

Aningaasaqarnikkut
ingerlatsineq pillugu
nalunaarut
2011

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummik ukiumoortumik Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerini saqqummiussinissamik missingersuusiornermut inatsit malillugu Naalakkersuisut pisussaaffeqarput.

Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat aamma isertitani aningaasartuutinilu nalinginnaasumik ineriartornerup nassuiaateqarfigineqarnerata saniatigut siunertaavoq, aningaasartuuteqarfiusut isertitaqarfiusullu pingaarnerit ilaanni ataatsimi arlalinniluunniit, ilanngullugu aningaasanut inatsimmi tunngaviusunut naleqqiullugu, aningaasaqarnerup ingerlatallu ineriartornerisa nalilersoqqissaarneqarnissaat.

Nalunaarummi siunertarineqarpoq Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat pillugu paasissutissiisarnerup annertusineqarnissaa aammalu Namminersorlutik Oqartussani Kalaallit Nunaannilu ataatsimut isigalugu aningaasaqarnikkut ineriartorneq pillugu tunngavissaqarluartumik oqallinnissamut tunngavissiiinissaq.

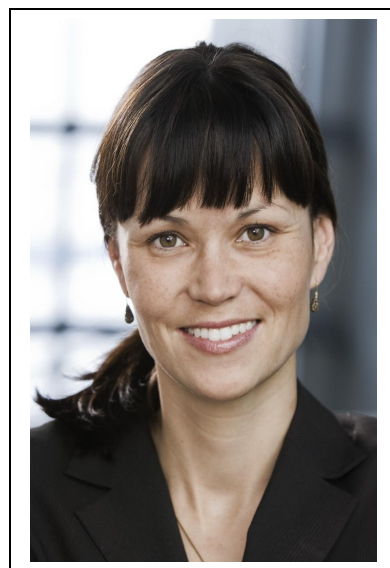
Nalunaarummi aamma siunertarineqarpoq ajornartorsiuteqarfiusut ineriartorerullu sammiviisa immikkuullarissut ersarissisinnissaat, aammalu inatsisit naapertorlugit, aningaasaqarnermut tunngatillugu ineriartorneq pingaarnersiunerlu pillugit Naalakkersuisut Inatsisartullu isumaliutersuuteqarneranni ilanngunneqarsinnaanngorlugu iluseqassalluni.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu 2011-mut Naalakkersuisut nalunaarutaat manna, 2012-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutigineqartussamut Naalakkersuisut suliaqarnerannut atatillugu isigineqassaaq. Taanna august 2011-mi tamanut saqqummiunneqassaaq.

Aallaqqaasiut

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiartik siulleq 2010-mi ukiakkut saqqummiuppaat. Nalunaarusiami Kalaallit Nunaanni 2040 tikillugu aningaasaqarnikkut ineriartornissaq nalilersorneqarpoq.

Innuttaasut katitigaanerisa ineriartornissaat naatsorsuutigineqartoq tunngavigalugu nalunaarusiami inerniliisoqarpoq, aningaasalersuinissamut 2040 tikillugu katillugit 30 mia. koruunit nassaarisinnaagutsigu aatsaat maannakkut inuiaqatigiittut atugarissaarnerput attatiinnarneqarsinnaasoq. Tamanna isumaqarpoq ukiut tamaasa 2040 tikillugu sipaaruteqarnikkut imaluunniit nutaanik isertitaqarnikkut agguaqatigiissillugu 1 mia. koruuninik nassaartariaqartugut.

Pissutaanerpaasoq tassaavoq tunisassiarisartakkatta naammassisartakkattalu annikippaallaarnerat inuiaqatigiillu agguataarnerisa allanngoriartornerat, utoqqaat amerliartorlutik taamaasillunilu inuussutissarsiorlutik pilersuisussat ikiliartorlutik. Taamaattumik aningaasarsiornikkut siuariartornissaq aqqutissiuuttariaqarparput.

Unammilligassaq annertoorujussuuvoq inuiaqatigiinnilu suliassaqarfinnut tamaginnut kalluaasusaalluni. Namminersorlutik Oqartussat, kommunit, ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut, suliassaqarfiit namminersortut minnerunngitsumillu innuttaasut tamarmik immikkut, maannakkut inuiaqatigiittut atugarissaarnitta attatiinnarnissaanut aningaasalersuinerput peqataassapput sullerissuseq pikkorissuserlu aqqutigalugit.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat siulleq, Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ingerlatsinerput siunissami ukiorpassuarni sammisassanut aalajangiisuusussaavoq. Taamaalilluni suliniutit tamarmik 2040 tikillugu inuiaqatigiittut atugarissaarnitta aningaasalersorneqarneranut pitsaasumik pitsaannngitsumilluunniit sunniuteqassanersut nalilersorneqartassapput.

Pissutsit taamaaginnarnerat periarfissaangilaq

Akilerartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitaq 2011-mi isumaliutissiisumminik saqqummiussisussaavoq. Inuiaqatigiit ineriartortinnissaat siunissamullu qularnaariffigineqarnissaat siunertaralugu inuiaqatigiinni qanoq aaqqissuussisoqarsinnaanersoq pillugu inassuteqaatinik isumaliutissiissut imaqtartussaavoq.

Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap oqallissaarutaani, 2010-mi upernaakkut saqqummiunneqartumi, erseqqissarneqarpoq inuiaqatigiit innuttaasullu ukiuni kingulliunerusuni siuariarnerpassuarnik misigisaqarsimasut – inuunertussuseq sivitsoriartorpoq, inuusuttut ilinniagaqartartut amerliartorput amerlasuullu suliffeqarput. Kisianni aamma arlalissuarnik annertuunillu unammilligassaqarpoq. Taakku ilaat nunani allani aamma atugaapput. Nunarsuarmioqatigiit susassareqatigiikkiartornerat aningaasaqarnikkut malitassanik nutaanik pilersitsivoq, innuttaasullu utoqqaliartuinnartut immikkut piumasaqaateqarfiupput.

Aamma immikkuullarissunik arlalinnik allanik unammilligassaqarpoq. Immikkut aallaaviusooq tassaavoq nunarujussuaq ikittuinnarnik siammarsimasunillu inoqartoq. Peqatigisaanik maannakkut pissutsit inuttut, inooqataanermi aningaasaqarnikkulluunniit attanneqarsinnaanatik.

Aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaasumik ineriartortitsissagaanni sulisinnaasut pitsaanerusequmik ilinniagaqarsimanissaat aaqqissuussaannikkullu allannguisoqarnissaa pisariaqarpoq. Peqatigisaanik suliffeqarfinnik ingerlatsinissamut kajungilersitsinissamut inuussutissarsiutitigullu suliniutit nutaat aallartinnissaannut atugassarititaasut pitsaasusariaqarput.

Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap oqallissaarutimini naatsumik oqaatigaa inuiaqatigiit kalaallit ineriartortinneqarneranni ataqaatigiimmik aaqqissuussineq atuuttoq imminut napatitsinnaanngitsoq, aaqqiiffigineqanngitsunillu arlalissuarnik ajornartorsiutitaqartoq. Ullumikkut taamatut inissisimaneq attatiinneqarsinnaanngilaq. Taamaattumik pissutsit taamaaginnarnissaat periarfissaanngilaq.

Oqimaaqatigiissaakkanik allanngortiterisoqartariaqarpoq

Aaqqissugaanikkut allanngortiterinissat pisariaqartut qanoq isilluni naammassiniarneqassanersut Inatsisartut isummernissaannut, Inatsisartut 2011-mi upernaakkut ataatsimiinnerat, ataatsimiinnernut arlalissuarnut aallarniutaassaaq.

Suliniutit arlallit Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni saqqummiunneqartussaapput. Annertunersaat tassaassapput Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap aamma Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaasa malitsigisaannik nassuiaatit.

Taakkua saniatigut Nunap Immikkoortuisa Ineriartortinnissaannut Periusissap, Meeqqanut Inuusuttunullu Periusissap aamma Ilinniartitaaneq pillugu pilersaarutip suliarineqarneranneersut suliniutit nutaat Naalakkersuisunit ingerlaavartumik saqqummiunneqartartussaapput. Taakkua ilaatigut tassaassapput aalisarneq pillugu inatsisip nutarterneqarnera aamma ilinniartitaanermut suliaasaqarfimmi suliniutit nutaat, tassani ilaalluni pingaartumik meeqqat atuarfiat.

Inuiaqatigiinni allannguinerik kinguneqartussanik imaannaanngitsunik aalajangiisoqartartus-
saanera, suliniutitut taakkununga tamanut atuuttussaavoq. Allannguinerik pitsannguisoqarnissaa
matumani siunniutissallugu pingaaruteqarpoq. Unamminartoq tassaassaaq Kalaallit Nunaata
inuiaqatigiinni atugarissaarfiunerata ingerlaannarnissaanik qulakkeerinnittunik oqimaaqatigiimmik
aaqqiissutissanik nassaarnissaq – aamma ukiut 30-t qaangiuppata. Tamatuma nassatarisaanik
Kalaallit Nunaanni innuttaasut inuiaqatigiinni atugarissaarfiusuni iluaquteqarsinnaanerak kisimi
qulakkeerineqassanngilaq, kisianni aamma inuiaqatigiinni atugarissaarnerup ingerlaannarnissaanut
suli annertunerusumik tapersiisinaanissamat periarfissiisoqarlunilu tunngavissiisoqassalluni.
Ikiuussinnaasut ikiuutissapput. Tamanna tunngaviusumik inuiaqatigiinni pisussaaffiuvoq.

Qinigassaq alla – ilatsiinnarneq – periarfissaanngilaq. Ukiualuinnaat ingerlaneranni tamanna
annertuumik sipaarniartariaqalernernik kinguneqartussavoq, aamma inuiaqatigiit atugarissaartut
pingaarnertigut sullississutaanni – peqqinnissakkut, ilinniartitaanikkut aamma isumaginninnikkut
isumannaallisaatitigut – annikillilerinermik kinguneqartussavoq. Taamatut inuiaqatigiit ingerlanis-
saat arlaannattaluunniit kissaatiginngilaa, tamannalu pinngitsoorniarlugu inuiaqatigiinni
ajunngitsorsiasaanut taperseeriaatsitsinni atuisarnitsinnilu allannguisariaqarpugut. Taamaattumik
allannguinissanut tamatta peqataasariaqarpugut, taamaasioruttalu inuiaqatigiittut nukittunerulissaa-
gut.

Aamma Kalaallit Nunaata avataata imartaani uuliamik niuerutigineqarsinnaasumik nassaartoqar-
nissaa neriuutigiinnarlugu ilatsiinnarsinnaanngilagut.

Aasap ingerlanerani qillerinerit qiimmaallannaraluartut uuliaqarneranillu takutitsigaluartut
niuerutigineqarsinnaasumik suli nassaartoqanngilaq. Aamma niuerutigineqarsinnaasumik nassaarto-
qarnissaata tungaanut suli ukiorpaalussuit ingerlasinnaapput. Uuliamik niuerutigineqarsinnaasumik
nassaarnerup kingunerisaanik aningaasaqarnikkut isertitsissutaalersussat maannakkut
inuiaqatigiinni atugarissaarnitta attatiinnarnissaanut aningasartuutitut aammalu inuiaqatigiit
kalaallit danskit naalagaaffiannit ataatsimoortumik tapiissutinik pinngitsuuisinnaalernissaannut
taarsiullugit atorsinnaalernissaanut ukiorpassuit ingerlaqqartussaapput.

Tamanna tunngavigalugu annertuunik oqimaaqatigiissunillu allannguisoqarnissaata ukiuni
aggersuni pisariaqalertussaannera qularnanngilluinnarpoq.

Taamatut oqaaseqarlunga Naalakkersuisut sinnerlugit Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu
nalunaarut 2011 Inatsisartunut allanullu soqutiginnissinnaasunut saqqummiuppara.

Atuarluarisi oqallilluarlusilu.

Maliina Abelsen – Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq

<u>Aallaqqaasiut.....</u>	<u>3</u>
<u>1. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq.....</u>	<u>7</u>
<u>1.1 Siunissamut ungasinnerusumut patajaassuseqarneq.....</u>	<u>7</u>
<u>1.2 Aningaasaqarnikkut pissutsit.....</u>	<u>11</u>
<u>1.2.1 Akit nikerarneranni pissutsit.....</u>	<u>11</u>
<u>1.2.2 Pisortat suliassa qarfiisa aningaasaqarnerat.....</u>	<u>13</u>
<u>1.2.3 Kommunit aningaasaqarnerat.....</u>	<u>16</u>
<u>1.3 Inuiaqatigiit akiitsoqalernerat.....</u>	<u>19</u>
<u>2. Inuiaqatigiinnut atugarissaartunut unammilligassat.....</u>	<u>25</u>
<u>2.1 Peqqissuseq.....</u>	<u>25</u>
<u>2.2 Meeqqat inuusuttullu.....</u>	<u>29</u>
<u>2.3 Ilinniartitaanermut suliassa qarfik.....</u>	<u>33</u>
<u>2.3.1 Atualinginnermiit, meeqqat atuarfianniit aamma efterskolimiit ilinniagaqarnerup ingerlanera.....</u>	<u>34</u>
<u>2.3.2 Ilinniartitaanikkut neriorsuineq.....</u>	<u>36</u>
<u>4.1 Pisortat suliassa qarfiinik nutarterinissaq.....</u>	<u>44</u>
<u>4.2 Ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut siunissami inissisimanissaat.....</u>	<u>45</u>
<u>4.3 Nunap immikkoortuini ineriartortitsinissamut periusissaq.....</u>	<u>46</u>
<u>4.4 Inuussutissarsiormut sulissa qarfimmi aqqissussaanikkut allannguutit.....</u>	<u>49</u>
<u>4.4.1 Inuussutissarsiutit ineriartortut.....</u>	<u>50</u>
<u>4.4.2 Aalisarnermik inuussutissarsiummi piumasaqaatitigut toqqammaviit pitsaanerulernerit.....</u>	<u>54</u>
<u>4.4.3 Piniartutut inuussutissarsiormi aqqissuussaanikkut naleqqussaaneq.....</u>	<u>57</u>
<u>4.4.4 Nunalerinermik inuussutissarsiormerup aqqissuussaaneramik naleqqussaaneq.....</u>	<u>60</u>
<u>5.0.1 Ineqarneq.....</u>	<u>63</u>
<u>5.0.2 Attaveqarneq.....</u>	<u>65</u>

1. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq

1.1 Siunissamut ungasinnerusumut patajaassuseqarneq

Ukiuni qulikkaani tulluuttuni Kalaallit nunaanni aningaasaqarnikkut annertuunik unammiligas-saqarpoq. Unammiligassat annertuut ilaat inuiaqatigiinni innuttaasut katititaanerisa ineriartorneranneersuuvoq. Ukiuni qulikkaani tulluuttuni Kalaallit Nunaanni utoqqaat amerlanerujussuannngortussaapput, inuussutissarsiorsinnaasullu amerlassutsimikkut ikiliartulertussaallutik. Angutit arnallu inuunertusiartorput, tamatumalu aamma kingunerisaanik utoqqaat amerlanerulissapput. Innuttaasut katitigaaneranni ineriartornerup kingunerissaanik pisortat kiffartuussinerannut tatisimanninneq annertusiartorpoq.

Ukiuni qulini tulluuttuni meeqqat inuusuttullu ikinnerulertussaanerit pissutaalluni pisortat aningaasartuutaat – nunap tunisassiaasa nalinginut naleqqiullugit naatsorsoraanni – allannngussanngillat imaluunniit annikitsumik qaffalaassallutik. Piffissami maannakkumiit 2020-p missaata tungaanut pilersuineri nammattassatigit ineriartorneq ajorisassaangitsumik ingerlasussaavoq. Inuit 65-it sinnerlugit ukiullit amerliartortussaapput, tamatumalu kingunerisaanik pensionisianut, peqqinnissaqarfiup kiffartuussinerinut paaqqutarinninnernullu aningaasartuutit amerlanerulertussaapput. Kisiannili peqatigisaanik inuit 17-it inorlugit ukiullit ikileriassapput, tamatumalu malitsigisaanik ulluunerani paaqqinnittarfinnut aamma meeqqat atuafiannut il.il. aningaasartuutit annikillinissaannut periarfissaqalissaaq.

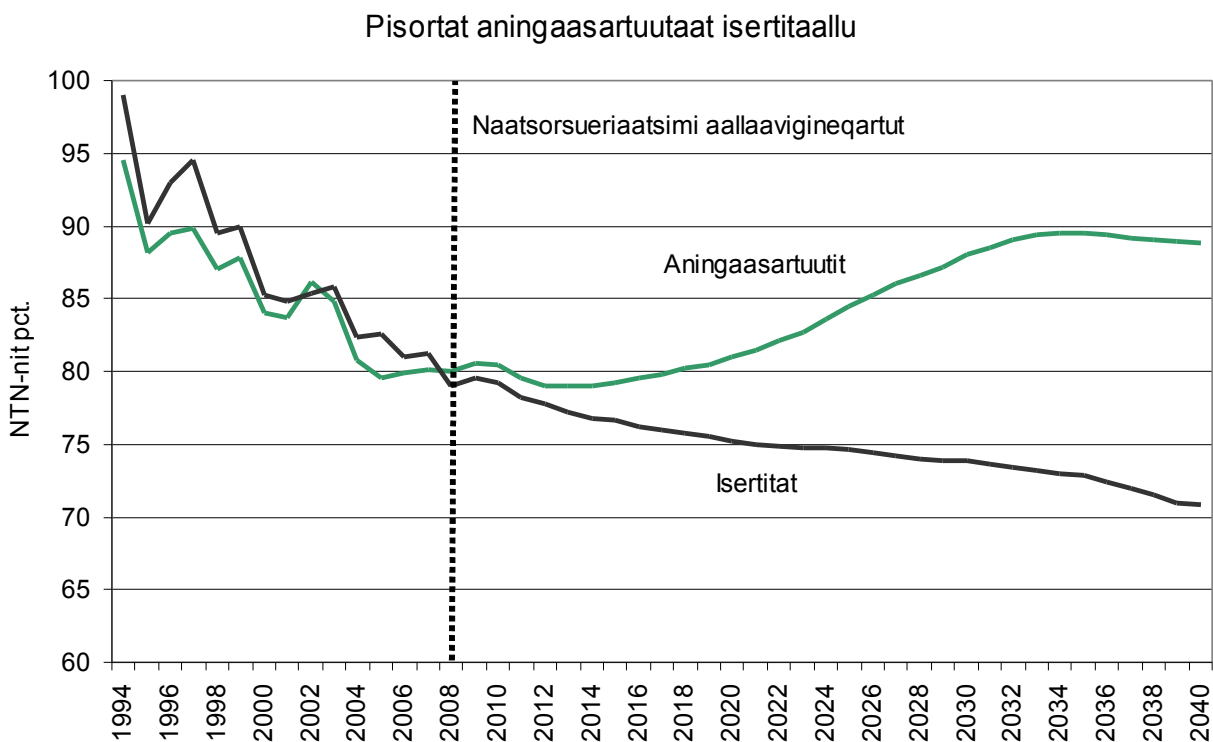
Taamaattorli 2020-ip kingorna aningaasartuutit qaffassapput. Siumut naatsorsuinerit takutippaat pensionisianut, peqqinnissamut utoqqarnillu paaqqutarinninnermut pisortat aningaasartuutaat 2020-p missaaniit 2035 tikillugu annertuumik tatisimaneqalertussaasut.

Inuiaqatigiinni atugarissaarneq Nunatta Karsiata isertitaqarneratigit aningaasalersorneqarpoq. Isertitat taakkua affaat sinnilaarlugit Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ingerlataqartuniit akileraarutineersuupput akitsuutineersuullutillu. Isertitat affaat allat tassaapput Danmarkimiit aamma EU-miit nuussinerit, tassa ataatsimoortumik tapiissutit, utertitsinerit tapiissutillu.

Ukiorpasuarni pisortat isertitaat kalaallit nunaata tunisassiaasa nalinginit aamma inuiaqatigiit ataatsimut isertitaasa nalingannit annikinnerusumik qaffakkiartorsimapput. Pisortat isertitaat taamaalillutik naleqalersitsinerup ilaanik appartitsisuupput. Tamatumunnga pingaartumik pissutaa-voq Danmarkimiit ataatsimoortumik tapiissutit nunap tunisassiaata nalingisa siuariartornerit annikinnerusumik qaffassimaneri. Nuussinerit apparisimapput 1994-imi nunap tunisassiaata nalingisa 38 pct.-iinit 2008-mi nunap tunisassiaata nalingisa 28 pct.-iitut annertutigilersimallutik.

Taamatut ingerlasoqarnerata siunissami ingerlaannarnissaa ilimanarpoq. Pisortat isertitaannik aningaasartuutaannillu siunissamut ungasissumut naatsorsuinerni, pisortat aningaasaataanni inerniliussat ajorsartuartaassanerat ersarissiq takutinneqarpoq. Utoqqaat amerliartornerisa inuussutissarsiorsinnaasullu ikiliartornerisa pisortat kiffartuussinikkut aningaasartuutaanni tatisimannineq annertusitittussaavaat, Nunattalu Karsianut isertitat nunap tunisassiaasa nalingini appariartornerup annertussusaatut annertutigisussaallutik. Qularisassaannigitsumik takuneqarsinnaasut marluusut taakkua siunissamut ungasissumut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi ”ajornartorsiortitsilertussaapput”, taannalu ilusiliami matuma kingulianiittumi takutinneqarpoq.

Ilusiliaq 1. Siunissamut ungasissumut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi ”ajornartorsiortitsilerneq”

Nassuiaat: Erniat ilanngunnagit, nioqqutissanit tunisat kiffartuussinerillu ilanngullugit. NTN 2008-mi missiliorneri. Patajaassutsumik ilusiliinermit naammassisaqarnerit 1 pct.-imik siuariartillugit siumut naatsorsuineq. Najoqqutarisaq: Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarussiaat, 2010.

Ataatsimut katillugu piffissami tamarmi 30 mia. koruuninik imaluunniit agguaqatigiissillugu ukiumut 1 mia. koruuninik amigartooruteqalernissaq pineqarpoq.

Pisortat aningaasaataanni inerniliussat siumut naatsorsorneqarnerisa takutippaat taamatut ingerlasoqarnera aarlerinarluinnartoq. Aningaasartuutit isertitallu nikingassutaat 2040-p tungaanut anner-tuseriarujussuassaaq. Aningaasartuutissat naatsorsuutigineqartut aningaasalersornissaannut iserti-tassatut naatsorsuutigineqartut naammattumik annertussuseqanngillat. Pisortat aningaasaataanni inerniliussanik taamatut siumut naatsorsuineq piviusunngoratarsinnaavoq. Taamatut annertutigisu-

nik amigartooruteqarneq taarsigassarsinikkut aningaasalersorneqarsinnaassanngilaq. Piffissami 2040 tikillugu aningaasartuutit ikilisinnerisigut imaluunniit Nunatta Karsiata isertitatigut tunngaviisa qaffatsinnerisigut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermit naleqqussaanerit taamaalilluni sukkasuumik pisariaqartinneqalissapput.

Aningaasaqarnikkut Siunnersuisoqatigiit sammiviusinnaasut pingasut, siunissamut ungasissumut patajaatsumik tatiginartumillu aningaasaqarnikkut ingerlatsinermit qulakkeereqataasinnaasut tikkuarpaat:

- 1) Kalaallit Nunaanni akileraartartussat aningaasarsiornikkut ingerlataqartunut amerlarnerusunut siaruarlugit
- 2) Aningaasartuutitut tunngasuni aqutsineq pingaarnersiunerlu kiisalu
- 3) Inuit inuussutissarsiorsinnaasut ukioqartut akornanni annertunerusumik sulilernissamut imminullu pilersornerulernissamut siunnerfeqartunik aqqissuussaaniikkut iluarsaaqqinnerit.

Unammilligassaq annertooujussuuvoq inuiaqatigiinnilu suliassaqaqarfinni tamaginni kalluassusalluni. Namminersorlutik Oqartussat, kommunit, ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut, suliassaqaqarfiit namminersortunit ingerlanneqartut minnerunngitsumillu innuttaasut tamarmik immikkut maannakkut inuiaqatiginni atugarissaarnerup attatiinnarneqarnissaanut aningaasalersueqataasussaapput.

Aningaasaqarnermit Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat siulleq, Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ingerlatsinermit siunissami ukiorpassuarni sammisassanut aalajangiisuusussaavoq. Taamaalilluni suliniutit tamarmik 2040 tikillugu inuiaqatigiittut atugarissaarnitta aningaasalersorneqarneranut pitsaasumik pitsaanngitsumilluunniit sunniuteqassanersut nalilersorneqartassapput.

Naalackersuisut naliliipput inuiaqatiginni atugarissaarnerup ullumikkut ilisimasatta attatiinnarsinnaanissaanik ineriartortissinnaanissaannillu qulakkeerinnittumik, inuiaqatigiinni allannguinerit naammassiniarnissaannut 2020 tikillugu piffissaq atortariaqaripput. Innuttaasunut tunngassutilinni ineriartornerup 2020 tikillugu "oqqumuinnaq" ingerlanerata, allannguinerit pisariaqartunik oqimaaqatigiissumik ingerlatsinissarput periarfissaqalersippaa, tassani Kalaallit Nunaanni innuttaasut inuiaqatiginni atugarissaarnermi ajunngitsorsiasanik atuisinnaanerit kisimi qulakkeerneqaannarani, kisiannili aamma inuiaqatiginni atugarissaarnerup attatiinnarnissaannut tunniussaqaarsinnaanissamut periarfissiisoqarlunilu tunngavissiisoqassalluni.

Alloriarnerit siulliit 2011-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerata ingerlanerani oqallisigineqassapput aammalu 2012-mut Aningaasanut inatsisissamut atatillugu aalajangiiffigineqassallutik, tassanilu Naalackersuisut Aningaasaqarnermit Siunnersuisoqatigiit inassuteqaataannut naapertuuttumik aningaasaqarnermik ingerlatsinerup patajaallisaqqinnissaa sulissutigissavaat.

**Aningaasarsiornermut Siunnersuisoqatigiit
Siulittaasoqarfiup inassuteqaatai**

2011-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuut pisortat aningaasarsiorneranni pisariaqartumik sukaterinissatut siulittaasoqarfiup isigaa. Pisortat aningaasaqarnerannik patajaallisaanissap tungaanut ukiuni takkuttussani Naalakkersuisut alloriaqqissasut inassutigineqarpoq. Sipaartussatut isertitaqarnerunissamullu eqqarsaatigisat piviusunngortinneqanngippata, aningaasarsiornermi akisussaassuseqartoqartoq qulakkeerniarlugu taarsiutissatut missingersuutini pitsanngorsaatissanik nassaarniartoqartariaqarpoq.

Inuiaqatigiit akiitsui tamakkiisut qanoq allanngoriartortigineri pillugit Naalakkersuisut nakkutilliinermik aallartitsinissaat inassutigineqarpoq. Pisortat sammisaqarfiini selskabinilu namminersorlutik oqartussat pigisaanni akiitsut amerliartornissaat taamaallaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq, amerliartuutit aningaasarsiornermi imminut akilersinnaasunik ingerlataqarnikkut illuatungilerneqarsinnaappata.

Aningaasarsiornermi politikimik siunissamut ungasinnerusumut pilersaarummik atorsinnaassuseqartumik Naalakkersuisut suliarinninnissaat inassutigineqarpoq. Pilersaarutip imarissavaa aningaasartuutit amerliartornerinut aaqqissuussinikkut allanngortiterinissanut siunnersuut kiisalu pisortat isertitaannik tulluussaasarnissanut piunasaqaatit siunnersuutinik imaqaassalluni. Siunissamut ungasinnerusumut pilersaarut taamaattoq selskabit pisortanit pigineqartut akiitsui akiliisnaassusiilu pillugit suliaqarnikkut anguniakkanik imaqassaaq, pilersaarutillu malitseqartinnissaannut pilersaarummik imaqaassalluni.

Inassutigineqarpoq atuarfeqarfimmi aqutsinermik aallartitsineqassasoq, taamaalilluni qulakkeerneqassalluni meeqqat atuartut amerlassutsimikkut allanngoriartornerat ilutigalugu aningaasartuutit tulluarsarneqassallutik.

Inassutigineqarpoq innuttaasut katiterneqarnerat siammarsimanerallu ataatsimut isigalugu pisortat aningaasartuutaanni isertitaannilu missingersuusiornikkut ilanngunneqartassasoq.

Inassutigineqarpoq atuartut sumiluunniit najugaqaraluarunik danskisut tuluttullu oqaatsitigut pitsaasunik angusaqarnissaat siunertarlugu meeqqat atuarfiat ilusilersorneqassasoq, taamaalilluni inuusuttut amerlanerungaartut ilinniagaqalersimanissaat periarfissinneqarluni.

Inassutigineqarpoq fagini danskit oqaasiini, tuluttut oqaasiini aamma matematikkimi ilinniarsimasutut ilinniartitsisoqarneq meeqqanut nunaqarfimmiunersunut isorliunerusuneersunullu pitsanngorsarneqassasoq, atuartitsinermilu IKT atorneruneratigut atuartitsineq nutarterneqassasoq.

Inassutigineqarpoq amerlanerit ilinniagaqalersimanerisigut ataasiakkaanut inuiaqatigiinnullu aningaasarsiornermikkut iluaqutissat pillugit Namminersorlutik Oqartussat kommunillu ingerlaavartumik paasissutissiissutigisassagaat. Paasissutissiineq meeqqat atuarfianni atuartunut anginernut sammitinneqartassaaq, paasitinniarlugu ilinniagaqarnissamut qanoq iliornissaannut inuiaqatigiit inuusuttunit qanoq naatsorsuutigisaqartut, inuiaqatigiillu ilinniarfissanik ilinniartullu inissaannik pissaqartitserusuttut.

Inassutigineqarpoq meeqqat atuarfiinut killiffitsigut misilitsittarnernit angusat soraarummeernermilu misilitsinnernit angusat kommunini ataasiakkaani ingerlaavartumik malitseqartinneqartassasut tamakkulu saqqummiunneqartassasut.

Immikkut inassutigineqarpoq meeqqat nunaqarfinnerisut isorliunerusuneersullu takornartat oqaasiinik sunniuteqarnerusumik IKT-kullu tapernerneqartumik atuartinneqartassasut.

Inassutigineqarpoq sivikinnerpaamik ukiut tallimakkaartut tamaasa 1971-imi kingornalu inunngortut ilinniarnernannit

angusaat pillugit misissuineqartassasoq, atuartut 2/3-ii angullugit piginnaanngorsarfiusuni ilinniagaqalersimanissaq pillugu anguniakkap suliniutigineqarnera nalilersormiarlugu.

Najoqqutariq: Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarussiaat. Oktober 2010.

1.2 Aningaasaqarnikkut pissutsit

1.2.1 Akit nikerarneranni pissutsit

Akit nikerarnerat 2008-mi pitsaasumik allanngorarsimavoq, siuariartornerlu 2,5 pct.-it missaanniissimasoq missiliorneqarpoq. Aningaasaqarnikkut siuariartorneq ukiuni kingulliunerusuni arriinnerulersimavoq. Siuariartornermut missiliuinerit takussutissiaq 1-imi eqikkarneqarput.

Takussutissiaq 1. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera pillugu aningaasaqarnikkut kisitsisitigut paasissutissat

	2007	2008	2009	2010	2011
NTN-mi piviusumik siuariarnerit, pct.*	1,0**	2,5*	-2,5*	0,0*	1,0*
Illoqarfinni agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut, amerlassusaat	1.497	1.133	1.210	1.350*	1.400*
Aningaasat naleerukkiartornerat, pct.	2,8	6,8	1,7	1,9	2,0
IST-mi nikinganeq, mio. kr.	-267	-318	-950	-227	-212

*Nassuiaat.: Ulloriamik kisitsisit nalunaaqutsersimasut Siulittaasoqarfiup missiliugarai. Aningaasat naleerukkiartornerat ukiut marluk akornanni atuisunut akigititanut naleqqersuutip agguaqatigiissinnerata qaffariaataat naatsorsorneqarpoq. Assersuutigalugu 2009-p agguaqatigiissinnera imatut aalajangerneqarpoq 0,25*januar 09+0,5*juli 09 + 0,25*januar 10. 2011-mut AIS2011-mi akitsuutit qaffaatissaattut siunnersuutit sunniutaat ilanngullugit naatsorsorneqarput.

IST-p inerneru Namminersorlutik Oqartussat missiliuinerat. Kisitsisit allat Naatsorsueqqissaartarfimmeersuupput.

** Iluarsisaq.

Uuliamik tunisassiat ilanngunnagit nioqqutissanik eqqussuinerup tamarmiusup nalinga 2008-mi 17 pct.-imik siuariarsinnarluni 2009-mi 6 pct.-imik appariarpoq. Nioqqutissanik eqqussuinerup ineriartornerata paasinarsisippaa aningaasaliinerit nioqqutissanillu atuineq 2008-mi annertuumik qaffariareerlutik 2009-imi appangaatsiarsimasut. 2010-imi ukiup affaani siullermi ikummatissat ilanngunnagit nioqqutissanik eqqussuineq 2009-mi piffissamut tassunga naleqqiullugu 16 pct.-imik qaffasinneruvoq.

Nioqqutissat avammut nioqqutigineqartut nalingi 2008-mi 6 pct.-imik qaffariareerlutik 2009-mi 22 pct.-imik appariarput. 2007-miillu olivinimik kuultimillu avammut nioqquteqarneq appariartor-simavoq. Aalisakkanik qalerualinnillu avammut nioqquteqarnerup nalinga aamma 2008-mi 10 pct.-imik qaffariareerluni 2009-mi 20 pct.-ip missaanik appariarpoq. 2010-imi ukiup affaani siullermi aalisakkanik qalerualinnillu avammut nioqquteqarneq 2009-mi ukiup affaanit siullermit 13 pct.-

imik qaffasinneruvoq. Akerlianilli olivimik kuuultimillu avammut nioqquteqartoqarpiarsimanngilaq, taamaalilluni ukiup siulianut naleqqiullugu avammut nioqquteqarneq tamarmiusoq 5 pct.-imik appasinnerulluni.

Inuit atuinerisa ilaanni ineriartorneq eqqussuinermi akitsuutit ineriartornerat iluaqutsiullugu nalilersorneqarsinnaavoq. Kingullermik eqqussuinermi akitsuutit arlallit 2007-mi ukiakkut qaffanneqarput, taamaattumik ukiup 2007/08-mi nikinneraniik ineriartorneq akit allannguuteqarnerannit sunnerneqarsimanngilaq, kisiannili nioqqutissanik pineqartunik eqqussuinerup ineriartornerani takuneqarsinnaalluni. Taamanimiilli akitsuutinit iluanaarutissat appariartorsimapput. Biilnik tunisinerup 2009-mi aammalu 2010-mi annertuumik appariarnerata kingunerisaanik, pingaartumik biilnik tunisineq taamaalillunilu biilnut akitsuutinit iluanaarutissat annertuumik appariartuinnarsimapput.

Nunanut avatitsinniittunut naleqqiullugu Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut inissisimanera ukiuni kingullerni malunnaatilimmik ajorseriarsimavoq. Ukiut kingulliit ingerlanerini ilanngaaseereerluni aningaasaliinermiit ilanngaaseereerluni akiitsoqalernermit nikittoqarsimavoq. 2005-imi inuiaqatigiit kalaallit aningaaserivinni 1 mia. koruuningajannik ilanngaaseereerluni aningaasaliisimapput. 2010-mi juunimi tamanna 650 mio. koruuningajannik ilanngaaseereerluni akiitsoqalernermit mumissimavoq.

Tamatuma saniatigut realkredittimit taarsigassarsiniartarfinit taarsigassarsinerit annertuseriarujusuarsimapput. Realkredittimit taarsigassarsiniartarfinit taarsigassarsiarineqartut 2005-ip aallartinneraniit 2010-mi juunip tungaanut 1,4 mia. koruuninit amerlanerusunik qaffallutik 2,5 mia. koruunit sinnilaarlugit annertussuseqalersimapput, amerliartornerili 2009-p ingerlanerani ersarissumik annikilleriarput. Taamaalilluni aningaaserivinnut aamma realkredittimit taarsigassarsiniartarfinnut akiitsut 2005-imiilli aningaaserivimmiititaniit 3 mia. koruuninit amerlanerusunik qaffassimapput. Akiitsoqalernerneq aningaasaliinerit annertusinerannut imminullu akilersinnaasumik aningaasaliinernut takussutissaasimappat, akiitsoqalersimaneq ajornartorsiutaa-simasariaqanngilaq. Kisiannili tamatuma pingaartumik atuinerup annertusinerana, amigartoorutitut matussusiineq aamma aningaasaliinerit tapiissutitaqartut iluanaaruteqarfiunngitsut illuatungeris-sappagit, ineriartorneq siunissami ukiorpassuarni taamatut ingerlaannarsinnaanngilaq.

Suliffissaaleqisut qaammammut agguaqatigiissillugu 2009-p ingerlanerani qaffalaarsimapput, taamaanneralu 2010-p aallartinnerani ingerlaannarluni. Qaammammut agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut amerlassusaat 2005-imiit 2008-mut inuit 1.684-iniit 1.134-nut appariarsimapput, 2009-mili 1.210-nut qaffariarsimallutik. Taakku sulisinnaasut 4,3 pct.-eraat. 2010-mi ukiup affaani siullermi qaammammut agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut amerlassusaat 2009-mi ukiup affaanut siullermut naleqqiullugit 210-nik qaffasinneruvoq, suliffissaaleqisulli 2009-miit 2010-mut qaffariarnerat majimi junimilu annertunerusumik atuutinngilaq.

Aalisarneq Kalaallit Nunaanni avammut niuernermit ingerlatat pingaarnersaraat. Taakkunanga raajarniarneq aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu pingaarnersaavoq. Kalaallit aalisariutaat ukiuni arlalinni ukiumut 120.000 aamma 130.000 tonsit akornanni pisaqartarsimapput, 2009-mili pisat 10 pct.-ingajammik appariarput 118.000 tonsinngorlutik, raajaqassutsip annertussusianik ernumassuteqarnerup kingunerisaanik raajartassiissutit appartinneqarmata.

Pingaarnarit tulliat tassaavoq qaleralinniarneq. Ukiuni kingullerni pingasuni pisat ukiumut 30.000 tonsit inortarsimavaat. Qalerallit 90 pct.-iisa missaat Kalaallit Nunaata Kitaani pisarineqartarput. Ukiuni kingullerni saarullinniarneq ilaatigut sammineqaqqilersimavoq, kisiannili ataavarnerusumik saarulleqalernissaa qularnarluni. Biologinit siunnersuineq tassaavoq 2011-mi toqqaannartumik saarullinniartoqassanngitsaq.

Aningaasat naleerukkiartornerat 2007-mi ukiakkut nioqqutissanik eqqussuinermit akitsuutit arlallit qaffannerinik peqatigisaanillu ineqarnermut akiliutit qaffannerinik annertuumik sunnersimaneqarpoq. 2010-mi juulimi atuinermut akiusut ukiup siulianit 2,3 pct.-imik qaffasinnerusimapput. 2011-mi aningaasat naleerukkiartornerat takussutissiaq 1-imi 2,0 pct.-inut missiliorneqarpoq. Akitsuutinut allannguutissatut siunnersuutaasut atuinermut akiusunut sunniuteqartussaannerat qaffariarnermut pissutaavoq.

Tamanna ukiuni tulliuuttuni 30-ni inuiaqatigiinni atugarissaarnitta aningaasalersornissaanut suliaqarnermut aallaaviuvoq. 2010-p ingerlanerani Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnerup patajaannerulernissaa ilimanaateqaraluartoq, ukiuni aggersuni aningaasaqarneq suli najummatsernartussaavoq. Iluatsitsilluartoqassappat siuariartorneq annikitsuinnaassasoq naatsorsuutigineqarpoq, annertussutsimigut suliffissaaleqinerup malunnaatilimmik appariarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaassanani. Tamanna isumaqarpoq Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerannut tatisimanninnerup ingerlaannarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaasoq, pisortallu aningaasartuuteqarfigisartagaasa assigiinngitsut akornanni sikkaarissumik pingaarnersiuisoqartariaqartoq. Pissutsit taamaatsillugit, suliaasaqarfinnut patajaassuseqarnermit ajornartorsiuteqarnerup siunissamut ungasinnerusumut aqqiviginissaanut iluaqutaasinnaasunut, aningaasanik illuartitsinissaq immikkut pingaaruteqarpoq, tassalu imaappoq pingaartumik ilinniartitaaneq suliffeqarnerullu eqaallisarneqarnissaa.

1.2.2 Pisortat suliaasaqarfiisa aningaasaqarnerat

Pisortat suliaasaqarfii inuiaqatigiit aningaasaqarneranni annertunerpaapput. Taamaattumik pisortat suliaasaqarfiini pitsaasumik aningaasaqarneq, siunissamut ungasissumut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermik patajaatsumik pilersitsisinnaanissamut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq. Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu ukiuni 2006-imiit 2014-mut isertitat aningaasartuutillu takussutissiami matuma kingulianiittumi takutinneqarput.

2010-mut aamma 2014 tikillugu Aningaasanut Inatsimmi IST-mi katillugit 722 mio. koruuninik amigartooruteqarfiusumik missingersuusiortoqarsimavoq. Ukiuni taakkunani kommunit 119 mio. koruuninik amigartooruteqarfiusumik missingersuusiorsimapput. Ataatsimut isigalugu pisortat suliassaqarfii 2007-imiilli amigartooruteqartarsimapput. 2009-mi amigartoorutit annertunerpaasi-mapput.

Takussutissiaq 2: Pisortat suliassaqarfii pillugit aningaasaqarnikkut kisitsisitigut paasissutissat 2006-2013

	2006	2007	2008	2009	2010‡	2011‡	2012‡	2013‡	2014‡
Nunatta Karsiata Aningaasartuutai	5.444	5.925	6.142	6.859	6.262	6.445	6.477	6.370	6.191
- taakkunannga sanaartorneq	700	1.003	929	807	758	937	936	803	557
Nunatta Karsiata Isertitai	-5.484	-5.658	-5.825	-5.910	-6.035	-6.245	-6.267	-6.240	-6.237
IST-ip inernera	-40	267	318	950	227	200	211	130	-46
Kommunit Aningaasartuutaat	2.717	2.863	3.076	3.262	3.436	3.561	3.386	3.340	3.303
- taakkunannga sanaartorneq	265	259	391	391	506	363	237	210	185
Kommunit Isertitaat	-2.866	-2.966	-3.009	-3.184	-3.247	-3.447	-3.428	-3.394	-3.391
Inernera	-149	-102	-67	-78	189	114	-42	-54	-88

Najoqqutarisaaq: 2010-mut AI & 2011-mut AI, kiisalu KANUKOKAp missingersuutai naatsorsuutaalu. ‡= Missingersuutit kisitsisitai

Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat

2010-imut aamma 2011-imut Aningaasanut Inatsisit, ingerlatsinermit sanaartornermullu tunngatillugu oqimaaqatigiittumik missingersuusiornissamik siunnerfeqarluni suliarineqarsimapput. Tamanna anguneqarpoq. Sisimiuni aamma Ilulissani erngup nukinganik nukissiorfinnik sanaartornissamut Namminersorlutik Oqartussat Nukissiorfinnut annertuunik taarsigassarsititsisimapput. Taarsigassarsititsinerit taakkua Namminersorlutik Oqartussani IST-mi tamarmiusumi amigartooruteqarfiusumik inernejartitsipput.

Ingerlatsinermi sanaartornermilu oqimaaqatigiittoqartillugu, taarsigassarsitinerilli suliniutinut inuiaqatigiit aningaasaqarneranni imminut akilersinnaasunut tutsinneqarsimatillugit, IST-mi ataatsimoortumik amigartooruteqarneq ajornartorsiutitaqartanngilaq.

2010-mut 2011-mullu aningaasanut inatsisini meeqqanut inuusuttunullu, peqqinnissaqarfimmut aamma inissialiortiternermi suliniutit annertusineqarnissaat Naalakkersuisunit siunniunneqarpoq.

Peqatigisaanik aningaasaqarnerup oqimaaqatigiinnissaa qularnaarniarlugu, sipaarniarnerit arlallit aamma akileraarutitigut qaffaanerit isumaginninnikkut oqimaaqatigiissaakkat naammassineqarput.

Ukiuni kingullerni IST-mi amigartooruteqartarnerit kingunerisaat tassaavoq nunatta karsiata akiliisinnaassusiata appariartornera.

Akiliisinnaassutsip ineriartornissaatut naatsorsuutigisat takussutissiami matuma kingulianiittumi takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 3. Namminersorlutik Oqartussani akiliisinnaassutsip ineriartornissaanik naatsorsuutigisat 2011-2014, (mio. kr.).

	2011	2012	2013	2014
Akiliisinnaassuseq aallartinnerani	1.049,5	949,2	838,6	808,8
IST-p inernerani	200,3	210,6	129,8	-46,3
Anisut S&I-aningaasaateqarfik	100	100	100	100
Akiliisinnaassuseq naanerani	749,2	638,6	608,8	755,1
Ukiuumut taarsigassarsiatut pisariaqartitat	200	200	200	0

Najoqqutarisat: Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Nunatta karsia qaqugukkulluunniit kaaviiartitat 10 %-iannik annertussusilinnik akiliisinnaassuseqassaaq. Tassa 600 – 650 mio. koruunit missaannik. Taamatut tunngaveqarnermut pissutaavoq akissarsianut il.il. akiliteqartarnermi annertuumik allanngorartoqarsinnaammat, minnerpaamik akiliisinnaassuseqarnissaq pisariaqartoq.

Tamanna tunngavigalugu 2010-mi 250 mio. koruuninik taarsigassarsiniarnissaq pisariaqarsimavoq.

Sisimiuni erngup nukingani nukissiorfissap aningaasalersornissaanut Nordisk Investeringsbankimi taarsigassarsisoqarpoq. Taarsigassarsiat akilersornissaannut ukiunik 15½-nik piffissaliisoqarpoq, taakkunanga ukiut siulliit tallimat akilersuiffiussanatik, ukiulli kingulliit 10½ akilersuutit erniallu akilersorneqassallutik.

Taarsigassarsinermut isumaqatigiisummi Namminersorlutik Oqartussat pisussaaffilerneqarput, taamaalilluni taarsigassarsiat utertillugit Namminersorlutik Oqartussat naammaginartumik akiliisarnissaannut Nordisk Investeringsbankimut qularnaveeqqusiisoqarluni. Isumaqatigiisut naapertorlugu Namminersorlutik Oqartussat qaqugukkulluunniit ukiumut isertitarisartakkat 20 %-ii sinnerlugit katillugit ernialersukkanik ilanngaasikkanik akiitsoqalissanngillat. Nunatta Karsiani aningaasat tigoriaannaat akiitsunit sivisuumik akilersugassaasunit maannakkut annertunerummata, akiitsut ilanngaasariikkat inernerat amigartooruteqarfiusutut isikkoqarpoq.

Takussutissiaq 4. NIB-mit taarsigassarsineq pillugu isumaqatigiissuteqarnerup malitsigisaanik akiitsunut ilanngaaseriikkanut taarsigassarsinissamullu periarfissanut takussutissiaq

Aningaasartuutit (mio. kr.)	2009	2011
Isertitat katillugit	5979	6000
taakkunannga -20 %	1196	1200
<hr/>		
piffissami sivisuumi akiitsut	0	250
Aningaasat tigorianaanaat Aningaasaateqarfimmilu uninngasuutit	-1320	-610
Ilanngaaseereerluni akiitsut	-1320	-360

Najoqqutarisaq: Nunatta Karsiata Naatsorsuutai 2009 aamma 2011-mut AI

Takussutissiami immikkoortut assigiinngitsut ataatsimoorlutik ilanngaaseereerluni akiitsuusut, annerpaamik taarsigassarsiniarnerup naatsorsornissaanut atorneqartut takutinneqarput. Ataatsimut isertitat 20 %-iinik killiliussap anguneqarnissaanut 2011-mi suli 1,56 mia. koruunit tikillugit taarsigassarsisoqarsinnaavoq.

Killiliussaq taanna isertitat 20 %-iisut annertussuseqartoq sinnerlugu taarsigassarsiniarnissaq Namminersorlutik Oqartussanit kissaatigineqarpat, tamanna Nordisk Investeringsbankimit akuerineqaqqaassaaq. Immikkut piumasaqaat taamaalilluni Namminersorlutik Oqartussat siunissami inuiaqatigiinni imminut akilersinnaasunik aningaasalersuinissaannut akornusiinngilaq.

Piffissami IST-mi amigartoorfiusumi naammattumik akiliisinnaassuseqarnissaq qulakkeerniarlugu ukiuni 2011 – 2014-mi qaavatigut 600 mio. koruunit tikillugit taarsigassarsiniarnissaq pisariaqartussaavoq.

1.2.3 Kommunit aningaasaqarnerat

Kommunit ukiuni kingullerni kommunit kattussuunnerannik pissuteqartumik unammilligassaqarsimapput. Peqatigitillugu akit nikerarneranni aamma innuttaasut katitigaaneranni ineriartorneq pingaartumik Kommuni Kujallermut aamma Qaasuitsup Kommunianut immikkut unamminartuusimapput.

Kommuni Kujalleq aamma Qaasuitsup Kommunian marluullutik 2011-mut ikaarsaarnermi kommunimut akileraarut 27 %-imiit 28 %-imut qaffappaat, kommunimullu akileraarut Qeqqata Kommuniani aamma Kommuneqarfik Sermersuumi suli 25 %-itut annertutigiinnarluni.

Kommuni Kujallermi aamma Qaasuitsup Kommuniani kommunimut akileraarutip qaffanneqarnerani, pingaartumik Namminersorlutik Oqartussanut akileraarutitigut akiitsut akilerneqanngitsut tunngaviupput. Akileraarutitigut akiitsut tassaapput akileraarutitigut isertitanut piviusunngortinneqartunut naleqqiullugu akileraarutitigut annertuallaamik tunniussisarsimanerit.

Pingaartumik 2009-mut tunngatillugu Kommuni Kujalleq aamma Qaasuitsup Kommunian akileraarutitigut isertitanut piviusunngortinneqartunut naleqqiullugu akileraarutitigut annertuallaamik tunniussiviusarsimapput. Taamatut nikingasoqarneranut tunuliaqutaasoq tassaavoq 2009-mi aningaasaqarnikkut pissutsit allanngorsimanerat. Kommunit taakku aalisarnikkut takornariaqarnikkullu kinguarianermik immikkut eqqorneqarsimapput, soorlu aamma Nalunami kuultisiorfiup matuneqarnera Kommuni Kujallermut sunniuteqarnerlussimasoq.

Akileraarutitigut akiitsoqarnerup kingunerisaanik Kommuni Kujalleq aamma Qaasuitsup Kommunian 2010-p naanerani Akileraartarnermut Aqutsisoqarfimmut 37,6 aamma 31,5 mio. koruuninik akiliisariaqarsimapput. Taamaattumik kommunit aningaasat taakkua annertoqqataannik aningaaserivinni taarsigassarsisinaanermik Naalakkersuisunit piginnaatinneqarput.

Kommunimut akileraarutip 27-miit 28 %-imut qaffanneqarnera, Kommuni Kujallermut ukiumut 8 mio. koruuninik Qaasuitsullu Kommunianut 17 mio. koruuningajalluinnarnik iluanaaruteqarnerulersitsissasoq naatsorsuutigineqarpoq. Kommunini taakkunani sipaaruteqarnerit ilanngukkaanni kommunimut akileraarutip qaffanneqarnera, siunissami qanittumi kommunit taakkua aningaasaqarneranni patajaatsumik pitsaanerulersitsinissamut naammassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

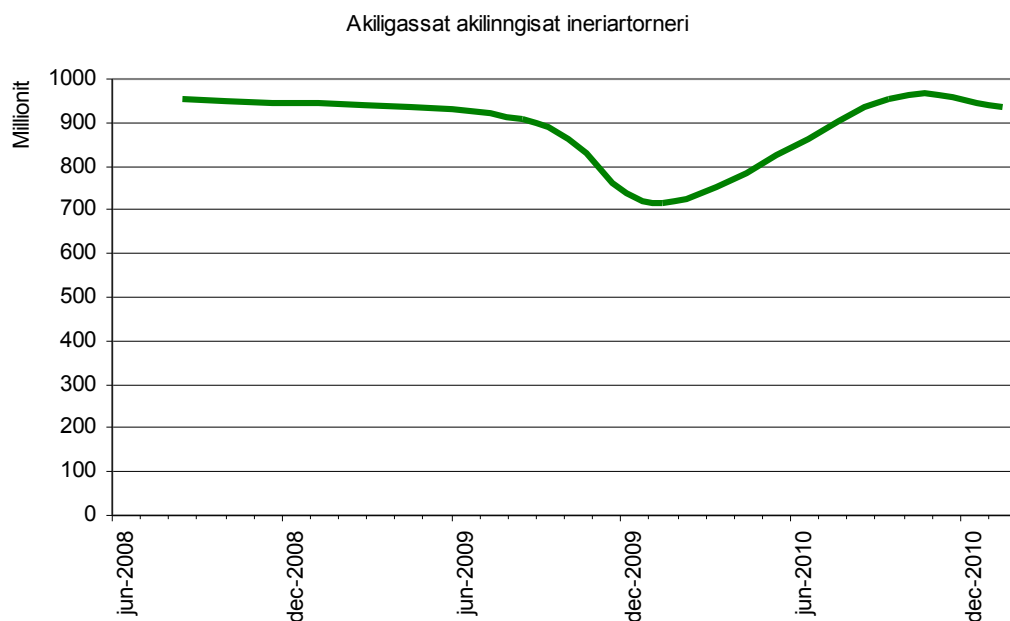
Kommuni Kujallermi aamma Qaasuitsup Kommuniani ukiut arlallit ingerlaneranni inuttaasut ikiliartorsimapput, Qeqqatali Kommuniani pingaartumillu Kommuneqarfik Sermersuumi paarlattuanik innuttaasut amerliartorsimallutik. Kommuni Kujallermi aamma Qaasuitsup Kommuniani innuttaasut ikiliartornerat kommunit isertitaqarnissamut tunngavigisaannik ajorseriartitsivoq. Tamanna tunngavigalugu kiffartuussinikkut aaqqissuussinerit innuttaasut ikiliartornerinut naleqqussarneqarnissaat siunertaralugu Kommuni Kujalleq aamma Qaasuitsup Kommunian alajangiisariaqarput.

Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap soorlu siorna upernaakkut allaaserigaa pissutsit taamaaginnarnissaat periarfissaanngilaq, kommunillu sullisseriaasai naleqqussarneqanngippata aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi ajornartoernerup, immikkoortoq 1.1-imi allaaserineqartup, aaqqiiviginissaanut tapertaasussat pingaarutillit amigaataalersussaapput. Naalakkersuisut naatsorsuutigaat unammilligassat immikkuullarissut taakkua aaqqiivigineqarnissaat kommuninut ataatsimoortumik tapiissutit isumaqatigiinniutigineqarnerannut atatillugu sammineqassasoq.

Akiligassanut kinguaattoorutit ineriartornerat

Nunatta Karsiani aamma kommunit karsiini akiliisinnaassuseq ataatsimut isigalugu tatisimaneqarpoq. Taamatut tatisimaneqarneq ataatsimut katillugit 937 mio. koruunit missaannik innuttaasut akilinngitsuukkanik pisortanut akiitsoqarnerannik sakkortusitinneqarpoq. Akiligassat akilinngitsuukkat agguataarneranni Namminersorlutik Oqartussanut akiitsut 440 mio. koruunit missaaniipput kommuninullu akiitsut 402 mio. koruunit missaanniillutik. Sinneruttut pingaartumik suliffeqarfimmut pisortanit pigineqartunut agguataarsimapput. Takuuk Ilanngussaq A, Takussutissiaq A4.

Ilusiliaq 2. August 2008-miit januar 2011-mut akiligassat akilinngitsuukkat ataatsimut katillugit.

Najoqqutarisaq: Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik

2009-mi ineriartornerup apparartornera, Akileraartarnermut Aqutsisoqarfiup akileraarutininik A-nik akiliisitsiniartarnerup pitsaanerulersitsisimaneranut takussutissaavoq. Akerlianilli Kalaallit Nunaanni kommuninut akiitsut eqqarsaatigalugit ineriartorneq isumakulunnartoqarpoq, tamannalu 2010-mi malugineqarpoq.

Kommunit pissarsiassaasat maannakkut imatut amerlassuseqarput, innutaasut inatsisitigut illersugaasussaataitaneri isiginiassagaanni, taakku isumaginissaannut akiliisitsiniarnermut periaatsit sulluunniit malinnaasinnaanatik.

Kommunit pissarsiassaasat tasaanerupput meeqqanut akilersuutit, meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarnerinut akiliutissat kiisalu utertillugit akilerneqartussanik ikiorsiinerit. Kommunit pissarsiassaasa ilaat annertooujussuit annikitsuinnarmik aningaasartaqartunut tungassuteqarput, assersuutigalugu eqqagassalerinermut akiligassat, suliassat 25 %-iit

annertutigisut, aningaasartaalli akiligassat akilinngitsuukkat tamarmiusut taamaallaat 2 %-iatut annertutigalutik.

Suliassat tamarmik immikkut pingaartumik annikitsuinnarmik aningaasartaqartut amerlasoorujussuunerannik ajornartorsiuteqarnermi ajornartorsiutaasoq tassaavoq, sularinninnissamut allaffissornikkut isumalluutissat taamaaqatigiit aallaaviatigut sularinnittussaanerat.

Akiliisitsiniarnermut oqartussani isumalluutissat siunnerfeqarnerusumik atorsinnaajumallugit Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik akiliisitsiniarnermi periarfissaasinnaasunik paasiniaalluni aallartissimavoq. Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap suliaraqarneranut atatillugu arlalinnik saniatigut ingerlataqarsimavoq, tassani akiligassat akilinngitsuukkat akiliisimangitsut ataasiakkaat isertitaannut naleqqiunneqarsimallutik. Taamatut immikkut ingerlataqarnerit aallaavigalugit meeqqanut akilersuutit, meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarnerinut akiliutissat kiisalu utertillugit akilerneqartussanik ikiorsiinerit 80 %-ii angullugit akilerneqarsinnaangitsut naatsorsuutigineqartariaqartoq naliliisoqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu oqaatigineqartariaqarpoq akiligassat akilinngitsuukkat ilaat innuttaasut akiliisinnaassuseqannginnerannik pissuteqartut. Kisiannili ilaatigut kommunini eqqaaveqarnermut akiligassat akilinngitsuukkat, akiligassat akilinngitsuukkat ataasiakkaat 240 koruunit missaanniikkaangata, tamanna akiliinissamut piumasuseqannginnermut takussutissaanerususaaavoq.

Taamatut ineriartortoqarnera illuatungilerniarlugu 2011-mi upernaakkut ataatsimiinnermi Naalackersuisut inatsisissatut siunnersuummik saqqummiussissamaarput, pisortat kiffartuussinerinut (eqqagassalerineq, pujoorfimmik paaviaaneq aamma ulluunerani paaqqinnittarfinnut akiliisarnerit ilaalu ilanngullugit) arlalinnut akiliisarnerni Akiliinissamut kiffartuussivimmut nalunaarsimanissaq toqqaannartumik pisortanit piumasaaqatigineqarsinnaalersillugu. Taamatut suliniuteqarneq ajornartorsiutip ilaanik aaqqiissutaasinnaassasoq naatsorsuutigineqarpoq, kisiannili nungutitsivissinnaanani.

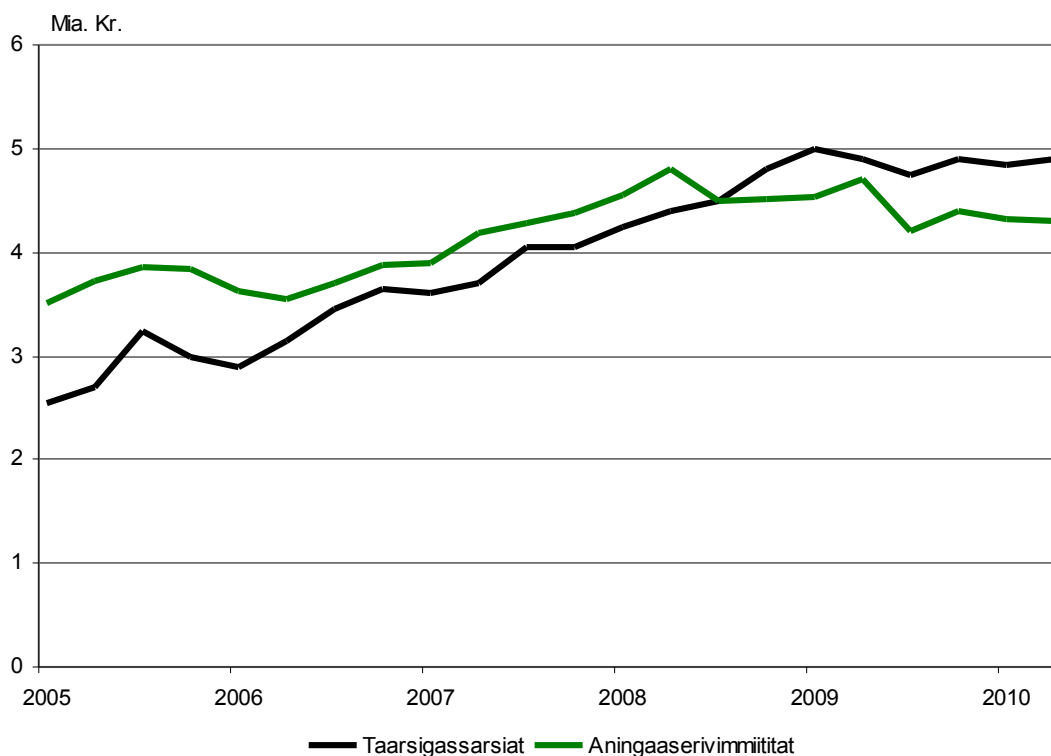
1.3 Inuiaqatigiit akiitsoqalernerat

1) Kalaallit Nunaanni, Savalimmiuni aamma Danmarkimi aningaaserivinni taarsigassarsiat uninngasuutillu 2) Danmarkimi realkredittimit taarsigassarsiniartarfinnit taarsigassarsiat, 3) ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut akiitsui aamma 4) pisortat suliassaqaarfiisa akiitsui, pillugit paasissutissat tunngavigalugit, inuiaqatigiit ataatsimut katillugit akiitsoqarnerat qaffakkiartortoq paatsuugassaangitsumik takuneqarsinnaavoq.

Taarsigassarsiat aamma aningaaserivinni uninngasuutit

Ilusiliaq 3-mi Kunneqarfimmi aningaaserivinnut Kalaallit Nunaanni inoqutigiinnit, suliffeqarfinit pisortaniillu akiliutit taakkunungalugu taarsigassarsiaritit takutinneqarput. 2009 tikillugu taarsigassarsinerit qaffakkiartornerisa aamma piffissami sivilisunerusumi aningaaserivimmiitit ikiliartornerisa kingunerisaannik, ukiut kingulliit ingerlanerini aningaasaliissutiniit akiitsoqalernermut nikittoqarsimanera erseqqissumik takuneqarsinnaavoq. 2005-imi innuttaasut suliffeqarfiillu aammalu pisortat, aningaaserivinni 1 mia. koruuningajalluinnarnik ilanngaaseereerluni akiliuteqarsimapput. 2010-mi juunimi tamanna mumissimavoq akiitsut 650 mio. koruuningajannik amerlassuseqalerlutik.

Ilusiliaq 3. Kalaallit Nunaanni, Savalimmiuni aamma Danmarkimi aningaaseriviit Kalaallit Nunaanni taarsigassarsisitsinerat aningaaserivimmiititallu.

Nassuiaat: Kisitsisit MFI-mik taarsigassarsiat aningaaserivimmiititallu ilanngunnagit naatsorsorneqarput. Kingullermik tigussiffigisaq tassaavoq 2010-mi qaammatit pingasukkaat aappaat.

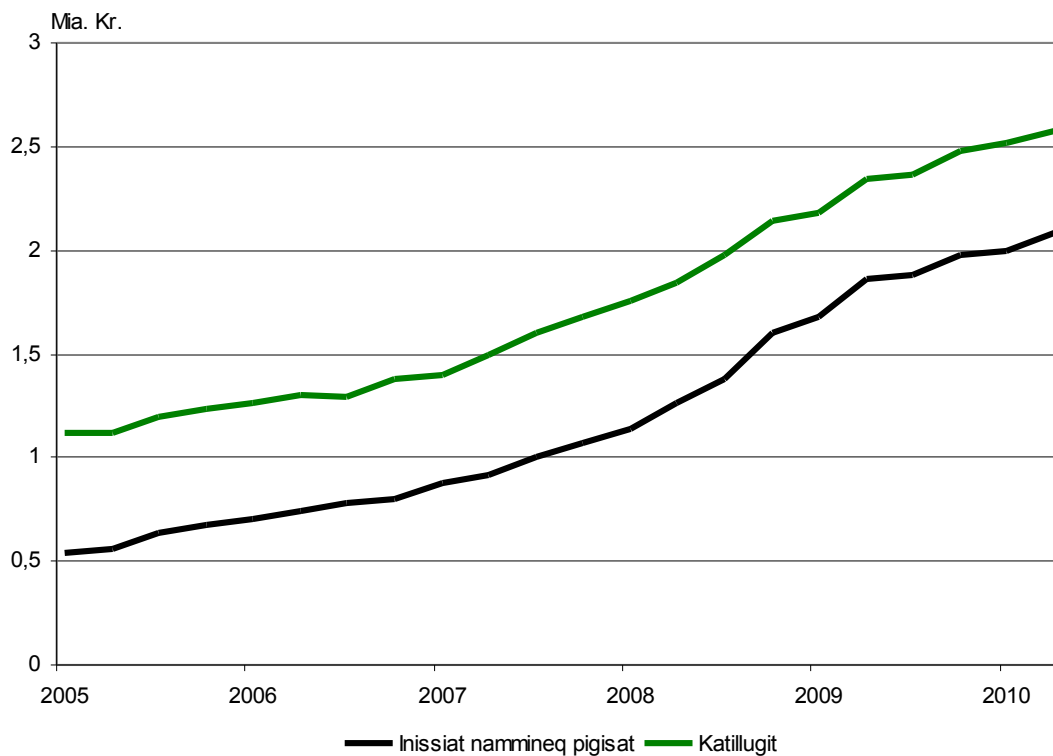
Najoqqutarisaq: Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Nalunaarusiaat, 2010 / Danmarks Nationalbank.

Realkreddittimit taarsigassarsiniartarfinit taarsigassarsiat

Realkreddittimit taarsigassarsiniartarfinit taarsigassarsinerit aamma annertuumik annertuseriarsimapput, takuuk ilusiliaq 4. Tassani pingaartumik pineqarput inissianut nammineq

pigisanut taarsigassarsinerit, annertunerusumik 20/20/60 atorlugu inissiatut taaneqartartunut, tassani Namminersorlutik Oqartussat 20 pct.-inik aningaasaliisarput, kommuni 20 pct.-inik, piginnittorlu 60 pct.-inik amerlanertigut realkredittimit taarsigassarsiniartarfinit taarsigassarsinikkut aningaasalersuisarpoq. Realkredittimit taarsigassarsiat 2005-ip aallartinneraniit 2010-mi juunimut 1,4 mia. koruuninit amerlanerusunik qaffassimapput, 2,5 mia. koruunit sinnilaarlugit annertussuseqalerlutik, kisiannili amerliartorneri 2009-p ingerlanerani annertuumik annikilleriarpoq. 2009-mi inissiat naamassillugit sanaartorneqartut 2007-mit aamma 2008-mit ikinnerusimammata tamanna annertuutigut naapertuuppoq.

Ilusiliaq 4. Danmarkimi realkredittimit taarsigassarsiniartarfii Kalaallit Nunaannut taarsigassarsisitsineri illut suunerinut agguarlugit.

Nassuiaat: Kingullermik tigusiiffigisaq tassaavoq 2010-mi qaammatit pingasukkaat aappaat.

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Nalunaarusiaat, 2010 / Finanstilsynet.

Aningaaserivinnut aamma realkredittimit taarsigassarsiniartarfinnut akiitsut taamaalillutik 2005-imiilli aningaaserivimmiititaniit 3 mia. koruunit sinnerlugit annertunerulersimapput. Akiitsut amerliartornerat annertuutigut inissianik nammeneq pigisanik nutaanik sanaartortoqarneranik ersersitsivoq. Taamaattorli akiitsut amerliartornerisa sukkassusia arriiliartorsimavoq, tassa 2009-mi juunimiit 2010-mi juunimut ilanngaaseereerluni akiitsut 600 mio. koruuninik qaffannerat, ukiup siuliani akiitsoqalernerup affaanit annikinnerulaarmat.

Ingerlatseqatigiiffinni pisortanit pigineqartuni akiitsut

Ingerlatseqatigiiffinni pisortat tamakkiisumik ilaannakuusumilluunnit pigisaanni akiitsut 2008-mi qaffasinnerpaamiissinnarlutik 2009-mi appariarput. Royal Arctic Line A/S-ip nutaanik sanaartortitsinissaata akuerisaasup naammassineqarnera aamma Illuut A/S-ip inissianik sanaartortitsilluni aallartitaasa naammassineqarneri ilutigalugit ukiuni aggersuni akiitsut qaffakkiartussapput. Tamatuma saniatigut ukiuni aggersuni timmisartunut qulimiguulinnullu nutaanut avataanit aningaasalersorneqartussanut aningaasalersuinissaq Air Greenlandimit naatsorsuutigineqarpoq.

Royal Greenland A/S pillugu immikkut oqaatigineqassaaq ingerlatseqatigiiffik 2009-mi katillugit Nunap Karsianit 500 mio. koruuninik aningaasaliivigineqarmat, akiitsut ima amerlatigilersimamma ta taarsigassarsisitsisut akiliisinnaassuseqarnermut annertunerusunik piumasaqaateqalersimallutik. 2009-miit ingerlatseqatigiiffimmi patajaallisaasoqarpoq, kisiannili 2009/10-mi akiitsut ernialersukkat 117 mio. koruuninik amerleriaqqissimallutik. Nunap Karsianiit aningaasaliisoqarnissaanik piumasaqaateqartoqaqqinnissaa pinngitsoortinniarlugu ingerlatseqatigiiffiup akiitsuisa allanngoriar-tornerat nakkutigeqqissaarneqarpoq.

Takussutissiaq 5. Aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut anginerit tallimat pillugit akiitsut ernialersorneqartut ineriartorneri

Akiitsut ernialersorneqartut, mio. kr.	2007	2008	2009
Air Greenland A/S	0	0	0
Royal Arctic Line A/S	0	77	0
Tele Greenland A/S	0	636	681
KNI A/S	538	621	493
Royal Greenland A/S	2.233	2.340	1.859
A/S Inissiaatileqatigiiffik INI	0	0	0
Great Greenland A/S	9	20	24
Greenland Development A/S	0	0	0
Greenland Venture A/S	0	0	0
Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Siunnersuisoqatigiit A/S	0	0	0
Inuit Service Company A/S	0	0	0
NunaMinerals A/S	0	0	0
NunaOil A/S	0	0	0
Katillugit	2.780	3.694	3.058

Nassuiaat: Malugineqassaaq Illuut A/S ilaatinneqanngimmat, ingerlatseqatigiiffiup ukiumut siullermut naatsorsuutit suli saqqummiutinngimmagat. GrønlandsBanken A/S, Namminersorlutik Oqartussanit 13,7 %-mik piginneqataaffigineqartoq, aamma ilaatinneqanngilaq, akiitsut ernialersorneqartut naatsorsueriaaserlu aningaaserivimmuut naapertuutinngimmata.

Pisortat suliassaqarfiisa akiitsoqarnerat

Pisortat suliassaqarfiisa, tassalu Namminersorlutik Oqartussat aamma kommunit, akiitsui suli annikitsuinnaapput. Siusinnerusukkut eqqaaneqareersutut Namminersorlutik Oqartussat 2010-mi nunani allani 250 mio. koruuninik taarsigassarsipput, aammalu 2014 tikillugu suli 650 mio. koruuninik amerlassusilinnik taarsigassarseqqinnissartik naatsorsuutigalugu.

Kommunit ataatsimut katillugit 157 mio. koruunit missaannik akiitsoqarput (januaarimi 2010-mi).

Pisortat suliassaqarfiisa akiitsoqarnerinik tunngaviusumik annertuumik allannguisinnaasunik suliniutinik arlalinnik aallartitsinissaq pillugu inuiaqatigiit kalaallit aalajangiisussanngorput. Suliniutit piviusunngortinneqassanersut ilaatigut aatsitassarsiorluni misissuinerup aamma Alcoa pillugu pilersaarutip siunissami ineriartornissaat kiisalu Assartuussineq pillugu isumalioqatigiissitap inassuteqaatai, apeqqutaapput. Kiisalu suliniutinut piumasaqaatigineqarpoq tamakku inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut tunngatillugu imminnut akilersinnaassasut aammalu Namminersorlutik Oqartussat aningaasaliissutigiunnagaat pilersinneqartunit taakkununngaluunniit atatillugu suliarineqartunit utertillugit akilerneqarsinnaassasut. Suliniutit pineqartut matuma kinguliani tullerriiarlugit allatorneqarput:

- Narsarsuarmi maannakkut mittarfiusumut taartaasumik Qaqortup eqqaani mittarfik nutaaq.
- Nuummi, Sisimiuni illoqarfinnilu allani umiarsualiviit nutaat.
- Nuummi mittarfiup tallineqarnera immaqa Kangerlussuarmi atlantikoq qulaallugu timmisartunut mittarfimmuut taartaasusaaq.
- Ilulissani mittarfiup tallineqarnera.
- Aasiaat aamma Qasigiannugit eqqaanni erngup nukinganik nukissiorfik.
- Uuliamik nassaariunnakkanut aningaasalersuinissamut NunaOil A/S-imi aningaaliineq.
- Alcoap aatsitsivia piviusunngortinneqassappat Maniitsumi attaveqaatit annertusarneri.
- Immap naqqatigut kabelip Nuummiit Sisimiunut tallineqarnera.
- Eqqagassalerinermut pilersaarut.
- Inissianik nutarterineq isaterinerlu.

Suliniutit taakku tamarmik immikkut annertuumik millioninik aningaasaliiffiusussaapput, suliniutit aammalu tamarmik ataatsikkoortillugit piviusunngortinneqarsinnaanissaat piviusorsuunngilaq. Inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik naliliineq aallaavigalugu pingaarnersiunissaq pisariaqassaaq. Tassunga tunngatillugu Assartuussineq pillugu isumalioqatigiissitap inassuteqaatai Kalaallit Nunaanni sanaartornerni aningaasaliiffigineqartussanut najoqqutassatut ilaajumaarput.

Inuiaqatigiit akiitsuisa tamarmiusut ineriartornerannik nakkutiginninneq

2005-imiilli ukiuni tamani niuernermi oqimaaqatigiissitsinermi amigartoorutit 1 mia. koruunit sinnertarsimavaat, ukiunilu kingullerni pingasuni taanna 2 mia. koruunit missaaniissimalluni. Akiitsoqalerneq aningaasaliinerit annertusinerannik imminullu akilersinnaasumik aningaasaliinernut takussutissaasimappat, akiitsoqalersimaneq ajornartorsiutaasimasariaqanngilaq. Kisiannili tamatuma pingaartumik atuinerup annertusinera, amigartoorutitut matussusiineq aamma aningaasaliinerit tapiissutitaqartut iluanaaruteqarfiunngitsut illuatungerissappagit, ineriartorneq siunissami ukiorpassuarni taamatut ingerlaannarsinnaanngilaq.

Taamaattumik Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit inassutigaat inuiaqatigiit akiitsuisa tamarmiusut ineriartornerat nakkutigineqassasoq, tassunga ilanngullugu aamma pisortat pigisaanni aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffinni. Pisortat suliassaqarfiini aamma ingerlatseqatigiiffinni pisortanit pigineqartuni ilanngaaseereerluni akiitsut qaffannissaat, qaffariaat pigisanik imminut akilersinnaasunik niuerutigineqarsinnaasunik pigisaqalernermik illuatungilerneqarsinnaappat aatasaat isumaliutigineqarsinnaavoq.

Naalackersuisut inassuteqaatit taakkua sumunnarfississavaat. UKA2011-mut ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut pillugit nassuiaat naammassineqassaaq. Tassani ilaatigut ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut akiitsuinut akiliissinnaassusaannullu tunngatillugu siunnerfissat piviusunngortinneqarsinnaasut inassuteqaatigineqassapput.

Pisortat suliassaqarfiisa akiitsuisa ineriartornerat eqqarsaatigalugu, taakku kisiisa isigissagaanni, suli annikitsuinnaavoq. EU-p patajaatsuunissaq pillugu isumaqatigiissutaani kaammattuutigineqarpoq pisortat akiitsuisa tamarmiusut nunap tunisassiaasa ataatsimut nalingisa 60 %-ii qaangersimassanngikkaat. Tamanna 2009-mi Kalaallit Nunaanni isumaqarpoq pisortat ingerlataqarfii 12 mia. koruunit 60 %-iinit, tassalu 7,2 mia. koruuninit, amerlanerusunik akiitsoqalertariaqanngitsut.

Kisiannili Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera EU-mi nunanit immikkoortutigit pingaaruteqartutigit allaanerussuteqarpoq. Pingaartumik aningaasaqarnerup tamarmiusup ilaa annertoq ingerlatseqatigiiffinni pisortanit pigineqartuni inissisimammat. Tamanna tunngavigalugu EU-p patajaatsuunissaq pillugu isumaqatigiissutaani kaammattuutit Kalaallit Nunaannut atuuttussanngorlugit toqqaannartumik nuunneqarsinnaanngillat.

Kalaallit Nunaat avataaniit aningaasalersuinisamik pisariaqartitsiviusumik attaveqarnermut sanaartugassanullu annertuunut aningaasaliissussaasoq ilimanaateqarmat, Naalackersuisut sanaartugassanut aningaasaliinissamullu periusissanik suliaqarneq aallartilersaarpaat, tassunga ilanngunneqassallutik Kalaallit Nunaata katillugit akiitsuinut imminut akilersinnaasumik qaffasissusiliinissaq pillugu, siunnersortaasussanik avataaniit nunanilu tamalaaniit pissarsiornissaq.

2. Inuiaqatigiinnut atugarissaartunut unammilligassat

Inuiaqatigiit kalaallit atugarissaartut ilisarnaatigaat, kikkut tamarmik peqqinnissaqarfimmik, ilinniartitaanermik aamma isumaginninnikkut isumannaallisaatinik atuinissamik periarfissaqarnisaat qularnaarneqarsimasoq. Taakkununga aningaasartuutaasartut Nunap Karsiata aningaasartuutaasa tamarmiusut affaanit amerlanerupput. Tassunga kommunini aningaasartuutaasartut ilanngunneqassapput.

Ukiunut qulinut tulliuttunut tunngatillugu Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit naliliipput, inuiaqatigiinnut atugarissaartunut tunngaviusumik ikiuutaasartunut aningaasartuutit tamarmiusut allannguajaatsuussasut aamma innuttaasunut tunngatillugu ineriartorneq pissutigalugu Nunami nioq-qutissianik sullissinernillu pilersuinerit tamarmik nalingannut (BNP) sanilliullugu apparialaassasut.

Kalaallilli Nunaanni atugarissaarnermut sullississutinik ujartuinermit aallaaviusoq unammillerneqarpoq. Inuiaqatigiinni inuit amerlasuut pensionisiaqartuunngikkaluarlutik arlaannik pissuteqartumik inuiaqatigiinnit pilersorneqartariaqarput. Meeqqat atuarfiini naammaginartumik tunngavissineqarluarsimanngitsut arlaqarput, tamannalu ilaatigut pissutigalugu taakkua piginnaaneqalersitsisumik ilinniagaqarsimanngillat. Aamma ukiuni makkunani Kalaallit Nunaanni nappaatit inuunermi pissusilersuutinut attuumassuteqartut amerliartorput, tamatumalu peqqinnissaqarfik unammilligassaqaartilerpaa.

2.1 Peqqissuseq

Siunissamut ungasissumut aningaasaqarnikkut patajaatsumik inissisimanissamik qularnaarinissamut tunngatillugu unammilligassat annertunerit ilagaat peqqissutsimut suliassaqarfik. Peqqinnissaqarfik ukiuni kingullerni aningaasaqarnikkut unammilligassaqaangaatsiarsimavoq, aammalu aningaasartuuteqarnikkut tatisimaneqarneq annertusiartorpoq. Aningaasaliissutaasimasut ilassutitut aningaasaliissuteqarnikkut ilaneqartariaqarsimapput. Tamanna aamma 2010-mi atuussimavoq, tassani katillugit 47,1 mio. koruunit ilassutitut aningaasaliissutigineqarsimallutik.

Kalaallit nunaanni peqqinnissaqarfiup aningaasaqarneranik aaqqissugaanerani misissueqqissaarneq 2010-mi Deloittemit ingerlanneqarpoq. Misissueqqissaarnermi paasineqarpoq ukiuni tulliuuttuni tallimani-qulini aningaasartuutitigut annertuumik tatisimaneqarnissaq naatsorsuutigisariaqartoq. Innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerinnaata 2020 tikillugu ingerlataqarneq 10 pct.-ip missaannik annertusitittussaavaa, aammalu katsorsaaniissamat periarfissat ineriartornerinut piumasaqarnerillu annertusinerinut malinnaasinnaajumalluni, peqqissutsimut suliaasaqarfimmut iluaqutaasumik ukiumut 20-30 mio. koruunit ataatsimut isigalugu pingaarnersiueqqinnermut atorneqartariaqassasut ilimanarpoq.

Peqatigisaanik Deloittemit uparuarneqarpoq 10 %-ip missaanik pitsanngorsaaniissamat periarfissaqartoq, tamatumalu kingunerisaanik Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nunallu immikkoortuini ataatsimut katillugu 70 mio. koruunit missaannut pitsanngorsaasoqarsinnaavoq. Taamatut pitsanngorsaanermit pissarsiarineqartussat maannakkut killissarititaasut iluanni maannakkut aaqqissuussinermi suliarineqarsinnaasut annertunerulersinnerisigut pissarsiarineqarsinnaapput, kisiannili peqqissutsimut suliaasaqarfimmi ingerlatat qaffariarnissaasa naatsorsuutigineqarnera tunngavigalugu suliniutit nutaat aningaasalersornissaannut atorneqarsinnaanatik. Napparsimasunik malittarinninnerit pitsaanerulersinnissaannut sunniuteqarluarnerulernissaannullu suliaqarneq aallartinneqarsimavoq. Taamaattorli 2040-ip tungaanut pisortat isertitaasa aningaasartuutaasalu nikingassutaannik annikillisitseqataanissamat pissarsiassat atorneqarnissaat pisariaqarpoq.

Peqqinnissaqarfimmi aaqqissuusseqqinnerup – Aaqqissugaanikkut naleqqussaaneq

Peqqinnissaqarfimmi aaqqissuusseqqinnermi Peqqinnissaqarfiup aaqqissugaanerata naleqqussarneqarnissaq sammeneqarpoq, tamatumalu kingunerisaanik nakorsaqaqarfiit maannakkut 16-iusut nunap immikkoortuinit tallimanut allanngortinneqassallutik. Aaqqissuusseqqinnerup atuutilernerani maannakkut aaqqissuusaneq ukiuni 83-ini atuussimasoq nutarterneqassaaq, peqqinnissaqarfimmi unammilligassanut ullumikkut atuuttunut naleqqussarneqassalluni. Takorluugaq tassaavoq peqqinnissaqarfik sinerissamat siaruarsimasoq innuttaasunullu qanittumiittoq.

Telemedicini pingaaruteqartussaavoq, ajornannginnerusumik peqqinnissaqarfimmit sullinneqarnissaq pitsaanerulissalluni, minnerunngitsumik nunap ilaani isorliunerusuni, assersuutigalugu nakorsiartunik innersuussinerit aamma napparsimasut nappaataasa suussusiannik paasisaqarnernermut atatillugu.

Aaqqissuusseqqinnerup siunertaraa allaffissornikkut aqutsinikkullu suliaasat nunap immikkoortuinit ingerlanneqalernissaat, taamaalilluni allaffissornikkut immikkoortut aqutsisullu amerlassusaat ikilisinneqassallutik. Taamaaliornikkut isumalluutissanik sunniuteqarluarnerusumik atorluanaanissaq

qulakkeerneqartussaavoq, peqatigisaanilli peqqinnissaqarfiup sullissinerani qitiusumut nakorsiar-titsinermik suliaqarnissamut isumalluutissat tutsinneqarsinnaalissapput.

Aaqqissuusseqqinnermi qangatut missingersuusiortarnerup qimanneqarnissaanut periarfissiiso-qarpoq immikkoortumiillu immikkoortumut allamut imaluunniit suliniuteqarfimmit ataatsimiit allamut isumalluutitik atorneqanngitsunik allatut agguaassinissamut allatulluunniit pingaarnersiui-nissamut aqutsisut aningaasaqarnikkut periarfissaqalerlutik.

Siunniunneqarpoq Nunap immikkoortuani napparsimmavik qaffasinnerusunik immikkut suliatigut ilinniarsimasunik sulisoqalissasoq, nakkutilliilluni siunnersuineq, ilisimasanik avitseqatigiinneq peqqissaavinnilu qitiusoqarfinni immikkut ilinniagakinnerusunik sumiiffimmilu sulianik ilinniar-simasunik isumaginnillutik peqqinnissakkut sullissinernik nakkutilliineq qulakkeerneqarlutik. Tamatuma innuttaasumut sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu assigiiaarnerusumik pitsaassuseqar-tunillu peqqinnissakkut neqerooruteqarnissaq qulakkiissavaa, taamatullu aamma innuttaasut amerlanerusut assersuutigalugu pillorissaasunukarsinnaalissapput il.il.

Immikkoortortani anginerusuni sulisussarsiorneq ajornannginnerusooq paasinarsisimavoq. Immikkoortortat anginerusut nakorsanik peqqinnissakkullu suliaqartunik sulisunik ilinniagaqartunik tigusinissaminnut periarfissaqarput, soorluttaaq aamma immikkoortortani anginerusuni atorffinnut inuttaqanngitsunut sunnertianeq annikinnerulissasoq.

Digitaliseriineq

Ukiuni aggersuni suliassaqarfimmi atortorissaarutini sukkasuumik ineriartortinneqartuni aningaasa-leeqqittoqarnissaa pisariaqartussaavoq. Teknologiiimi alloriarnissaq tulliuuttoq tassaavoq qarasaasiaq atorlugu napparsimasunik nalunaarsuiffiup (EPJ) atulersinnissaa. Qarasaasiaq atorlugu napparsimasunik nalunaarsuiffeqalernerme nunap immikkoortuisa akornanni napparsimasut pillugit nalunaarsukkanik attuumassuteqartunik tamanik sukkasuumik pissarsisinaanissaq qulakkeerneqassaaq, tassalu napparsimasunik malinnaanerup killiffiat, utaqqinerit sivisussusaat il.il. pillugit paasissutissat nutateneqarsimasut. Qarasaasiaq atorlugu napparsimasunik nalunaarsuiffik Peqqinnissaqarfiup isumalluutitigut tamarmiusunik atuineranik pitsaanerulersitsissaaq siunissamilu aqutsisunut paasissutissiisarnermut tunngavissiissalluni.

Aningaasaqarnikkut aqutsineq

Aningaasaqarnikkut aqutsinerup tatiginartuunera paasiuminartuuneralu qulakkeerniarlugit suliniutit arlallit aallartinneqassapput – qitiusumi sinerissamilu. Tamatumunnga atatillugu pingaaruteqartoq tassaavoq nalunaarsukkat tatiginartuunissaasa qulakkeerneqarnissaat aamma immikkoortunik ataasiakkaanik oqaloqatigiinnissamut isumaqatigiissutinik taaneqartut aqutugalugit aningaasaqarnikkut pilersaarusionerup missingersuutinillu eqqortitsinissaq nukittunerulersillugu.

Ilinniartitaaneq

Peqqinnissaqarfimmi aqqissuuseqqinnermut tapersiinnaasumik ilinniartitaanikkut suliniutinik arlalinnik peqqinnissaqarfik siunissaq eqqarsaatigalugu pisariaqartitsivoq, taamaalilluni Peqqinnissaqarfimmi sulisut annertunerusumik piginnaasaqalerlutik sivisuumik akunnattumillu sivisussuseqartunik ilinniagaqalersinnaallutik. Tassani immikkut eqqarsaatigineqarput Nakorsatut ilinniagaqaqqinneq, issittumi immikkut peqqissaanermi allagartartaarfiusumik ilinniartitaaneq, Kalaallit Nunaani nakorsaatit pillugit allagartartaarfiusumik ilinniartitaaneq aamma peqqissaasut / ernisussiorlut marloqiusanik piginnaaneqartut.

Siunissami ilimagineqartariaqarpoq aqqissuussaannikkut aqqissuussinerit allanngortinnerisa kingunerisaannik nakorsat peqqissaasullu akornanni suliat ingerlalluarnerusarnissaat annertunerusumik sulissutigineqassasoq.

Pitsaaliuineq aamma nappaatit inuunermi pissusilersuutinik pissuteqartut

Inunnik misissuinerit uppersarparaat inuit inuusaasiat peqqissusiallu eqqarsaatigalugit malunnaatilimmik allanngortoqassasoq siunissamilu unamminartoqassasoq. Nerisat, pujortarneq, imigassaq, timigissartaqaqqinneq Kalaallit Nunaanni peqqinnissakkut ajornartorsiutit annersaannut pissutaapput, tassunga ilanngullugu sukkorneq, uummatip taqarsuatigut nappaatit, oqimaappallaarneq, kræfti, pujortartartut puat, kinguaassiutitigut innarliinerit persuttaanerillu.

Inuunerittami allaaserineqartut inuit peqqissusaat, peqqinnissakkut siuarsaaneq pitsaaliuinerlu annertuumik salliutinneqassapput aammalu peqqinnissaqarfimmi pingaarnermi taamatullu pingaannginnermi ilaatinneqassalluni, ilaatigut sinerissami napparsimmavinni peqqissaavinnilu inuunermi pissusilersuutinik pissuteqartunik nakorsiartaqarfeqarnikkut.

Imigassamik ajornartorsiutilinnik katsorsaaneq

Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik 2010-mi imigassaq pillugu isumasioqatigiissitsivoq. Isumasioqatigiinnermi tassani suliassaqarfimmi suliniutit tamarmik kommunini isumaginninnermut ingerlatsivinnit ataqatigiissarneqarnissaat aamma Peqqinnissaqarfik suleqatigilluinnarlugu aqqissuunneqarnissaat pillugu kommunit naalackersuisoqarfiullu akornanni isumaqatigiittoqarpoq. Kommunini inuit imigassamik ajornartorsiuteqartut katsorsartinnissamut kajumissuseqartilernissaannik innersuunneqarnissaannillu suliaqartussamik innersuussisarfimmik pilersitsisoqassaaq.

Tamatuma kingorna pilersarusiortussanik pilersitsisoqarpoq, 2011-mi ilaatigut katsorsaanermi neqeroorutaasinnaasunik suliaqartussanik. Pilersarusiortussat aamma katsorsaaqqinnissamut

ilaqutariinnillu katsorsaanissamut periarfissanik kiisalu innersuussisartunik atonerluisunillu katsorsaaartussanik iliniartitsinissanik suliaqassapput.

Nappaataasartut annertunerusumik sammineqarnissaat

Tuberkulose ukiuni aggersuni suli Kalaallit Nunaanni ajornartorsiutaassussaavoq; atugaasinnaaneralu annertuumik appartinneqarsinnaassalluni. Tuberkuloseqartut 2009-mi 63-iusimallutik 2010-mi 114-iupput. Piffissami ukiuni tallimani-qulini siunnerfilimmik pingaarnersiukkamillu suliniuteqartoqarnissaa pisariaqassaaq. Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup periusissanut pilersaarutissamut nutarterneqarsimasumut siunnersuut 2011-p qiteqqunnerani saqqummiutissavaa.

Kræfti toqussutaagajuppoq inunnilu inuussutissarsiorsinnaasutut utoqqaassuseqartuni atugaasarluni. Pitsaaliuilluni misissuisarnikkut aarlerisaarutillu pillugit siunnersuisarnikkut kræftiusartuni arlalinni toqusartut ikilisinneqarsinnaapput. Kræfteqartarneq pillugu nassuiaat 2011-mi ukiakkut kræftilu pillugu pilersaarut 2013-mi Naalakkersuisunit saqqummiunneqassapput.

2010-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni ”Tarnikkut nappaatilinnik sullissinermut tunngasut pillugu nassuiaat 2010” saqqummiunneqarpoq. Taanna inassuteqaatinik arlalinnik imaqarpoq. Maannakkut inassuteqaatit taakkua atulersinnissaannut tunngatillugu sulineq ingerlanneqarpoq. 2010-mi Inatsisartut ukiakkut ataatsimiinneranni puigortunngortarneq pillugu qulaajaanerup aallartinneqarnissaanik suliassaqarfimmilu iliuusissanut pilersaarummik saqqummiussinissamik Naalakkersuisut peqquneqarput. Sulineq taanna maannakkut aallartisarneqalerpoq. Naatsorsuutigineqarpoq pilersaarut inassuteqaatinik arlalinnik inerneqarumaartoq soorlu tarnikkut nappaatit/ aamma meeqqat nappaataat pillugit nassuiaatini taamatut pisoqartoq.

2.2 Meeqqat inuusuttullu

Kalaallit Nunaanni meerartavut immikkut eqqumaffigineqartariaqarput, amerlavallaarujussuartut meeraanermi ilungersunartunik atugaqartarmata. Alliarnermi atugassarititaasut ilungersunartut meeqqat ilinniagaqarnissamik piginnaasaqarunnaarsinnaanerit annertusitittarpaa. Inuiaqatigiit atugarissaartut isumaginninnikkut ikiorsiissutaannit siusippallaarujussuartumik ikiorserneqartariaqalersinnaanerit annertusitittarpaa, taamatullu aamma peqqinnissaqarfimmi sullissisutinit siusippallaarujussuartumik sullinneqartariaqalersinnaanerit annertusitittarlugu. Tamanna inuttut akuersaarsinnaanngilarput. Kisiannili aamma inuiaqatigiit aningaasaqarnerat eqqarsaatigalugu, isumalluutivut pingaarnerpaat patajaassuseqalernissamut tunniusseqataanatik aningaasartuutaalernissaat imminut napatissinnaalernissamut iluaqutaassusaanngilaq. Siunissamut ungasissumut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi ajornartorsiorneq aaqiivigineqassappat, meeqqat navianartorsior-tut inuunerisa aallartinneraniilli iliuuseqarnissaaq pisariaqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu meeqqanut inuusuttunullu periusissap ataatsimoortumik sammivillip arlalinnullu tunngasup, meeqqanut inuusuttunullu suliassa qarfirmi ukiuni tulliuttuni 10-15-ini anguniagassanik pingaarnernik ineriartornermillu tikkuussisussap suliarineqarnera Naalakkersuisunit aallartinneqarpoq. Meeqqanut inuusuttunullu periusissaq Naalakkersuisut Kanukokallu akornanni suleqatigiinnikkut suliarineqarpoq. Sulineq 2010-mi aallartinneqarpoq, 2011-milu nanginneqassalluni, tassani meeqqanut inuusuttunullu periusissaq Inatsisartut ukiakkut ataatsimiinneranni Inatsisartunut saqqummiunneqassalluni.

Meeqqanut inuusuttunullu suliassa qarfirmi immikkut suliniuteqarneq

Meeqqanut inuusuttunullu suliassa qarfirmi siunissamut ungasinnerusumut piujuartussamillu pitsanguutissanik pilersitsiniarnermi kommunit, suleqatigiiffiit aamma Namminersorlutik Oqartussat akornanni suleqatigiinnissaq tunngaviusumik pingaaruteqarluinnarpoq. Meeqqanut inuusuttunullu periusissaq ineriartornerup taamatut ingerlanissaanik qulakkeerinneqataassaaq. Aammattaaq meeqqanut inuusuttunullu periusissaq Akileraartarnermut Atugarissaarnermillu Isumalioqatigiissitap inassuteqaataannut peqatigitillugu, ukiuni aggersuni meeqqanut inuusuttunullu suliassa qarfirmi unammilligassat samminiarnerni sakkussaassasut pingaaruteqartut naatsorsuutigineqarpoq.

Meeqqanut inuusuttunullu suliassa qarfirmi suliniutini unammilligassat annertuut ilaat tassaavoq sulisussarsiorneq sulisullu sulisoriinnarnissaat. Taamaattumik meeqqanut inuusuttunullu suliassa qarfirmi sulisoqarnermi pissutsit ataatsimut isigalugu suliniuteqarfigineqarnissaat annertuumik nukinginnarluinnartumillu pisariaqartinneqarpoq. Taamaattumik aamma tamanna meeqqanut inuusuttunullu periusissami suliniuteqarfigineqartussani pingaaruteqartunut ilaasussaavoq.

Meeqqanut inuusuttunullu periusissami suliniuteqarfissaq pingaaruteqartoq alla tassaavoq siusissukkut suliniuteqalertarnissaq. Siusissukkut suliniuteqarneq meeqqanut amerlanerusunut pitsaannerusumik ineriartortitsilemmissamik atugarissaarnerulernissamillu, tamannalu aqutigalugu meeqqat inuusuttullu peroriartornerminni suliffeqartunut ilaalernissaannik anguniagaqarnerup piviusunngortinnissaannut tunngaviusumik pingaaruteqartuaannarpoq.

Isumaginninnikkut ingerlatsinermi ukiuni kingulliunerusuni siusissukkut suliniutinut aammalu suliniutinut ilaqutariinnut sammitinneqartunut suliniuteqarnerit ineriartortinneqartarnissaat pingaartinneqarpoq. Tamatuma siusinnerusukkut inissiisarnissat ilaqutariinnilu angajoqqaatut inissisimanermik isumaginninnissamut tapersersuinissaq pisariaqartinneqartoq ersarissisissimavaa, tamannalu ukiuni aggersuni ineriartorfiusussani pingaaruteqartut ilagissavaat.

Meeqqanut inuusuttunullu inooqataanermi atukkat pitsaanerulersinnissaannut peqqinnissaqarfik aamma pingaaruteqartuuvoq. Ernusussioortut, peqqissaasut nakorsallu tamarmik ilaqutariinnik naapitsisarput misissuinernillu ingerlataqartarlutik, taamaalilluni meeqqani sumiginnagaasimanermut kukkusumilluunniit ineriartorsimanermut takussutaasinnaasunik ilaqutariinnut tunngatillugu pissutsinik qulaajaanissamut periarfissiillutik. Peqqinnissaqarfiup isumaginnittoqarfiullu pitsaaliuinermi sutigut tamatigut pitsaaliuilluni suliniarnera ilaatigut atuarfeqarfimmi isumaginninnermilu ilaatinneqalereersimasoq iluaqutaasunik annertusineqarsinnaavoq, taamaalilluni siusissukkut suliniuteqartarnek, pingaartumik meeqqani navianartorsiornerpaasuni nukittorsarneqarsinnaalluni.

Meeqqat navianartorsioortut inissinneqarnissaannut periarfissat pitsaanerulernissaat qulakkeer-niarlugu meeraaqqat angerlarsimaffiannik 2011-imi pilersitsinissaq suliniutaavoq pingaaruteqartoq. Tamatumani meeraaqqat angajoqqaat peqataatinnagit inissinneqarnissamik pisariaqartitsisut kiisalu meeraaqqat angajoqqaq/angajoqqaat, angajoqqaatut piginnaaneqarnerup nalilersornissaanik ineriartortinnissaanillu pisariaqartitsisut peqatigalugit inissinneqartut siusissukkut suliniuteqarfigi-neqarnissaat qulakkeerneqassaaq.

Tamatuma saniatigut ilaqutariinni inissiisarnermut suliassaqarfik nukittorsarneqaaqqissaaq, ilaatigut angajoqqaarsiat pikkorissartinnerisigut angajoqqaarsianullu inissiinermut tunngasuni kommunitut tapersiisarnikkut. Tamatuma saniatigut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut suliassaqarfimmi qulaa-jaaneq aallartinneqarpoq, taassumalu inerneru 2011-mi naammassineqassaaq. Misissuinerup inerneru ulloq unnuarlu paaqqinniffinni ineriartornerup naleqqussaanerullu ingerlatiinnarnerinut ilaatinneqassaaq, taamaalilluni meeqqat, inuusuttut innarluutilillu inissinneqartut pisariaqartitaan-nut paaqqinniffiit pitsaanerpaamik piareersimatinnissaat anguneqarsinnaalluni.

Taakku saniatigut meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu siunnerfilimmik suliniuteqarneq ingerlaannassaaq. Ilaatigut anguniagaasoq tassaavoq ilaqutariinnut katsorsaaviit nukittorsarneqar-nissaat ineriartortinnissaallu, taamaalillutik suliniutinut ilaqutariinnut sammisunut naleqqiullugu annertunerusumik pingaaruteqarnerusumillu inissisimalerlutik, tassunga ilanngullugu nunaqarfinnut illoqarfinnullu mikinerusunut suliniutit.

Kinguaassiutitigut innarliinernik pitsaaliulluni katsorsaallunilu suliniutit nanginneqarput. Tamanna ilaatigut 2011-p aallartinnerani Nuummi meeqqat illuannik pilersitsinikkut pissaq, taanna meeqqat kinguaassiutitigut kannguttaatsuliorfigineqarsimasut ataqatigiissumik qulaajaaffigineqarfigalugulu katsorsarneqartarfigissavaat.

Peqatigisaanik meeqqat illuanni suliniutit pitsaaliuinerut iluseqassapput, taamaalilluni ”innarlerneqarsimasut” kingusinnerusukkut nammineq innarliisunngunnginnissaat anguniarlugu. Tamatuma saniatigut meeqqat illuat suliassaqarfimmi ilisimasanik katersuiffittut ingerlatitseqqiffit-

tullu ukiuni aggersuni pingaaruteqalissaaq. Siunertaavoq nuna tamakkerlugu meeqqat illuinik amerlanerusunik siunissami pilersitsisoqarnissaa.

Meeqqat inuusuttullu pisinnaatitaaffiisa nukittorsarneri

2011-mi meeqqat inuusuttullu pillugit inatsisit nutarterneqarneri aallartinneqassapput, tamatumalu kingorna atulersinneqassallutik. Tassani pingaaruteqartoq tassaavoq meeqqat inuusuttullu pisinnaatitaaffiisa nukittorsarnissaat. Inatsisit nutaat atulersinnerisigut naatsorsuutigineqarpoq kommunit suliniutaannut pitsaanerusementik tunngavissiisoqassasoq, assersuutigalugu meeqqanik ilaqutariinnillu suliaqarnermut ilitsersuutit malitassallu ersarinnerulerlutik.

Aammattaaq siunertaavoq arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik meeqqanut inuusuttunullu sullissivimmi meeqqat illersuisoqalerlutik, meeqqat pillugit siunnersuisoqatigiinnik kiisalu meeqqat inuusuttullu pillugit ilisimasaqarfimmik pilersitsisoqassasoq, taamaalilluni meeqqat atugaat pisinnaatitaaffiilu pillugit ataavannerusedik isiginnittoqalerluni kiisalu taakkuningga illersuisoqalerluni. Meeqqanik inuusuttunillu sullissivik aamma siunnersuisarfiussaaq Namminer-sorlutik Oqartussanut, kommuninut, suleqatigiiffinnut innuttaasunullu meeqqanut inuusuttunullu tunngasutigut ilisimasanik kaammattuutinillu saqqummiussisassallutik. Sullissivik taanna siunissami meeqqat innuttaasullu sissuertuattut inissisimalissaaq aamma meeqqat inuusuttullu pisinnaatitaaffii pillugit sulii sakkortunerusedik sammisaqartitsilernermut peqataassalluni.

Meeqqat inuusuttullu pisinnaatitaaffiisa nukittorsarnerinut ilaatillugu ukiuni aggersuni siunnerfeqartumik isummertarnermik sunniiniarneq inooqataanermilu akisussaaneq pillugu sulisoqassaaq. Sulineq taanna nammineq kajumissuseqarluni suleqatigiiffiit aqqissuussaasumik suleqatiginerisigut, aamma isummertarnermik sunniiniarnermut inooqataanermilu akisussaaneqartumut pisussanut pilersaarummik aalajangersaanikkut ingerlanneqassaaq. ”Kivitseqatigiinnermut” tunngatillugu Naalakkersuisut borgmesterillu suleqatigiinnerat aammalu UNICEF-imik suleqateqarneq sulinermit tassani pingaaruteqartumik inissisimassaaq.

Isumaginnittoqarfik – Aqqissuussaaneqarnermik nakkutiginninneq

Suliniutit suut sunniuteqarneri pillugit meeqqanut inuusuttunullu suliasaqarfimmi ullumikkut ilisimasatigut nalunaarsukkatigullu annertuumik amigaateqarpugut. Aningaasaqarnerikkut sulisoqarnerikkullu unammilligassanut tunngatillugu meeqqanut inuusuttunullu suliasaqarfimmi piginnaasanik atorluaanerup pitsaanerulersinnissaa, sapinngisamillu suliniutit sunniuteqartut uppersarnerneqarsimasut siunnerfigalugit suliniarnissaaq aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq.

Suliniutit piujuarsinnaasut qulakkeerniarlugit, meeqqanut inuusuttunullu suliasaqarfimmi ilisimasat nalunaarsukkallu sapinngisamik sukkanerpaamik aaqqissuussaasumik katersorneqar-nissaat aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq.

Maannakkut meeqqat inissineqarsimasut pillugit nalunaarsukkat pissarsiarineqarnissaat aallunneqarpoq taakkulu HBSC aamma Inuusuttut Atugarissaarnerat pillugit nuna tamakkerlugu misissuineri, inerner 2011-mi pigineqalertussani, malitseqartillugit. Siunissami ungasinnerusumi meeqqanut inuusuttunullu suliasaqarfimmi tamarmi suliniutit inernerillu pillugit nalunaarsukkat aaqqissugaalernissaat sulissutigineqassaaq. Tamatuma saniatigut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut suliasaqarfimmi ingerlanneqarsimasumut assigusumik annertunerusumik qulaajaaffigineqartaria-qartunik immikkoortunik peqarnerusooq eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Meeqqanut inuusuttunullu suliniutit ataqatigiinnissaat qulakkeerniarlugu naalakkersuisoqarfiit akornanni suleqatigiinneq pingaarnertigut siumut sammisumik isiginiarneqassaaq. Aammattaaq suliniutit sunniutaasa nalilersornissaannut naleqqiullugu meeqqanut inuusuttunullu suliasaqarfim-mi suliniutit malinnaavigineqassapput, taamaalilluni sulisutigut aningaasaqarnikkullu isumalluu-tissat pitsaanerusumik iluaqutigineqarlutik tamannalu aqutugalugu meeqqat inuusuttullu atugaat malunnaatilimmik pitsaanerulersillugit.

Meeqqanut inuusuttunullu periusissaq suliniuteqarfiusunut taakkununga aqutissiuissasoq naatsorsuutigineqarpoq, taamaalillunilu siunissami meeqqat inuusuttullu amerlanerusut piginnaasa-minnik atuinerulernissaannut peqataalluni, aammalu innuttaasut katitigaaneranni aningaasaqarnik-kullu unammilligassat Kalaallit Nunaannit illuatungilerneqarnissaannut iluaqusiillutik.

2.3 Ilinniartitaanermut suliasaqarfik

Ilinniartitaaneq piginnaanngorsaanerlu meeqqanut inuusuttunullu suliniuteqarnertuulli, siunissami kinguaariaat inuiaqatigiinnut atugarissaartunut annertunerusumik tunniussaqaartarnissaat eqqarsaati-galugu nukittorsarneqassaaq.

Pisortat aningaasartuutaasa ataatsimut katillugit tallimararterutaat ilinniartitaanermut atortarpavut. Kisiannili pissarsiarineqartartut suliniarnermut naapertuutinngillat. Ilinniartitaanermut suliasaqar-fiup sunniuteqarluarnerunissaa aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq. Aningaasatigut inger-latsineri ajornartorsiuteqarneq iluarsiniarlugu suliasat allatut ingerlanneqarnissaat pisariaqarpoq.

Tamanna isumannaarneqassaaq, inuit amerlanerungaartut ilinniartitaanernik tamarmiusunik naammassisaqartarnerisigut piginnaaneqalersitsisumillu ilinniagaqartinnerisigut, aamma ilinniar-nerup pitsaassusaata annertusarneqarnera ilutigalugu meeqqat atuarfiini atuartut ikiliartorneranni isumalluutini atuinerup naleqqussarneqarneratigut.

Pissutsit arlallit kingunerannik pisumik, ilinniartitaaneq ullumikkut aporfeqarpoq sunniuteqarluartutullu oqaatigineqarsinnaanani:

- Siullermik atuartut amerlasuut inuusuttunut ilinniarfinni danskisut oqaatsinilluunnit allanik ilinniarfigisinnaasaminni tiguneqarnissamut ilinniakkamillu naammassinninnissamut naammaginatsumik allamiut oqaasiinik piginnaasaqanngillat.
- Aappaattut inuusuttunut siunnersuisarnermi suliniuteqarneq ataqatigiinngilaq. Inuusuttunut 16-it aamma 18-it akornanni ukiulinnut aaqqissuussaasumik ilitsersuisoqaranilu ilinniarnissamut neqerooruteqanngilaq, pingaartumik neqerooruteqannginnermi inuusuttut nunaqarfinni avinngarussimasunilu najugaqartut eqqugaapput.
- Pingajuattut atuartut meeqqat atuarfinik naammassinnissimasut inuusuttut ilinniarfiinik aallartitsinissaannut ikaarsaariarfissatut suliniutit imminnut assigusut amerlavallaarput.
- Sisamaattut ilinniartut inaanni inissat amigaatigineqarput. Ilinniartut arlallit ilinniartut inaanni inissaqannginneq pissutigalugu ilinniarnertik unitsittariaqartarpat.
- Tallimaattut ilinniarnermi sulilluni misiliiffissat amigaatigineqarput, tamatumunngalu ilaatigut pissutaavoq, akit qaffattarnerisa appartarnerisalu nassataannik suliffeqarfiit ilinniarnermi sulilluni misiliiffissat amerlassusaasa ikiliartornerat.

2.3.1 Atualinnginnermiit, meeqqat atuarfianniit aamma efterskolimiit ilinniagaqarnerup ingerlanera

Ajornartorsiutit taakku sunniuteqarluartumik iliuuseqarfiginissaat, taamaalilluni ilinniartitaanermut ataqatigiimmik aaqqissuussaannikkut ataqatigiitsitsisumik pilersitsisoqarsinnaanissaa ajornaatsuinnaangilaq. Meeqqat atualinnginneranni suliniuteqarneq aallartereertariaqarpoq. Taamaattumik ulluunerani paaqqinnittarfinni arlalinni sunniuteqarluartumik ilinniartitsineq aamma ineriartorneq qitiutillugit pikkorissartitsineq aamma ilinniartitseqqinneq ingerlanneqarsimavoq. Suliniuteqarneq 2011-miit annertusarneqassaaq.

Suliniuteqarfigineqartussaq aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqartoq tassaavoq meeqqat atuarfiat. Aningaasaqarnikkut Siunnersuisoqatigiit ukioq kingulleq meeqqat atuarfiannut suliaasaqarfimmut arlalinnik inassuteqaateqarput, aammalu Nunap immikkoortuini Ineriartortitsinissamut periusissami aamma meeqqat atuarfiat qitiutinneqarpoq.

Atuaqatigiiaat amerlasuut naammattumik danskisut, tuluttut aamma matematikkimik ilikkagaqarsimanatik meeqqat atuarfianniit anisarput. Tunngaviusumik pineqartoq tassaavoq, meeqqat nunaqarfinneersut ilinniakkani eqqaaneqartuni ajornerusunik pisinnaasaqartuusartut. Tamanna annertuumik ajornartorsiutaavoq, ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarnerit annertunersaat danskisut ingerlanneqartarmata. Taamaalillutik meeqqat nunaqarfimmeersut piginnaasat taakku ilinniagaqarnissamut pisariaqartinneqartut pigisanngilaat.

Meeqqat atuarianni misissuinerup takutippaa, atuartut 10 procentii nalinginnaasumik atuartitsisutini sanngiitsuusut, aamma 20 procentii atuartitsisutini piginnaaneqarluartut ilinniarnermut ataqatigiimmik aaqquissuussanut ingerlaqqissinnaasarlutik. Atuartut taakku sinnerisa 70 procentii atuartitsisutini ataasiakkaanik pitsanngorsaaniissartik pisariaqartillugu ullumikkut Piareersarfiit ilinniartitaanermut inissarititaannik tiguisuupput. Aamma siunissaq qaninnerusooq eqqarsaatigalugu Piareersarfinnik nukittorsaaneq inuusuttunik taakkuninnga suli ilinniagaqalersimannigitsunik aallussinissamat iluaqutaasinnaavoq. Kisiannili meeqqat atuarianni ajornartorsiutinik aaqquissuteqarniarnermi sivisuumik qasusuillunilu suliniuteqarnissaq pisariaqarpoq. Anguniagaq tassaassaaq, taakku 70 procentiusut piginnaaneqarlualerpata, siunissami Piareersarfiit siunertaminik aallusseqqilissasut, tassalu inuusutissarsiornikkut ineriartortuni sulinissamat allatut ilinniagaqalersinnaanissaminnut suliffeqarnermi piginnaasanik ataasiakkaanik amigaaqartut ikiorneqarnissaat. Ajornartorsiutit meeqqat atuariannik nalilersuinermi sumiiffissineqarsimasut assigiinngitsorpassuupput aammalu atuarianni aqutsisunut, ilinniartitsisunut aamma soorlu IT-mik atuilluni ilinniartitsinermut sammisuullutik.

Paasinarsisimavoq, ilinniarnermut ataqatigiimmik aaqquissuussamat inuusuttut amerlanerit ingerlaqqittarnissaannik anguniagaqarnermut atatillugu efterskolit pitsaasumik sunniuteqarsimasut. Qasigianniguanu "Villads Villadsenimii" misilittakkat takutippaat, efterskolernerup kingunerisaanik ilinniagaqalernissamik aallartitsinissap ilimanaateqarnera malunnaatilimmik annertusisartoq. Taamaalillutik 2009/2010-mi atuartut 70 procentiisa missaat 2010-p ukialernerani ilinniagaqalersimapput. 2011-mi Maniitsumi efterskolimik nutaamik pilersitsisoqassaaq.

Efterskolinit misilittakkat malunnarsisippaat, meeqqat atuarianni atuartut siusinnerusukkat aaqquissuussap assinganik neqeroorfigineqartarnissaat iluaqutaasumik isumaliutigineqarsinnaasoq. Taamaattumik meeqqanut nunaqarfimmeersunut aamma illoqarfinni minnerusuneersunut 9. klassimiit kommunini efterskolimik pilersitsinissamat periarfissaqarnissaa Nunap immikkoortuini Ineriartortitsinissamat periusissamik suliaqarnermi ilaavoq. Siunnersuut kommunit aamma Inerisaavik suleqatigalugit suliarineqassaaq, ilinniarnerrullu pitsaassusaanik qaffasinnerulerseqataasalluni, taamaalilluni kikkut tamarmik suminngaaneersuuneq apeqqutaatinnagu ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarnissaminnut periarfissaqassallutik. 2011-mi Inatsisartut ukiakkut ataatsimiinneranni sammisaq pillugu nassuiaateqartoqassaaq.

Tamanna atuartut angerlarsimaffiannut assingusumik, atuartut immikkoortunut anginerusunut eqiterutsinnissaannut kommuninut ataasiakkaanut periarfissiissaaq, tassani ilinniartitsisut ilinniarsimasut naammattut aamma IKT-mik atuinissamat pisinnaasat pisariaqartinneqartut pigineqarnerat qulakkeerneqarsinnaassalluni. Aamma ullumikkut atuartunut angerlarsimaffiusunit efterskolit pitsaanagerusumik meeqqanut perorsaaniikkut neqerooruteqarsinnaassapput, atuartunut angerlarsimaffimmi pisartut akerlianik perorsaaniikkut nakkutilliisoqartussaammat.

Tamatuma saniatigut Naalakkersuisut ilinniarnertuunngorniarfimmi ilinniartitaanernik iluarsaaqqinnissaq pilersaarutigaa. Iluarsaaqqinneq 2012-imi aggustimi atuutilissasoq naatsorsuutigineqarpoq. Iluarsaaqqinneq ilinniakkatigut eqaannerusumik tikkuussisunik toqqaanikkut, kulturikkut oqaatsitigullu suliniuteqarnikkut kiisalu inuussutissarsiornikkut ataqatigiinnerusumik annertusaanikkut inuusuttut amerlanerusut ilinniarnertuunngorniarfimmi ilinniakkaminnik naammassisaqartalernissaannut iluaqutaassaaq. Amerlanerusut ilinniarnertuunngorniarfimmi ilinniakkaminnik naammassisaqartalernissaat iluatsissappat, ilinniartunut inissianut suliassaqarfimmi tatisimanninneq annertunerulissaaq.

Inuussutissarsiutitigut ilinniartitaanermit suliassaqarfimmi inuussutissarsiutinut aalajangersimasunut ilinniarfiit arfineq marluusut 2011-miit namminneq siulersuisoqarlutik pisortat sullissiviisut namminersortutut inissisimalissapput. Naatsorsuutigineqarpoq taamaaliornikkut suliffeqarnermi pisariaqartitsineq malillugu atuarfiit ilinniartitaanernik pitsaannerusumik iluarsisarsinnaalissasut. Taamaattorli inuussutissarsiutitigut ilinniarfinni atuartunut atatillugu ajornartorsiut annertoq tassaavoq sulilluni sungiusarfissanik amigaateqarneq. Tassunga ilaatigut aningaasaqarnikkut inissisimaneq pissutaavoq, tamanna suliffeqarfiit ilinniartunik tigusinissaannut killiliimmat. Kisianni aamma nassuerutigisariaqarpoq, inuiaqatigiit kalaallit ilinniartitaanikkut pisariaqartitanik tamarmiusunik peqarnissaminnut ikippallaartut. Taamaattumik ilinniartitaanerup pilersaarusiornera pillugu nunanik allanik suleqateqarnissaq aaqqiissutaasinnaavoq.

Ilinniartitaanikkut suliniuteqarneq suliffeqarnermi piumaneqartunut ingerlaavartumik naleqqussarneqassaaq, aamma inuttaasut ilinniarnissamut, ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarnissamut imaluunniit piginnaangorsarnissamut periarfissat tungaatigut pitsaasumik ilitsersorneqarsinnaasariaqarput. Kalaallit Nunaanni ilitsersuisutut tunngaviusumik ilinniartitaanermik ilitsersuinermilu attaveqaatinik nalilersuinissaq 2011-mi ingerlanneqassaaq. Nalilersuinermi inassuteqaataasut tunngavigalugit Naalakkersuisut ilinniartitaanikkut inuussutissarsiornikkullu ilitsersuisarnerup pitsaanerulernissaanik suliniuteqarneq annertusitissamaarpat.

2.3.2 Ilinniartitaanikkut neriorsuineq

Amerlanerusut siunissamilu ungasinnerusumi kikkut tamarmik meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagaqarnissamik neqeroorfigineqarsinnaassappata, suliassamik kivitsisussat aamma sammineqarnissaat pingaaruteqarpoq; Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerni tamani ilinniartitsisussat. Naalakkersuisut kissaatigaat, kikkut tamarmik ilinniartitaanikkut neriorsorneqassasut aammalu paarlattuanik neriorsuuteqassasut, taamaalilluni inuusuttortavut tamarmik ullumikkut pisutut ilinniartut inaannik inissanik, sulilluni sungiusarfissanik assigisaannillu amigaateqarneq pissutigalugu utaqqisut allattorsimaffiannut piinnaratik, meeqqat atuarfianni atuarunnaarnerup kingorna ilinniarfissaminnik neqeroorfigineqassallutik.

Taamatut neriorsuuteqarnerup naammassineqarnissaanut, ilinniartitaanermut ataquatigiimmik aaqqissuussineq naammattunik ilinniartitsisussanik, ilinniartut inaannik ininillu ilinniartitsinermut atorneqartussanik tunniussaqaarsinnaanersoq apeqqutaalluinnarpoq.

Ilinniarnermut pilersaarussiaq aallartinneqarmalli ilinniartut inaanni inissat amerlassusaat qaffassimavoq. Kisiannili peqatigisaanik ilinniartut amerlassusaat suli annertunerusumik qaffassimalluni. Ilinniarnermut pilersaarusiornermut aqutsisooqatigiit naliliipput, ilinniartut inaanni inissanik 300-400-nik suli pisariaqartitsisoqartoq. Ukiumoortumik aningaasanut inatsisini ilinniartut inaannik sanaartornissamut aningaasanik immikkoortitsisoqaarsimagaluarpoq, taamaakkaluartorli sanaartorneq arlalitsigut kinguaattooruteqaarsimavoq, ilaatigut nunaminertamik atugassinneqarnissamut apeqqutit pissutaallutik.

Ilinniartitaanermut ataquatigiimmik aaqqissuussami 15-17-inik ukiullit suli amerlanerusut tiguneqaarsinnaassappata, ilinniartut inaanni inissat amerlanerusut pisariaqartinneqarput. Taamaattumik ilinniartitaanermut ataquatigiimmik aaqqissuussami ilinniartut inaanni inissaqannginnerup ingerlaannanginnissaa qulakkeerniarlugu, ilinniartut inaannik sanaartornermik suliniuteqarneq tuaviuuttariaqarpoq. Tamanna kommunit suleqatigalugit ingerlanneqassaaq, taamaalilluni tuaviuussinissamut pitsaasumik tunngaveqarnissaq qulakkeerneqassalluni.

2011-mi Ilulissani Perorsaaneermut Ilinniarfiup kiisalu Narsami INUILI -p illutaannik ilinniartut inaannik ilaqartunik allilerinerit naammassineqassapput. Tamatuma saniatigut Nuummi GU-p illutaannik allilerilluni suliaqarnermi immikkoortut pingajuat aallartinneqarpoq aammalu allilerinerup naammassinerata kingorna ilinniarnertuunngorniarnik atuaqatigiiaanik arfineq marlunnik tiguisinnaalissaaq. Tamatuma saniatigut 2011-mi aningaasanut inatsit Aasianni GU-p illutaannik alliliinissamik imaqarpoq, taanna aamma allilerinerup naammassinerata kingorna atuaqatigiiaanik arfineq marlunnik tiguisinnaalissaaq. Allilerinerit eqqaaneqartut kingorna, kiisalu 2010-mi GU-mi atuaqatigiiaat marluk Sisimiuni Sanaartornermut ilinniarfimmi pilersinneqarnerisigut, ilinniarnertuunngorniarnifinni atuaqatigiiaat katillugit 23-t neqeroortutigineqarput, tamanna ukiumut ilinniartunut katillugit 552-inut inissaqartitsiviulluni.

Tamanna ukioqatigiiaat 60 procentiisa missaaniittunik naleqarpoq, taamaattumik oqaatigineqarsinnaavoq ilinniarnertuunngorniarnifinnut suliassaqaarfimmi siunissaq ungasissoq isigalugu pisinnaassuseq ininut ilinniartitsinermut atorneqartussanut atatillugu naammattoq.

Ilinniartut inaannut suliassaqaarfimmituulli meeqqat atuarfianni sanaartornermut pilersaaruteqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Tassunga efterskolimik pilersitsinissamut periarfissatut oqaatigineqartoq ilanngullugu.

Ilinniartitaanermut ataquatigiimmik aaqqissuussaq pissusiviusunut sunniuteqarnerulissappat, allatut oqaatigalugu, amerlanerusut meeqqat atuarfianni piginnaasatigut ilinniagaqaqqinnissamut periarfiss-

siisumik naammassisaqartalernissaat pisariaqartinneqarpoq. Tamatumani nutaamik eqqarsarnissaq aamma ilinniartitaanermi ingerlasussanik piareersaanerup pitsanngorsarnissaa pisariaqarpoq. Ilinniartitsinermi avatangiisit annertunerusut aamma sumi tamani ilinniartitsinermi IKT-mik atuineq perorsaanikkut suliniutinut sinaakktissanik pitsaanerulersitsinerмик tunisissaaq aamma ilinniartitsinermi ilinniagassatigut pitsaassutsimik pitsaanerulersitsilluni.

3. Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersorneqarnerat

Meeqqat inuusuttullu pillugit suliniuteqarnerup taamatullu ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu suliassa qarfirmik nukittorsaanerup aningaasaqarnikkut ingerlatsinerup patajaassuseqarnera pitsaanerulersissavaat. Tamatuma kingunerisaanik ullumikkumut naleqqiullugu kinguaariaat aggersut imminnut pilersorsinnaanerulerlutillu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut pitsaasumik sunniuteqaqataassapput. Tamannali naammanngilaq. Aningaasalersuinermi aallerfiusartut aamma nalilersoqqinneqassapput. Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersorneqarnerat isertitanit makkunanga pingasuusunit qulakkeerneqarpoq:

- Danmarkimit ataatsimoortumik tapiissutit
- EU-mik isumaqatigiissut
- Akileraarutit akitsuutillu

Danmarkimit ataatsimoortumik tapiissutit Namminersorneq pillugu inatsimmi aalajangersarneqarput, Danmarkimi akit aningaasarsiallu ineriartornerat malillugu aningaasartai aalajangersimasumik amerlassusilerlugit tunniunneqartarput. 2010-mi ataatsimoortumik tapiissutit 3,5 mia. koruuniupput.

EU-mik isumaqatigiissut 2013 ilanngullugu atuutissaaq. Nutaamik isumaqatiginninniartoqassaaq, naatsorsuutigineqarporlu Kalaallit Nunaata EU-mik politikkitigut aningaasaqarnikkullu isumaqatigiissutini attatiinnassagaa. Isumaqatigiissutip atuunnerani ilinniartitaanermut suliassa qarfirmut ukiumut 25 mio. euro-t (2004-mi akit malillugit 200 mio. koruunit missaat) angullugit Kalaallit Nunaat pissarsisarpoq. Tassunga ilanngullugu aalisarneq pillugu isumaqatigiissut ukiumut 14 mio. euro-t missaannik (105 mio. kr.-t missaat) pissarsivigineqartarpoq. Matuma kinguliani ilinniartitaaneq pillugu isumaqatigiissut kisimi sammineqarpoq.

Akileraarutit akitsuutillu isertitaqarnermut tunngaviusuni annertuumik ilaapput, siunissamilu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersorneqarnissaannut pingaarnertut aallerfiusartussaassallutik. Maannakkut akileraaruteqartitseriaaseq aamma akitsuuteqartitseriaaseq atuuttoq siunissami inuiaqatigiinnut atugarissaartunut naapertuuttumik aningaasalersuinissamik qularnaarisinnaassanngitsoq naliliisoqarpoq. Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap 2010-mi upernaakkut oqallisissiamini tikkuarpaa, akileraaruteqartitseriaaseq aamma akitsuuteqartitseriaaseq inuit sulerusussuseqartilugit aqqissuunneqartariaqartoq, sulinermi isertitat annertuumik akileraarusersorneqarnerisa sulerusussuseqarneq appartissinnaammagu.

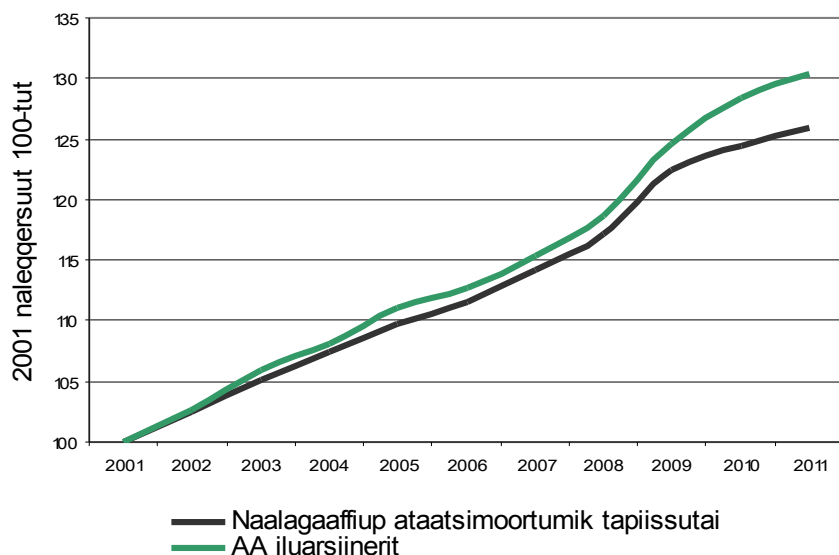
Akileraaruteqartitseriaatsip akitsuuteqartitseriaatsillu patajaatsup, aamma ukiut 30-t qaangiuppata atugarissaarnitsinnik aningaasalersuisinnaasup aqqissuunneqarnissaa pillugu aalajangiisoqarnialerpat, Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap inaarutaasumik inassuteqaatai aalajangiinissamut pingaarnertut tunngaviussapput.

Danmarkimit ataatsimoortumik tapiissutit

2010-mi ataatsimoortumik tapiissutit 3,5 mia. koruuniupput. Ataatsimoortumik tapiissutinik iluarsisarnermi Danmarkimi akit aningaasarsiallu ineriartornerat malinneqartarpoq. Tamatuma kingunerisaanik Kalaallit Nunaanni akit aningaasarsiallu ineriartornerat Danmarkimi ineriartornermut naleqqiullugit qaffasinnerusimappat, ataatsimoortumik tapiissutit nalikinnerulertussaapput.

Danmarkimi Kalaallillu Nunaanni ukiuni qulikkuutaani kingullerni akit aningaasarsiallu ineriartornerat ilusiliami matuma kingulianiittumi takuneqarsinnaavoq. Ilusiliami takuneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaanni akit aningaasarsiallu ineriartornerat Danmarkimi ineriartornermut naleqqiullugu qaffasinnerusoq. Tamanna aalajangersimasumik isumaqarpoq 2010-mi aamma 2011-mi ataatsimoortumik tapiissutit 50 mio. koruuninik aamma 16 mio. koruuninik nalikinnerusimasut.

Ilusiliaq 5. Naalagaaffimmit ataatsimoortumik tapiissutinut naleqqiullugu Kalaallit Nunaanni akit aningaasarsiallu ineriartorneri.

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik.

Taamaattumik ataatsimoortumik tapiissutit nalikinnerulinnginniassammata Kalaallit Nunaanni akit aningaasarsiallu ineriartornerisa danskinut naleqqiullugu appasinnerutinneqarnissaata qulakkeernissaa aningaasaqarnermi uuttuutissatut pingaaruteqarpoq.

Tassunga atatillugu ilaavoq inuiaqatigiinni aningaasarsiat ineriartornerisa unammillersinnaassuseqarnissaata qulakkeerneqarnissaa, aamma Danmarkimi aningaasarsiat ineriartornerat eqqarsaatigiinnarnagu kisiannili aamma naammassisaqarsinnaassutsip pitsanngoriartivinneqarsinnaanera eqqarsaatigalugu.

Kalaallit Nunaanni pisortat suliassaqarfii sinnerlugit Namminersorlutik Oqartussat isumaqatigiinninniartarput. Inuiaqatigiinni tamarmiusuni aningaasarsiat ineriartornerisa oqimaqatigiissinneqarnissaa qulakkeerniarlugu, Kalaallit Nunaanni pisortat namminersortullu suliassaqarfiini, tassani ilaallutik Kalaallit Nunaanni ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut, aningaasarsiat ineriartornerannik assigiissaartitsinissaq pingaaruteqarpoq. Taamaattumik aningaasarsiat ineriartornerisa assigiissaartinneqarnissaat qulakkeerniarlugu Naalakkersuisut namminersortut suliassaqarfiinik suleqateqarnertik nukittorsarniarpaat.

Kalaallit Nunaanni sulianut tunngasunut kattuffiit 2009-mi, Kalaallit Nunaanniinnaanngitsoq aammali Danmarkimi ukiuni arlalinni akit qaffasinnerujussui isumassarsiorfigalugit, aatsaat taama qaffasitsigisumik isumaqatigiissuteqarput. 2010-mi isumaqatigiissutit inernerit appasinnerupput, Naalakkersuisullu naatsorsuutigaat siunissami isumaqatigiissutaajumaartussat inernerit suli appasinnerusassasut. Unammilleqatigiinnerup nukittussusaa unammillerneqartoq aammalu Danmarkimi aningaasarsiat ineriartornerisa appasittuunissaannik naatsorsuuteqarneq aallaaviupput.

Peqatigisaanik pisortat isumaqatigiissutaasa pisariinnerulersinneqarnissaat siunertaralugu suliqaarnerup aallartinneqarnissaa pisariaqarpoq, taamatullu aamma isumaqatigiissutit sivisunerusumik atuutinneqartarnissaat anguniagaavoq. Siunertaavoq isumaqatigiissutinik ulluinnarni allaffissor-nikkut aqutsinermi isumalluutissanik annikilliartuinnartunik atuinerup tungaanut ineriartortoqarnissaata qulakkeerneqarnissaa. Isumaqatigiissutit ilai arlaqartut ukiut arlallit ingerlaneranni immikkoortui amerliartorlutik allaffissor-nikkut sulisunik amerliartuinnartunik atuiffiusumik isumaqatigiissutitut paasiuminaatsutut inissisimalersimapput. Taamaattumik pissutsit tamakku pillugit kattuffiit ataatsimeeqatigisaqattaarnissaannik Naalakkersuisut suliniuteqarput.

EU-mik isumaqatigiissut (Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut)

Kalaallit Nunaata EU-mik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaata malitsigisaanik ukiut tamaasa ilinniartitaanermut atugassamik 200 mio. koruunit missaannik (25 mio. Euro-t missaat) Namminersorlutik Oqartussat pissarsisarput. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut 2006-imi isumaqatigiissutaavoq, 2013-illu tungaanut atuutissalluni. Isumaqatigiissummik sivitsuinissaq pillugu 2012-imi isumaqatigiinninniartoqassaaq. Aningaasat ilinniartitaanermut atorneqassapput, immikkullu ittumik ilinniartitaaneq pillugu suliniuteqarnerup aningaasalersorneqarneranut aningaasat affaasa missaanniittut aningaasaliiffigisarlugit.

Kalaallit Nunaata aningaasat taakku pissarsiarissagunigit piumasaqaatit arlallit naammassisariaqar-pai, soorlu patajaatsumik aningaasatigut ingerlatsineq, peqquserluttoqannginnissaa kiisalu

ilinniartitaanerup siuariartornissaa. Allatut oqaatigalugu, aningaasat atorneqarfissaminnut eqqortunut atorneqarnissaat pitsaanerpaamillu atorneqarnissaat EU-p qulakkeerniarpa.

200 mio. koruunit taakkua ilinniartitaanermut atugassat aalajangersimasumik aningaasat 80 %-iinut, aamma allangortinneqarsinnaasunut 20 %-inut agguarneqarput. Namminersorlutik Oqartussat piumasqaatinut aalajangersimasunut qanoq malinnitsiginersut EU-p ukiut tamaasa nalilersortarpaa, piumasqaatillu tamarmik tamakkiisumik malinneqarsimangippata, allangortinneqarsinnaasuni tunniuttagartik appartittarlugu. Taamaalilluni 2010-mi allangortinneqarsinnaasuni tunniunneqartartoq sisamararterummik appartinneqarpoq.

Akileraarutit akitsuutillu

2010-mi inuit akileraarutaasa akilerneqartut ingerlaavartumik naatsorsorneqartarnerisa takutippaat, 2009-mut naleqqiullugu 5,8 %-it missaannik annertunerulersimasut. Ukiut siuliini pisut assigalugit annertunerulersup taassuma annerpaartaa Kommuneqarfik Sermersuumi (Nuup illoqarfia) annikinnerusumillu Qaasuitsup Kommuniani pivoq. Qaasuitsup Kommuniani ineriartorneq 2010-mi aasaanerani uuliasiornerup sunniuteqarneranit pissuteqartoq nalilerneqarpoq.

2010-mut naleqqiullugu 2011-mi inuit akileraarutaanni ineriartorneq qaffalaassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

2010-mi nioqutissanik eqqussuinermmut akitsuutitigut isertitat 2009-mut naleqqiullugit 12,0 mio. koruunit missaannik appariarput. Nioqutissanik eqqussuinermmut akitsuutitigut isertitat ukiuni aggersuni pitsaanerpaamik pisoqassappat qaffariartorunnaassasut nalilerneqarpoq, ajornerpaamillu pisoqassappat, 2011 aallarnerfigalugu akitsuuteqanngitsunik eqqusseqqusaajunnaarnerup kingunerisaanik isertitaqarnerulernissamik naatsorsuuteqartoqaraluartoq, appariartuinnartussatut isikkoqarput. Pingaartumik tupanik tunisassianit iluanaaruteqarpallaarunnaarnerup nassatarisaanik, nunani killerni pujortartartut ikiliartuinnarnerat takuneqartoq aamma Kalaallit Nunaanni atuutilissasoq naatsorsuutigisariaqarpoq.

Ataatsimut isigalugit 2011-mi ukiunilu tulliuttuni akileraarutitigut akitsuutitigullu isertitat annikitsuinnarmik amerliartussasut naatsorsuutigineqarpoq. Nunap karsiata isertittagai tatisimaneqarput, aammalu sunniiniutit atorneqartartut atorlugit, soorlu inuit akileraarutaasigut aamma imigassamik tupamillu eqqussinermi akitsuutitigut, maannakkut isertitarineqartartut malunnaatilimmik amerlisinneqarsinnaanissaat ajornaatsuinnaassanngilaq. Nunap karsiata isertittagai malunnaatilimmik amerlisinneqassappata, Kalaallit Nunaanni akileraartitsisarnermut tunngavissat annertusisariaqarput, taamaalilluni aningaasaqarnikkut ingerlataqarnerit amerlanerusut ilaasussanngorlugit.

4. Aaqqissuussaanernik iluarsaaqqinnerit

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit tikkuarpaat Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersornerisa ingerlatiinnarnissaanut inuiaqatigiittut annertoorujussuarnik unammilligassaqartugut. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit tamatuma saniatigut tikkuarpaat 1) Kalaallit Nunaanni akileraartartut tunngaviusussat aningaasarsiornikkut ingerlataqarnernut amerlanerusunut siammarsimanerusunut siammarternissaat, 2) aningaasartuutitigut aqutsineq pingaarnersiuiunerlu 3) aaqqissuussaanernik aaqqissuusseqqinnerit, inuit sulisinnaasutut utoqqaassuseqartut akornanni suliffissatigut annertunerusumik neqerooruteqarnissamut imminullu pilersornerunissamut siunnerfeqartut.

Allatut oqaatigalugu aaqqissuussaanernik iluarsaaqqinnerni, innuttaasut amerlanerujartuinnartut imminut pilersorsinnaanissaat qulakkeerneqassaaq. Tamanna suliassa qarfinni arlalinni iluarsaaqqinnerit ataqtigiissaarnerisigut pissaaq, soorlu inuussutissarsiutit ilusiligaanerat, ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu suliassa qarfik, isumaginninnermut suliassa qarfik, tassunga ilanngullugu meeqqat inuusuttullu – kiisalu Kalaallit Nunaanni akileraartartut tunngaviusussat aningaasarsiornikkut ingerlataqarnernut siammarsimanerusunut siammarterneqarnissaannik qulakkeerinissaq.

Tamatuma peqatigisaanik Naalakkersuisut suliniuteqarfissat siuliani taaneqartut imminnut attuumassuteqartut tamanit paasineqarnissaat anguniarniarpaat. Taamaattumik piffissaq immikkut soqtigisat kisiisa malersornissaannut atorunnaarlugu, piujuarnerusussamik ineriartortitsinissamik kissaateqarnermut iluaqutaasumik aammalu ataatsimut isigalugu suna inuiaqatiginnut kalaallinut iluaqusiinerusussaq malersorneqartariaqalerpoq.

Suliassa qarfinnut pingaaruteqartunut taakkununnga tunngatillugu Inatsisartunit amerlanerusuteqarluartunit tapersorneqarnissaq sapinngisaq tamaat anguniarneqassasoq Naalakkersuisut kissaatigaat. Allannortiterinissat pisariaqartut annertupput, tamakkulu ineneri ukiut arlallit aatsaat qaanngiuppata takuneqarsinnaalissapput. Tassunga ilanngullugu minnerunngitsumik naalaakkersuinikkut aalajangiinerit pisussanngorpata piviusunngortinneqartussanngorpatalu, Namminersorlutik Oqartussat kommuninik aammalu pisortat namminersortullu suliassa qarfiisa akornanni pitsaasumik kinguneqartussamillu suleqateqarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq.

Aaqqissuussaanernik nakkutilliinissaq

Aaqqissuussinikkut allannortiterinerit kissatigineqartutut sunniuteqarnissaat qulakkeerniarlugu Naalakkersuisut suliat ingerlanerat pillugu nalilersueqqissaartoqartarnissaa sulissutiginiarpaat, tassani siunertarineqarluni inuit ukiumi aalajangersimasumi inunngorsimasut meeqqat atuarfianni

klassinit soraarummeertussaneersut ilinniartitaaneq, suliffeqarneq isumaginninnerluunnit eqqarsaatigalugit qanoq ingerlasimanerisa allaaserineqartarnissaat.

Siunertarineqarpoq suliassa qarfinni pineqartuni paasissutissanik pingaarutilinnik pissarsisinnaalernissap saniatigut, paasissutissat pissarsiariuminassusaannut, periaatsinut aammalu tamatuminnga ineriartortitseqqissinnaanissamut tunngatillugu misilittagaqalernissaq. Misilittakkat tamatuma kingorna suliassa qarfinnut aalajangersimasunut tunngatillugu aqqissuussaaneermik nakkutilliinermik pilersitsinissamut atorneqassapput.

4.1 Pisortat suliassa qarfiinik nutarterinissaq

Inuiaqatigiit atugarissaartut attatiinnarneqassappata pisortat suliassa qarfiisa ingerlalluartuunissaat naleqqussarneqarsinnaassuseqarnissaallu pisariaqarpoq.

Innuttaasut ukiuiasa katertigaaneranni annertuunik allanngortoqartussaaneera aammalu nunatsinni inuussutissarsiornikkut periarfissaalersut nutaat atorluarnissaanut, suliffeqarnerup ingerlalluarnernissaanik inissaqartitsinerunissaanillu tamaalillunilu nunami innuttaasunut atugarissaarnissamut ikiorsiissutinik aningaasalersuisinnaanissamut qulakkeerinissamik pisariaqartitsinerup annertusiartornerata malitsigisaanik, pisortat suliassa qarfiinut nutaanik allaanerusunillu piumasaqaateqartoqartalerpoq.

Tamanna isumaqarpoq ukiut 30-t qaanngiuppata atugarissaarneq akissaqartissagutsigu, pisortat suliassa qarfiisa aqqissuunneqarneranni nutaamik eqqarsarnissamut sapiissuseqartariaqartugut. Aamma Namminersorlutik Oqartussat kommunillu aammalu pisortat namminersortullu suliassa qarfiisa akornanni suliassanik agguataarisimaneq eqqarsaatigalugu. Tammanna Namminersorneq pillugu kallallit isumalioqatigiissitaata isumaliutissiissutaani aammalu aqqissuussaaneermik iluarsaaqqinnerup akuersissutigineqarneranut atatillugu uparuarneqarpoq aammalu naalakkersuinikkut tamanit tapersersorneqarluni.

Pisortat suliassa qarfiinik pilersitsinissap tungaanut, nunami nammineq pisariaqartitat piumasaqaatillu aallaavigalugit pilersinneqartumik suliniuteqarnerit ingerlanneqareerput, kisiannili naleqqussaaneessamut tassunga suliaqarneq suli naammassineqajjanngilaq.

Suliassa qarfinni arlalinni suliaqarnerup ingerlaqqinnissaa suli pisariaqarpoq, tassunga ilanngullugit IKT-mi periusissani nutaani, massakkut suliarineqaleruttortuni killissaliussat iluanni makkuninnga qulakkeerinittussat:

- Suliat ingerlasarnerini suleriaatsinilu pisariusuni atortorissaaruteqarani ingerlasartuni qarasaassiakkut suliaqartalernissaq nutarterinissarlu

- IKT-ip ilinniartitaanermut suliassa qarfirmi peqqinnissa qarfirmilu tulleriissaartumik ator neqalernissaa
- Naalackersuinermik suliallit allat aalajangiisartullu allat aqutsiner mi pitsaaner usumik pasissutissiis arnermi atugassanik paasissutissanik pissarsisinnaasarnissaq
- Innuuttaasunut sullissivimmi pitsaaner usumik ajornannginner usumillu sullinneqarsinnaalernissaq, ilanngullugit imminut kiffartuussinnaanissamut aaqqiissutissat aqutigalugit

Aammattaaq pisortat suliassa qarfiini pitsaaner usumik sullissisinnaalernissaq naammassisartakkallu ineriartortittuarnissaat allatut iliorluta anguniartariaqarparput, ilaatigut makku aqutigalugit:

- Pisiortortarnernut politikki, akigititat kisiisa isiginiarnagit
- Sullissilluni suliassat pisortat suliassaviisut isigineqarsinnaanngitsut annertuner usumik suliariumannittussarsiuuttarnissaat namminersortunngorsarnissaallu
- Isumaqatigiissutini ataasiakkaani aningaasarsiat naammassineqartartullu ineriartornerisa pitsaaner usumik ataqatigiissinneqartarnissaat
- Sulisut taarserarnerinut aningaasartuutaasartut ikilisarnissaat, ilaatigut nunatsinni sulisussat nunaqavissut pimoorussamik piginnaanngorsarnerisigut illinniartitaanerillu qaffassarnerisigut
- Suliassat nammatassallu agguataarneqarnerini pitsaaner usumik ataqatigiisitsinissap qulaakkeernissaa kiisalu suliassat ataatsimut isigalugit inuiaqatigiinnut pitsaanerpaamik kinguneqartussanngorlugit inissinneqartarnissaat.

Suliassat uani pineqartut tassaagajupput kommunini suliassa qarfinni aammalu Namminersorlutik Oqartussani isumagineqartartut. Taamaattumik apeqqutit taakkua arlallit kommuninut oqaloqatigiissutigineqarnissaat pissusissamisoorpoq aammalu amerlanertigut kommuninik suleqateqarnikkut pitsaaner usumik naammassineqartarsinnaaner at ilimanarluinnarpoq. Taamaattumik Naalackersuisut piffissami aggersumi tamakku kommuninut oqaloqatigiissutigineqarnissaat sulissutigilersaarpaat.

4.2 Ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut siunissami inissisimanissaat

Ingerlatseqatigiiffinnut pisortanit pigineqartunut ukioq 2010 naammaginartumik atugassa qarfitsiffiusimavoq, naatsorsuutigineqarporlu ingerlatseqatigiiffiit naammaginartumik angusaqarsimassasut. Ingerlatseqatigiiffiit pisortanit pigineqartut suliassa qarfiit pingaarutillit pilersuiner mut, attaveqatigiinner mut attaveqarner mullu suliassanut tunngassutillit kisiisa attatiinneqarnissaat qulakkeertanngilaat. Peqatigisaanik inuiaqatigiinni aningaasaqarnermi

annertuumik peqataapput. Aammalu inuiaqatigiinni ineriartornermut peqataanermittut annertussuseqartumik akisussaaffeqarput.

Ingerlatseqatigiiffiit pisortanit tamakkiisumik ilaannasumilluunniit pigineqartut amerlanersaat suliaasaqarfinnut kisermaasisutut isigineqarsinnaasunut ingerlatsinissamut akuersissutit imaluunniit sullissinissamut isumaqatigiissutit iluanni suliaqartarput. Tamatuma ingerlatseqatigiiffiit taakkua immikkut piginnaatitaasutut inissisimatilersittarpai, kisiannili aamma inuiaqatigiit kalaallit unammilligassaannut aqsiissutissanut tapertaasinnaasumik, sullissinerup pitsaassuseqartittuaannarnissaanut aammalu aningaasartuuteqartarnerup ilusiliganerani naleqqussaasuarnissamut unammilligassaqarput.

Ukiuni aggersuni aningaasartuuteqartarnerup ilusiligaanera sammineqarnerulissaaq. Pisortat 2040-ip tungaanut missingersuutitigut amigartooruteqartarnerat killilersimaarneqassappat, ingerlatseqatigiiffiit akisussaaffigisaminnik kivitsinissaat pisariaqarpoq. Aningaasartuutigineqartartut sammineqarnerisigut pilersuinermut, attaveqatigiinnermut attaqaqarnermullu tunngatillugu pisariaqanngitsumik annertuumik aningaasartuuteqartannginnissaq qulakkeerneqassaaq. Nunatta Karsianit imaluunniit innuttaasunit. Taamatuttaaq aningaasat naleerukkiartornissaat killilersimaarniarlugu aningaasarsiat ineriartornerat eqqarsaatigalugu tunuarsimaartumik pissusilersortariaqarput.

Naalakkersuisut nalunaarusiamik UKA2011-mi saqqummiunneqartussamik, apeqqutit ingerlatseqatigiiffinnut pisortanit pigineqartunut attuumassuteqartut ilaannik arlalissuarnik inissiisussamik suliaqarniarput. Tassunga ilanngullugit Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit inassutigisaattut ingerlatseqatigiiffiit akiitsuinut akiliisinnaassusiinullu siunnerfinnik piviusunngortinneqarsinnaasunik suliaqassalluni.

4.3 Nunap immikkoortuini ineriartortitsinissamut periusissaq

Inuit aningaasaqarnerullu periarfissarititaasa pitsaanagerusumik atorluarneqarnissaat siunertaralugu nunap immikkoortuisa ineriartortinnissaannut periusissap ilusilersorneqarneranik suliaqarneq Naalakkersuisunit 2010-mi aallartinneqarpoq. Periusissami suliaasaqarfinni, siunissami kinguaariiaani atugarissaarnermik aningaasalersuinissamik qulakkeeriniarluni suliaqarfigineqartussani arlalissuarni ataqatigiissaakkamik suliniuteqarnissaq qulakkeerneqassaaq. Taamaattumik suliaqarneq kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat akornanni suleqatigiinnikkut, kisiannili aamma soqutigisaqartut pingaaruteqartut attuumassuteqartut, tassunga ilaallutik SIK, KNAPK, Imak, sulisitsisut aamma KANUNUPE, suleqatigalugit annertuutigit piviusunngortinneqassaaq.

Sulineq maannakkut ilusinilerpoq, aammalu nunap immikkoortuisa ineriartortinnissaannut periusissamut Naalakkersuisut takorluugaat tassani tunngavigineqassalluni:

”Nunap immikkoortuisa ineriartortinnissaannut periuseqarnikkut inuiaqatigiit imminnut napatittut ineriartornissaannut pitsaasunik toqqammavissiisoqassaaq, imminut pilersornikut kikkut tamarmik ineriartornissaminnut inuunerullu attatiinnarnissaanut periarfissaqarlutik.”

Takorluugaq nunap immikkoortuisa ineriartortinnissaannut periusissamut pilersaarusiornermi anguniakkatut atornerpoq, taakkunaniillutik pilersaarusiornermut tunngasut anguniakkat arlallit kiisalu periusissat ilai, anguniakkat taakku piviusunngortinnissaannut iluaqutaasussat. Nunap immikkoortuisa ineriartortinnissaannut periusissami nunamut tamarmut tunngasoq taamaalilluni periusissanik makkuninnga imaqaassaaq:

- *Meeqqat atuarfianni suliniut aallussisoq*
- *Meeqqat atuarfiata inuusuttullu ilinniarfiisa akornanni ikaarsaarneq ajornannginnerusoq*
- *Inuusuttut ilinniartitaanerannut pilersaarut ataatsimoortoq*
- *Suliffeqarneq initussuseqartoq suliatigut nuttarsinnaanermik inuillu nuttarsinnaanerannik ilaqartoq*
- *Sinerissamut qanittumi aalisarnikkut ingerlataqarnerup nutarternera*
- *Inuussutissarsiutit siuariartorfiusut katersuuffigalugit inuussutissarsiutinik pilersitsineq*
- *Kalaaliminernik tunisisarnissamut periarfissat annertusineri*

Tassunga ilanngutissapput nunamut tamarmut periusissanut qulaani taaneqartunut tapertassat pilersaarusiornermut, attaveqarnermut inissianillu sanaartornermut tunngatillugu pilersaarusiornikkut anguniakkat.

Periusissap ilaa nunamut tamarmut tunngasoq nunap immikkoortuini suliniutitut pingaarnertigut toqqammavissiisaaq. Taanna taamaattumik kommunini periusissat suliniutillu piviusunngortinnerinut tapertaasinnaassaaq. Tamanna ilaatigut suliffeqarnikkut ilinniartitaanikkullu suliniutitut naleqqiullugu atuuppoq, inuiaqatigiinni inuussutissarsiutit suliffiillu naammassisaqarnerulersillugit ineriartortitsinissamut pisariaqartitanik ataatsimoorussanut naapertuuttussaq, siunissamilu atugarissaarnerup naalagaaffimmiillu suliat nutaat tiguneqarsinnaanerinut aningaasalersornissaannut ikorfartuutaasinnaasut.

Kommunit sisamat isumaqatigiissuteqarfigineqarput, 2010-mi najukkani tusarniaasoqareernerani aammalu 2011-ip aallartinnerani nunap immikkoortuisa ineriartortinnissaannut periusissamut ilanngutassatik pilersaarusiussagaat. Taakkua atukkatigut toqqammavissat pitsaanagerusut pilersinneqarnissaannut nuna tamakkerlugu suliniutit peqatigalugit nassuiaammut ilanngunneqassapput, taannalu Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni Naalakkersuisunit

saqqummiunneqassalluni, tassani suliniutit aalajangersimasut ersarissullu arlallit saqqummiunneqassallutik.

Tamatuma ilutigisaanik nunap immikkoortuini ineriartortitsinissamut periussissat killissarititaasa iluanni aningaasanut inatsisit aqqutigalugit tapiissutaasartut Naalackersuisunit mississoqqissaartinniarnearput. Missueqqissaarneq imatut immikkoortulersugaassaaq:

Immikkoortoq 1:

- Tassani suliassaqarfiit misissuiffigeqqissaarneqartussat suuneri paasiniarneqassapput, immikkoortiterneqassallutik pingaarnersiornissaanullu siunnersuussiortoqarluni.

Immikkoortoq 2:

- Immikkoortoq 1-imut uiggiullugu suliassaqarfiit naalackersuinikkut toqqarneqartut ataasiakkaarlugit misissuiffigeqqissaarneqassapput. Tassani mississoqqissaarneqartut sapinngisamik AIS 2012-ip sularineqarneranut ilanngullugit sularineqartussanngorlugit naammassineqarsimassapput.

Immikkoortoq 3:

- Misissueqqissaarnerit ilassutaasinnaasut, tassunga ilanngullugit 2011-ip sinneranut akileraarutitigut ikiorsiissutitut tapiissutit aamma suliassaqarfiit taperseeqatigiittarnerat.

Nunap immikkoortuini ineriartortitsinissamut periusissamut atatillugu tapiissutit eqqarsaatigalugit Naalackersuisut iliuusissatut makku anguniagassanngortippaat:

- *Inuussutissarsiutinut attaveqaateqarnermullu suliassaqarfimmi aningaasatigut tapiissutit tamarmik ineriartortitsissutaassapput, pitsaasumik sunniuteqarlutik unammilleqatigiinnermullu equngalersitsisuussanatik.*

Aningaasat tapiissutigineqartartut allanngortiternissaat soorunalimi ullormiit ullormut aammalu misissueqqissaaqqaarsimatinnani pisinnaanngilaq, innuttaasut suliffeqarfiillu tamakkununga naleqqussarlutik ingerlaaseqarmata. Taamaattumik Naalackersuisut suliassaqarfiit aalajangersimasut eqqarsaatigalugit paasinaasoqarlunilu misissueqqissaartoqarnissaa, kisiannili aamma inuiaqatigiinnut tamarmiusunut suliassaqarfimnullu aalajangersimasunut kissaatigineqartut sunniutissai ilumut anguneqarsimanagerat pillugu naalackersuinikkut eqqortumik nalilersuisoqartarnissaa aqqitassaqarpallu aaqqiisoqartarnissaa, pingaaruteqartutut isigaat. Tamanna pingaaruteqarluinnarpoq aningaasatigut atugassaritinneqartut killeqarmata aammalu suliniutigineqartussat ukiuni aggersuni tulleriarlugit pitsanngorsartuartaqassammata.

4.4 Inuussutissarsiornermut sulissaqarfimmi aaqqissusnaanikkut allannguutit

Inuiaqatigiit piginnaanngorsarnissaat nutaanillu ilinniaqqinissaat Kalaallit Nunaata nammineq nammassinnaasaminik aningaasarsiulerniarneranut aningaasaqarnikkullu attanneqarsinnaasumik ingerlatsilerniarnerani qitiulluinnarput. Suliassaqarfimmi taakkunani suliniutissat inuussutissarsiortuni suliffeqarnermilu allanngortiterilluni suliassanut ataqatigiissillugit ingerlanneqassapput. Nunatsinni suliffeqarnermut tamakkiisumik isiginnittumik naalackersuinikkut suliniutissani anguniagassat tunngaviulluinnartussat pingasut, inuussutissarsiutit imminnut nammassinnaasut ineriartortinnissaannut tapertaasussat, aallaavigineqassapput.

Suliffeqarnermut politik kimi isumagineqassapput:

- Nunami sumiiffiit ilinniarsimanerlu eqqarsaatigalugu sulisinnaasut suliffeqarfiit pisariaqartitaannut naleqqussarneqarnissaat, inuussutissarsiutit nunaqavissunit ingerlanneqartut niuerner mi atugassarititaasut aallaavigalugit unammillersinnaasunngorlugit.
- Akileraarutitigut isertitat ilisimalikkallu nunatsinniiginnarnissaat qulakkeerniarlugu, atorfiit inuttaqanngitsut ajornanngippat sulisussanit nunaqavissunit inuttalernerqartassasut.
- Innuttaasut amerlanerujartuinnartut tamakkiisumik imaluunniit ilaannaasumik imminnut pilersorsinnaalissasut, inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerata ineriartortinneranut tapertaasinnaalerlutik inuttullu namminneq ineriartornissartik eqqarsaatigalugu.

Nassuerutigisariaqarparput suliffeqarnermi sulisussarsiortarneq suliffissarsiortarnerlu pitsaasumik ataqatigiinngimmat. Tamanna arlalinnik patsiseqarpoq. Pissutsit nunami sumiiffinnut aammalu innuttaasut katititaanerannut tunngasut pissutigalugit nunani amerlaner ni allanisulli suliffeqarneq ataqatigiisumik ingerlassinnaanngilarput, naak sulisinnaasut tamakkiisumik nuttarsinnaasuseqaraluartut. Ullumikkut, ilinniartitaaneq ataatsimut isigalugu naammattumik qaffasissuseqanngimmat nunatta avataanit suliussarsiortariaqartarpugut. Peqatigisaanik ilinniarsimanngitsunik amerlangaatsiartunik suliffissaaleqisoqarpoq, ilai eqqarsaatigissagaanni suliffeqarsinnaannginnerup killinganiillutik ilaalu suliffeqarsinnaanngivissorlutik aammalu assersuutigalugu suli inuusukkaluarlutik siusinnaartumik pensionisiaqalertarlutik.

Ukiuni makkunani ilinniarsimasunik sulisussaqaarnissamik pisariaqartitsineq annertusiartorpoq inuiaqatigiittullu inuussutissarsiutit aaqqissugaannerisa allanngortiterneqarnissaanik pisariaqartitsileralluttuinnarluta, tamatumalu malitsigisaanik suliffissaqartitsiniarnikkut suli annertunerusumik immikkut suliniuteqartariaqalerluta. Tamatuma amerlanerusunit peqataaffigineqartumik pitsaanerusumillu suliffissaqartitsiniarnissaq pisariaqalersippaa.

Suliniutissat qulequttanut ilaatigut ataatsikkoortunut pingasunut agguarneqarsinnaapput:

- Ikaarsaariarfissatut suliniutissanik aaqqissuussinissaq, siunnersuisarnertigut suliniuteqarnissaq innersuussisarnerlu
- Suliffinnit akissaatikitsunit inuussutissarsiutinut ineriartortunut akissaatigissunut ikaarsaarneq – ilinniarsimasanik allanguinerit nuuttarsinnaanerillugu aqqutigalugit
- Suliffissaqartitsiniarneq inissaqartitsisoq – inunnik sulilersitsineq

Tamatununga uiggiullugu ukiuni aggersuni suliassat nutaat arlallit pissusissamisoortumik makkununga sammipput:

- Aqqissuussaaneermik nakkuttilliinissaq tassungalu naapertuuttumik suliniuteqarnermik pitsanngorsaaneq.
- Suliffissaleqisut nalunaarsortarnerisa pitsanngorsarnissaat, soorlu sinerissami nalunaarsuisarnerup assigiiartunngortinneratigut.
- Kommunit inuussutissarsiuteqartut suleqatigalugit sulisussanik suliffissanut naleqquttussarsiornermik periuseqalernissaq (matchgruppesystem).
- Piareersarfinnut iserniarlutik utaqqisut ikilisarnissaat.
- Piareersarfinni atuagarsunngikkaluarluni piginnaanngorsarnissamut periarfissaqarnissaq.
- Piareersarfiit aqqutigalugit siunnersuisarnerit piginnaanngorsaasarnerillu eqqarsaatigalugit ataasiinarmik saaffiginnittarfeqarluni ingerlatsisinnaaneq.
- Isorliunerusuni suliffissaaleqisut suliffissaaleqilersinnaasullu siunnerfeqartumik suliniuteqarfigineqarlutillu siunnersorneqartarnissaat.
- Nuttarsinnaanissamut aningaaliisarnermi atugassarititaasut naleqqussarnissaat.
- Sulisussat nunatta avataaneersut siunissaq ungasinnerusoq isigalugu iliuseqarfiginissaat.

4.4.1 Inuussutissarsiutit ineriartortut

Naalackersuisut anguniagaraat, inuussutissarsiutitigut suliassaqarfimmi suliffeqarfinnik ineriartortitassanik amerlanerusunik pilersitsunissaq, nammineq tunisassiornerulernissaq aamma naammassisaqarsinnaanerulernissaq. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaanerulernissaa qulakkeerniarlugu, unammilleqatigiinnermut akornutaanngitsumik pisortatigoortumik tapiissuutit ineriartortitassanut iluaqutaanissaasa qulakkeerneqarnissaat pisariaqarluinnarpoq. Taamatuttaaq suliffissat qaffasissumik aningaasarsiaqarfiusut amerlanerusut nunaqavissunit suliffigineqarnissaat pisariaqarpoq, taamaalilluni tikisitanik sulisoqarnissamik pisariaqartitsineq appartinneqarluni aamma nunaqavissut amerlanerusut suliffinni nutaani qaffasissumik aningaasarsiaqarfiusuni sulisorineqartalerlutik.

Inuussutissarsiutit ineriartortinneqartut piorsarneqarnerisa aamma kommunerujussuit sisamaasut nutaamik ilusilersorneqarnerisa inuussutissarsiutinik siuarsaaneermik aaqqissuussaaneq tamarmiusoq pillugu nutaamik isumaliornissaq pisariaqartileraat. Kommunerujussuit nutaat nunami

inuussutissarsiutinik siuarsaasunit aammalu Namminersorlutik Oqartussanit tapersorsorneqarlutik, inuussutissarsiutinik siuarsaanermi suliassat annertunerusut isumagisinnaavaat isumagisussaallugillu.

Ingerlatseqatigiiffiup nunami takornariartitsinermik suliaqartup kommunit peqatigalugit nunap immikkoortuini ineriartortitsineq sammissavaa aammalu nunap immikkoortuini assigiinnngissuteqarnerit nittarsaatissallugit pingaruteqarluinnartut inissaqartillugit nunami tamarmi pilerisaarinermik pilersitsissallutik. Nunap immikkoortuini tunisassianik ineriartortitsineq nunamit namminermit tapersorsorneqassaaq, tunitsiviusinnaasut eqqortut pilersinniarlugit siunnerfilimmik nunani tamalaani pilerisaarinertaqassalluni.

Ingerlatseqatigiiffik nunami inuussutissarsiutinik inerisaanermik suliaqartoq nunanit allanit aningaasaliissussat Kalaallillu Nunaanni suliniutinik siursaaqataarusuttut sammisinnavaai. Inuussutissarsiutinik inerisaalluni suliniutit annertunerusut ineriartortitsinerup tapersorsorneqarnissaanut nunami aningaasatigut nukittuunngortitsissapput.

Ineriartortitassatut kissaatigineqartut pitsaanerpaamik tapersorsorneqarnissaat siunertaralugu Naalackersuisut pitsaanerpaamik atugassaqartitsisumik sinaakkutissanik pilersitsissapput. Ilaatigut tassunga atatillugu, kalaallit suliffeqarfiutaasa ingerlalluarnissaat qulakkeerniarlugu nutaaliorsinnaanermik tapersersuilluni aamma suleqatinik piginnaanngorsaalluni qitiusumik ilinniarfiit aamma ilisimasalik siammarteriviit suleqatiginerulernissaat pingaaruteqarluinnarpoq. Tamatuma saniatigut inuussutissarsiornermut inatsisip, inuussutissarsiornermi aqqissuussaanerup allanguutaasa nassataannik unammilligassanut periarfissanullu nutaanut naleqqussarniarlugu, nutarsarneqarnissaanut siunnersuutip Inatsisartut 2011-imi ukiakkut ataatsimiinneranni saqqummiunneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Aluminiumik aatsitsiviliorniarneq

Aluminiumik aatsitsiviliorniarneq killiffimmut nutaamut ingerlavoq. Ukiut ingerlanerini suliniut pillugu ilisimasassat katersorneqarput, minnerunngitsumik SMV-mut nalunaarussiaq. 2011-imi suliniummut tunngatillugu pissutsit arlallit ersarissarneqarnissaat anguniarneqarpoq. Siullermik pingaarnertullu attaveqarnermut aningaasaliissutissat qanoq annertutiginissaat, pingaartumik Maniitsumi, sulisussat nunami allaminngaanneersut qanoq amerlatigisut sulisorineqarnissaat kiisalu suliniutip akileraartarnermut attuumassutai. Suliniutit taaneqartut aalajangiinissamut pitsaasumik tunngavissiuusseqataassapput.

Aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi killiffik aamma naatsorsuutigineqartut

Aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi misissuilluni suliaqarfiit arlallit piffissap ingerlanerani ingerlallualereersimapput. Takussutissiami matuma kingulianiittumi sanaartorerup

tunisassiornerullu immikkoortuisut ingerlanneqartussatut naatsorsuutigineqartut kiisalu suliniutini assigiinngitsuni sulisussanik pisariaqartitsinissamut naatsorsuutigineqartut allattoorneqarput. Sanaartornerup tunisassiornerullu immikkoortuinut kiisalu sulisoqarnisamut tunngatillugu AIP-mit missiliuneq aammalu ingerlatseqatigiiffinnit paasissutissiinerit aallaavigineqarput.

Takussutissiaq 6. Misissuinermik piiaanermillu suliaqarfii suliariuminarsilluarsimanerpaat pillugit killiffik

Sumiiffik (aamma aatsitassat)	Akuersissummik pigisaqartoq	Sanaartornerup aamma tunisassiornerup ingerlanneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq	Sulisut
Citronenfjord, Avannaa (Aqerloq aamma zinki)	Ironbark Zinc Ltd.	Imminut akilersinnaassutsimik misissuineq naatsorsuutigineqarpoq 2011 Sanaartulernissaq ilimanarpoq 2011 (12) -2014 (15) Tunisassiulernissaq ilimanarpoq 2015	Sulisut 200-300-t missaat.
Isukasia (Isua) (Savimineq)	London Mining Greenland A/S.	Imminut akilersinnaassutsimik misissuineq naatsorsuutigineqarpoq 2011-p naalernerani. Tunisassiulersinnaaneq 2015	Sulisut 500-t missaat.
Killavaat Alannguat (Kringlerne), Kujataa (Eudialyt aamma aatsitassat qaqutigoortut)	Rimbal Pty Ltd. (Tanbreez)	Imminut akilersinnaassutsimik misissuineq naatsorsuutigineqarpoq 2011 Tunisassiulersinnaaneq 2012	Sulisut 90-t missaat.
Maarmorilik (Aqerloq aamma zinki)	Angel Mining A/S	Piiaanissamut akuersissut tunniunneqareerpoq Tunisassiulernissaq naatsorsuutigineqarpoq 2012	Sulisut 100-t missaat.

Nalunaq (Kuulti)	Angel Mining A/S	Piiaanissamut akuersissut tunniunneqareerpoq Tunisassiorneq januar 2011 aallartissaaq	Sulisut 70-t missaat.
Skærgården, Tunu (Kuulti aamma PGE)	Platina Resources Ltd.	Sanaartornissaq – aalajangersarneqanngilaq Tunisassiornissaq – aalajangersarneqanngilaq	Sulisut 300- 500-t
Qeqertarsuatsiaat (Rubinit aamma safirit)	True North Gems	Sanaartornissaq – aalajangersarneqanngilaq Tunisassiornissaq – aalajangersarneqanngilaq	Sulisut 50-t missaat.
Sarfartoq, Kangerlussuaq (Aatsitassat qaqutigooortut aamma diamantit)	Hudson Resources Inc.	Sanaartornissaq – aalajangersarneqanngilaq Tunisassiornissaq – aalajangersarneqanngilaq	Sulisut 300- 500-t

Missiliorneqarpoq ukiut arlallit ingerlaneranni aatsitassarsiornermik suliassaqarfimmi inuit 1.500 missanniittut suliffissaqartinneqalersinnaassasut. Siunnerfilimmik piginnaasanik ineriartortitsinissamik suliniuteqarnikkut suliffissat ilai amerlasuut siunissami sulisussanik nunaqavissunik inuttalerneqarsinnaalissasut naliliisoqarpoq.

Uuliasiornermut suliassaqarfimmi killiffik aamma naatsorsuutigineqartut

Nunap iluani aatsitassarsiornermi Kalaallit Nunaanni periarfissaqarnera nunanit tamalaanit aatsaat taama soqutigineqartigitillugu ukiuni kingulliunerusuni Kalaallit Nunaanni misigineqarpoq. Kalaallit Nunaata imartaanni uuliasiornermut neqeroortitsinerit inernerat, siunissami Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarluinnarsinnaavoq.

Nunarsuarmi uuliasiorfiutileqatigiiffiit annersaasa ilaat nunatta imartaanni uuliasiorluni misissuinissamut qalluinissamullu pisinnaatitsissummik tunineqarsimapput. Maannakkorpiaq uuliasiorluni gassisorlunilu misissuinissamut qalluinissamullu akuersissutit 20-t ingerlatsivigineqarput. Taamatuttaaq ukiut marlussuit kingulliit ingerlaneranni Tunup avannaarsuata imartaanni neqeroortitsinissaq sulii alla piareersarneqarpoq.

Misissuilluni suliagarnerit Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut pitsaasumik sunniuteqarput, naatsorsuutigineqarporlu ukiut 10-12-t tulliisa ingerlaneranni suliagarnerit annertusingaatsiassasut. Aasaq pingasunik qillerilluni misissuinerit nassataannik kalaallit suliffeqarfiutaat 115 mio. koruunit missaannik nalilinnik pisiniarfigineqarput. Taakkua saniatigut suliassamut pilersuisut kalaallit suliffeqarfiutaanni pisiniartarnerisigut aningaasatigut aamma iluanaaruteqartoqarpoq, taamaalillunilu nunaqavissut suliffissaqartinneqarneri, akileraarutitigut isertitat il.il. attatiinnarneqarput.

Cairn Energy-p nalunaarutigereerpaa, 2011-mi misissuilluni qillerinerit ingerlateqqinniarlugit, peqatigisaanilli pisinnaatitsissutit 2006-mi aamma 2007-mi tuniunneqartut maannakkut killiffigivaat misissuillutik qillerinissamik imaluunniit akuersissummik unitsitsiinnarnissamik toqqaanissartik.

Naatsorsuutigineqarpoq minnerpaamik pisinnaatitsissut ataaseq imaluunniit marluk misissuilluni qillerinermik ingerlatsivigineqassasut, tassalu imaappoq piffissami 2011-2015-imi Kitaata imartaani misissuilluni qillerinerit ikinnerpaamik ataaseq marlulluunniit ingerlanneqassasut.

Nunaoil A/S-p suliaqariartuinnarnerata pingaaruteqarneranik naliliisussaq nassuiaat Naalakkersuisut suliaralugu aallartippaat. Nassaartoqassappat tamatuma nassatarisaanik, Nunaoil A/S-p pisinnaatitsissutini piginneqataassutaat nassaarineqartup inerisarneqarnerani atorneqassanersut Inatsisartut aalajangertussavaat. Missiliuigallarnerup takutippaa, millioninik pingasunik kisitsisitalinnik aningaasaliinissamik pisariaqartitsilerneq tamatuma malitsigisinnaagaa. Nassuiaat UPA2012-mi ukiumoortumik aatsitassarsiorneq pillugu nassuiaasiornermut ilaatinneqassaaq.

4.4.2 Aalisarnermik inuussutissarsiummi piumasaqaatitigut toqqammaviit pitsaanerulerner

Kalaallit Nunaanni aalisarnerup uumasoaqarnikkut nungusaataanngitsumik ingerlanneqarnissaa aningaasarsiornikkullu napassutaasinnaansaa Nalakkersuisut anguniagaraat. Piumasaqaatitigut toqqammaviit pitsaanerulersinniirlugit ilungersuuteqarnermi aalisarnerup iluani ingerlataqarlutik attuumassuteqartunit tamanit peqataaffigineqartumi Aalisarneq pillugu Isumalioqatigiissitap inassuteqaatai 2009-imeersut sapinngisamik aallaavigineqassapput.

Aalisarneq pillugu Isumalioqatigiissitap misissueqqissaarnerit arlallit tunngavigalugit inerniliivoq periaaseq IOK (niuerutigineqarsinnaasumik pisassiissuteqariaaseq nammineq pigisat) aalisarnerup ingerlalluarnissaata qulakkeerneqarnissaanut naleqqunnerpaajusoq. Periaaseq IOK ullumikkut taamaallaat Kalaallit Nunaanni raajarniarnerup iluani atorneqarpoq, kisiannili Aalisarneq pillugu Isumalioqatigiissitap naapertorlugu raajarniarnerup saniatigut aalisarnerni allani periaaseq IOK atorneqalerpat Kalaallit Nunaanni aalisarnermut iluaqutaasussaassaaq.

Isumalioqatigiissitamit inassutigineqarpoq pingaarnertigut TAC-ikkut killilersuisoqarluni ukiunut arlalinnut pisassiissuteqartarnissaq nalinginnaasumik siunniunneqassasoq. Tamatumunnga tunngavilersuutigineqarpoq aalisarnerup ingerlalluarnissaanut annertuumik aningaasaliissuteqarnissaq pisariaqartoq, aningaasaliisoqassatillugulu piffissamut siviisuumut pilersarusiornissaq pisariaqartinneqartoq. Ataatsimut isigalugu TAC ukiunut arlalinnut pisassiissutinut agguarneqassaaq, tamatumalu saniatigut pisassiissutit nammineq pigisat kiisalu ukiumut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaassallutik.

Taamaattorli periaatsimik IOK-mik atuinermi misilittakkat takutippaat periaaseq piginnittut eqiterunnerannut kinguneqartitsisinnaasoq. Piginnittulli eqiterunneranni annertuumik ingerlataqarnermit iluaqutaasut, suliassaqarfimmut aggulussimasumut eqaatsumillu ingerlarpiangitsumut sanilliullugit, aningaasarsiornikkut isigissagaanni pilerinarnerujussuupput. Periaatsip IOK-ip sunniuteqarluarnerpaamik eqqunneqarsinnaanissaa siunertaralugu qulakkeerniarlugulu sinerissamut qanittumi raajarniarnermi pisassiissutinut qummut killiliussat minnerpaamik 15-20 procentimut qaffanneqassapput, taamaaliortoqaneratigut aalisarnermi tassani ingerlataqartut anginerusut ingerlalluarnerusullu annertuumik ingerlataqarnikkut iluanaaruteqarsinnaaammata, aningaasarsiornikkut imminut napatillutik inuiaqatigiinnut iluaqutaasumik.

Aalisarneq pillugu inatsisip allanngortinneqarnissaa

Kalaallit aalisarnerat aalisagaqassutsikkut aningaasaqarniarnikkut piujuaannartitsisuusoq aallartissagaanni aalisarneq pillugu inatsimmit arlalinnik allanngortitsinissaq pisariaqarpoq. Aalisarneq pillugu inatsisip allanngortinneqarnissaa immikkoortunut marlunngorlugu ingerlanneqassasoq Naalakkersuisut aalajangerput.

Immikkoortoq siulleq makkuninnga ilanngunneqartussanik imaqassaaq:

- Aalisakkat tamarmik TAC-imit iluarsivigineqartassapput. TAC ukiunut arlalinnut pisassiissutitut isikkulerlugu agguanneqartassaaq. Taamaalilluni pisassiissutinit nammineq pigisat aamma ukiumoortumik pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasunngussapput il.il. Naatsumik oqaatigallugu periaaseq IOK aalisarnernut allanut raajaannarnuunngitsoq eqqunneqassaaq.
- “Aalisartuunissamut paragraffi-imik” taaneqartartoq atorunnaarsinneqassaaq. Taanna inuit ataasiakkaat kisimik qaammatsiutit malillugit ukiuni marlunni ingerlareersuni inuussutissarsiutigalugu aalisarnermik suliaqarsimasut aalisarsinnaanermut uppersaatit tunineqarsinnaasut pillugu aalajangersagaavoq. Aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnermi ineriartorneq sakkortusisanik ingerlatsinermi siulersuisinnaanermut piginnaasaqarnissamik piumasqaateqarfiuvoq. Tamatumani ingerlatsisinnaanikkut piginnaasaqarnissaq angallatinik angisuunik akisuunik ingerlatsinermut aningaasaqarniarnermullu akisussaaffeqarsinnaanermut piginnaaneqarnissaq aamma ilinniagaqarsimanissaq pisariaqarpoq. Tamanna aamma aalisarnermik ingerlatseqatigiiffinnik piginneqataasut amerlanerusut

nunaqavissuunissaanut periarfissiissaaq, taamalillunilu pisuussutunik piginnittuuneq siaruarnerullugu.

- Sinerissap qanittuani raajarniarnermi pisassiissutunik qummut killiliisimaneq annikinnerpaamik 15 procentinut qaffaanneqassaaq. Taamaasiortoqassaaq aalisarnermi tassani angallatit anginerusut aalisarluarnerusullu pigineqarnissaannik qularnaarinninniarluni, tamakku angallammik piginnittut imminut akilersinnaasumik ingerlatsinermik tunniussinnaassasut.
- Pisassiissutinit pigisanit atorunnaarsitsinissamut piffissaliussaq allanngortinagu pigiinnarneqassaaq taamaalilluni ukiunik tallimanik atorunnaarsitsinissamut piffissaliineq inatsisip oqaasertaani taaneqarani taamaallaallit maannamutut nassuiaatiniitiinnarlugu.

Immikkoortup aappaani immikkoortut pingaarnerit makkua isummerfigineqassapput:

- Raajarniarnermi kinguaariit nikittarnissaannik ajornartorsiuteqarneq.
- Nunani allamiut piginneqataasinnaanerit pillugu apeqqu.
- Tulaassisussaataaneq.
- Pisuussutinit iluaqutiginninnermi akitsuut pillugu apeqqu.
- Sinerissap qanittuani avataanilu aalisarnerup agguataarneqarsimanera.
- Pisassiissutinit pigisat taamaatsinneqarnissaannut piffissaliussaq allanngortinnagu taamaatiinnarneqarpoq, taamaasilluni ukiuni tallimanik taamaatitsinissamut piffissaliussaq inatsisit oqaasertaani taaneqarani, nassuiaatitaanili maannamisut kisimi taaneqarluni.

Tamatuma saniatigut oqaatigineqassaaq aalisakkat akiisigut isumaqatigiissaaniartartussatut isikkulimmik pilersitsiniarluni inatsisiliornermik suliaqarneq aallartinneqaraluttualermat. Suliassaqarfik taanna maannakkut paasiuminaappoq bonusinut aaqqissuussinerit il.il. pillugit arlalippassuarnik immikkut isumaqatigiissutitaqarluni aammalu tunisassioqarpoq tungaannit namminersuutigivillugit aalisakkanut qalerualinnut akit aalajangersarneqartarnerat takussaalluni.

Sinerissap qanittuani raajarniarnermi aaqqissuussaannermik naleqqussaaneq

Qeqertarsuup Tunuani aamma Uummannami qaleraleqarfinni aalisarnermut biologinit siunnersuineri inassutigineqarpoq, 2010-mut aalajangersarneqarsimasuninngarnit 2011-imi pisassiissutit ikinnerusut aalajangiunneqassasut. Suli Upernaviup eqqaanut Kalaallilu Nunaata sinneranut siunnersuisoqanngilaq.

Taamatut ineriartorneq isumanerlunnartoqarpoq, tassami Naalakkersuisut qalerallinniarluni aalisarneq piujuartitsineq naapertorlugu ingerlanneqassasoq annertuumik pingaartippaat, taamaalilluni siunissami aalisartut aamma aalisakkamit taassuminnga aningaasannanniutigalugu aalisarsinnaaniassammata.

Piniarnermik inuussutissarsiuteqarneq inuiaqatigiinni kalaallini immikkut pingaaruteqartuuvoq. Nalinginnaasumik inuiattut inuussutissarsiornermi kulturikkut inuuniarnikkut inissisimasutut isigineqartarpoq, kulturitoqqamut sorlalik. Nalinginnaasumilli “annikitsunik aningaasarsiorfiuvoq”, piffissani ajornartoorfiusuni piniarnikkut allanngorarfiusuni annertuumik eqqorneqartartoq.

Inuussutissarsiut arlalinnik tapiissuteqartarnikkut ingerlatinneqarpoq pingaartumik puisit amiinik tunisisarnermut tunngatillugu. Maannakkorpiarli puisit amiinik nunarsuarmi tunitsivinni tuniniaasoqanngivittutut isikkoqarpoq. Tamannalu tunngavigalugu Great Greenland A/S-imut aningaasaatitigut 2011-imi 12 mio. kroninik aningaasaliissuteqartariaqarneq pisariaqarsimavoq. Aningaasat taakku aamma Aningaasanut inatsimmi ukiunut missingersuusiorfiusunut ilanngunneqarput, taassumalu nunani tamalaani puisit amiinik tuniniaaneq sulii ukiorpasuarni annikitsuinnaasusaanerani aarleqquteqarneq takutippaa.

Naalackersuisut piniarnermik inuussutissarsiuteqarneq pillugu nassuiaasiortitsisimapput. Tassanngaanniit pingaarnerusutigut inerniliinerit makkuupput:

- Ingerlatseqatigiiffik Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartoq GG A/S aningaasatigut erloqinartorsiornermumik inissisimavoq, tassanilu tuniniaanerup tunisassiorneq nallersoqqajarsimanngilaa. Tamanna ulluinnarni sulineri ammit toqqorsivinni katersuutiinnarnerannik kinguneqarpoq, ingerlatseqatigiiffiullu niuernikkut ingerlatsinera amigartooruteqarfiuvoq.
- Tunisinermit tapiissutit aamma Great Greenland A/S-imut piffissamut 2002-2009-mut angusat ataatsimut katillugit 245 mio. kroninik aningaasartaqarput.
- Piniartut amerlanersaat amernik ukiumoortumik tunisaminnit 10.000 kroninik ikinerusunik aningaasarsisarput, isertitarlu taanna amerlanerpaat ukiumoortumik tamakkiisumik isertitaasa ilaminiinnarisarpaat.
- Piniartut amerlasuut tunisisinnaanermut periarfissaq ukiumut qaammammi ataatsimi marlunniluunniit taamaallaat atortarpaat. Taamaallaat piniartut 100-it missaanniittut kisimik, ukiumut puisit amiinik tunisinikkut 50.000 kronit sinnerlugit aningaasarsisarput. Nassuiaammi inerniliissutigineqarpoq, piniartut amerlanerpaartaasa amernik tunisisinnaanermik aqqissussineq saniatigut isertitaqarfittut atortaraat.
- Sumiiffinni aalisakkanik tunisassiorfeqarfiunngitsuni piniartunit annertunerungaluttuinnartumik amernik tunisisinnaanermut periarfissaq atorineqartartoq nassuiaammi takutinneqarpoq.
- Nunap immikkoortuini assigiinngitsuni tunisisarnermik ingerlatsisarnerit aassigiinngitsorujussuupput. Avannaanni piniartut amerlanerupput, piniartulli kujataaniittut agguaqatigiissillugu amerlanerpaanik tunisaqartarput.
- Nassuiaammi oqaatigineqarpoq, nunani tamalaani tunitsiviusinnaasutut periarfissat killeqarsimasut. Piffissami maannakkut tunisassiatigut ineriartortitsineq misilinneqartarsimavoq, mannali tikillugu tuniniaasarnermut annertumik pitsaasumik kinguneqanngitsumik.

Piniartut ataatsimut katillugit ukiumoortumik isertitaasa annertunersaat puisit amiinik tunisaneersuusartillugit, puisit amiinik tunisinermut tapiissutaasartut piniartunut sammitinneqarnissaasa qularnaarneqarnissaa siunertaralugu, nassuiaat matuma siuliani taaneqartoq tunngavigalugu Naalakkersuisut aallaqqaammut Kalaallit Nunaanni sumiiffiit ilaanni puisit amiinik tunisisarnerup matuneqarnissaa aalajangiussimavaat.

Piniartut ikittuinnaat puisit amiinik tunisinermut annertuumik isertitaqartarput. Taamaakkaluartorli piniarnermik inuussutissarsiuteqarneq tamatumunngalu taarsiullugu allanik qinigassaqaarsinnaaneq ullumikkutut isikkoqartillugu, periarfissaq najukkani inuiaqatigiinni inunnullu ullumikkut allanik annikitsuinnarnik periarfissaqartunut pingaaruteqartorujussuvoq.

Taamaattumik tunisinermut tapiissutip annikillisinneqarsinnaanera peerneqarsinnaaneraluunniit kisiat iliuserineqarsinnaanngilaq, kisiannili aalisarnermik aamma piniarnermik inuussutissarsiordermi imaluunniit inuussutissarsiutini allani, allatut periarfissanik pilersitsinermut ataqatigiissinneqassalluni. Tamatuma kingunerisaanik tunisinermut tapiissutip annikillisinneqarnerannit aningaasat pissarsiarineqartussat, aallaqqaammut qinigasssanik allanik erseqqissunik siunnerfilinnillu, inuiaqatigiit aningaasaqarnerat eqqarsaatigalugu iluanaarutaasinnaanerusunik aammalu tunisassianik puisit amiinit allaanerusunik piumanerqarnerusunik pilersitsiniarnermut tutsinneqartariaqarput.

Piniarnermik inuussutissarsiummut qinigassaasinnaasut allat

- Inuussutissat. Nunatsini niuerfimmi kalaallit nerisassaataasa piumaneqaleraluttuinnaassaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq, tassanilu ullumikkut puisit amiinisuulli tunisisinnaanissamat ajornartorsiortoqarani. Inuussutissanik annertunerusumik imminut pilersorneq nunap immikkoortuini ineriartortitsinissamat periusissami sammineqartunut ilaavoq, taamaattumik nunap ilaani suliaasaqarfiup taassuma salliutinneqarnissaa pissusissamisoorluinnassaaq. Nerisaqarnikkut pisiniartarnikkullu ingerlatsinerit siunnerfeqarluartut piniarnermit tunisassianik annertunerusumik piunasaqalernermik pilersitsinermut peqataaqataasinnaallutillu tunitsivigit tunisassiorfitsigullu aningaasaqarniarnerup pitsaanerulerneranut iluaqutaasinnaapput, taamalilluni aamma tunisisartuusuni pitsaanerusunik tunisinissamat periarfissani. Inuussutissat pillugit siunnersuisoqatigiit, KNAPK, kommunit, inuussutissanik tunisassiorlut, INUILI aamma Aalisarnermut Piniarnermullu ilinniarfik, sulinermut tassunga akuutilernissaat pissusissamisuussaaq, taamaalilluni aalajangersimasunik suliniuteqarfiusumik pilersaarummik ataatsimoortumik sukkasuumik sulisoqarsinnaassalluni.
- Takornariaqarneq assassorlunilu eqqumiitsuliorneq. Takornariaqarnermi tassungalu tunngasumi nunap ilaani aamma piniartunut kiffartuussinikkut tunniunneqarsinnaasunik amerlanerusunik tuniniaasinnaanissamat pitsaasunik periarfissaqarpoq. Tamanna akiliilluni piniartitsinermut, aalisartitsinermullu atatillugu, ingerlatsisutut, qimussertitsinikkut

assigisaatigulluunniit pisinnaavoq, taamatutaaq tunisassianik piniakkaneersunit suliarineqarsimasunik tuniniaaneq soorlu eqqumiitsuliatut assassorlunilu kusanartuliatut isikkulerlugit periarfissaasinnaasoq. Kalaallit Nunaanni Takornariaqarneq Inuussutissarsiornerlu pillugit siunnersuisoqatigiit, ingerlatseqatigiiffiit nunap immikkoortuini takornarialerisartut aamma ilinniarfiit sulinermut tamatumunnga ilanngutsissallugit pissusissamissuussaaq, taakkulu sukkasuumik nunap immikkoortuinut aalajangersimasunik suliniutitaqartumik pilersaarummi sukkasuumik suliaqarsinnaapput.

Inuussutissarsiornermut suliassaqarfinni allani qinigassaasinnaasut allat:

- Inuussutissarsiuutit ineriartorfiusut. Pingaartumik tunisartunut inuusunnerusunut tunngatillugu, inuussutissarsiuutinut allanut sulisussanik pisariaqartitsisunut aammalu piniarnermik inuussutisarsiuuteqarnernermit akissarsiaqartitsilluarnerusunut nuunniarnissamut kajumissaarutunik ersittunik erseqqarissunillu pilersitsinissaq, pissusissumisoorpoq. Pingaartumik inuussutissarsiuutit ineriartorfiusut nutaat sulisussarsiornerup annertunerulernera misigisussaavaat , aamma atorfinni ilinniagaqarsimanissamik piunasaqarfiunngitsuni, piffissaq sivikikannersoq aningaasallu naammaginatut atorlugit allatut ilinniartitsisoqarsinnaatillugu. Taamaasiornissamut kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat akornanni, kisiannili aamma suliffeqarnermi akuusuni aamma KNAPK-mi nalinginnaasumik suliassaqarfiit akimorlugit iliuuseqarnissaq naatsorsuutigineqassaaq. Ullumikkut suliffeqarnermi naalackersuinikkut ingerlatsinermi akimmiffissaqartarpoq, ineriartortitsisinnaaneq taperserniarlugu sukkasuumik aaqqiivigineqartariaqartunik.

Qulaani taaneqartunut tamanut tunngatillugu suliassaqarfiit akimorlugit tamakkiisumullu sammisumik iliuuseqarnissaq pisariaqarpoq, inunnut pineqartunut tunngatillugu siunnerfilimmik attaveqatigiittarnissaq kiisalu nunap immikkoortuini pisariaqartitsinerit periarfissallu malillugit suliniuteqarnerup ataqatigiisinnissaa pisariaqarluni.

4.4.4 Nunalerinermik inuussutissarsiornerup aaqqissussaanneranik naleqqussaaneq

Siunissami nunalerinermi naalackersuinikkut ingerlatsinermi, nunalerinermik inuussutissarsiornerup aaqqissussaanneranik naleqqussaaneq qitiulluinnartumik suliarineqassaaq. Savaatillit ingerlalluarnerpaat ingerlanerliornerpaallu qanoq ingerlanerat assigiinnngissuteqartorujussuuvoq. Ingerlanerliornerpaat ilisarnaatigaat; amerlanertigut avinngarusimasumi inissisimasarnertik aammalu suliatik pillugit oqaloqateqartarnissaminnik amigaateqartarnertik, tamannalu ingerlatsinerup aquneqarnerata sanngiippallaarnerani takuneqarsinnaasarpoq, pisoqaanerusunik savat iniuteqartarnertik, savaatikinnerusarnertik, narsaataatikinnerusarnertik tamatumalu kingunerisaanik ukiunnerani nerukkaatissanik nammineerlutik pilersitsinikinnerusarnertik. Savaatillit ingerlalluarnerpaat paarlattorluinnaannik

inissimasarput. Taamaattorli savaateqarfinni ingerlanerlunnerpaat pingaartinnerullugit aningaasaqarnikkut angusarineqartartut ineriartornerat qanoq sunnerneqarsinnaanersoq paasisinnaajumallugu, savaateqarfinni ataasiakkaanni tunisassiornissamut periarfissat isiginiarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq. Aningaasarsiornikkut ineriartortitsinissamut pinngortitap tunniussinnaasaanni tunngavissat kisimik aalajangiisuunngillat, kisiannili aamma savaateqarfinni ataasiakkaanni ingerlatsinermik aqutsineq aalajangiissuulluinarpoq.

Taamaattumik aningaasaqarnikkut suliallu pillugit siunnersuisarnerit pitsanngorsarnissaat pisariaqarpoq, sakkussat siunnerfeqarnerusut atorlugit, soorlu missingersuussiortarneq, aningaasaliinissanut naatsorsuisarnerit, uuttuummut ataatsimut aningaasartuutunik pitsaanerulersitsineq, akiligassarsinissamut pitsaanagerusumik naliliisarneq il.il. Tamakku aqutugalugit inuussutissarsiornermi tassani aqqissuusaanermi pisariaqartumik ineriartortitsinissaq aqutissiuunneqassaaq, tassani aningaasaqarnikkut angusaasartut pitsanngoriartinneqarsinnaaffianni pitsanngorsanissaq sammineqassalluni. Inuussutissarsiutit allat assigalugit ingerlaavartumik nalimmassartuarnissaq pingaaruteqarpoq, ingerlatat imminut akilersinnaanngitsut unitsittarnerisigut ingerlalluurtunut iluaqutaasussamik. Taamatut ingerlatsisoqanngippat pisortat inuussutissarsiummut tapiissuteqartuassapput, tunisassiorneq annertusitinnagu.

Pingaartumik savaatillinnut aningaasatigut ingerlanerlunnerpaasunut tunngatillugu annertusisamik suliniuteqarneq pisortanit tapiiffiqineqarnissamik pisariaqartitsinermik annikinnerulersitsissaaq. Taamatut suliniuteqarneq ilutigalugu nalilersorneqassaaq savaateqarfinnik kattussuisitsinerit inuussutissarsiutit tamakkiisup aningaasaqarniarneranut pitsannguutaasinnaanersoq.

Naalakkersuisut ukiuni arlalinni atuuttussamik Neqi A/S-imik kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqarput, aammalu ulluni makkunani tamanut atorneqarsinnaasumik toqoraaveqalersinnaanissamut tunngavissaqarnerisooq oqaloqatigiissutigineqarpoq. Tamanut atorneqarsinnaasumik toqoraaveqalernikkut uumasuutillit neqinik tunisassiaat tunisassiareqqinneqarsinnaalissapput atuisartullu nunatsinni tunisassiarineqartunik immikkut tunisassianik amerlanerusunik pisisarsinnaalissallutik.

Nunalerinermik inuussutissarsiuteqartut nunatta nammineq pilersorneranut savaaqat, savat nersutillu neqaasa saniatigut pilersueqataassutai annertunerujartuinnartumik tunisassiaasalersut tassaapput naatitat. Upernaviarsummi naatitanik assigiinngitsunik naatitsisarnernit misilittagaalersut ukiuni aggersuni nunalerinermik inuussutissarsiuteqartunut siammarterneqassapput. Tamakku sumiiffinni ataasiakkaanni isertitaqarnerulernissamut tapertaassapput, taamaalillutillu savaaqat neqaanit tapiissutitaqaisunit isertitaqarnissaminnut pisariaqartitsinertik annikillisillugu aammalu taamaalillutik inuussutissarsiutiminnut tapiissuteqarfigineqartarnissaminnut pisariaqartitsinertik annikillisillugu.

Naatitsisarneq savaateqarnermik inuussutissarsiummi piumasaqaataasunit allaaneroqisunik piumasaqaateqarfiuvoq, taamaattumillu ukiuni aggersuni suliniutissat taakku aallaavigalugit ingerlanneqassapput, naatitsisarnerup imminut akilersinnaasunngornissaa qulakkeerniarlugu.

Suliniutissat siuliani taaneqartut tamarmik innuttaasut isertitaqarnerulernissaanut tapertaassapput ilutigalugulu pisortat ikiorsiissutai aqutigalugit isertitaqartarnerit aammalu tapiissuteqartarneq anikillisinneqassalluni. Taamaasiortoqarneratigut pisortat isertittagaat amerleriassapput aningaasartuutisartagaallu apparlutik. Tamanna peqqinnissaqarfimmut aammalu innuttaasut katitigaaneranni ineriartornerup kingunerisaanik aningaasartuutit amerliartuinnartut aningaasalersorneqarnissaannut periarfissiisussaavoq.

5. Ineqarneq aamma Attaveqarneq

5.0.1 Ineqarneq

Ineqarnermut suliaasaqarfik ukiuni aggersuni pisortat aningaasaqarneranni annertuumik unammilligassaqarfiuvoq, taamaattumillu ukiuni aggersuni pisortat aningaasaqarneranni pitsanngoriartitsinissamut pingaruteqartunut ilaalluni. 2011-mi siunissamilu Namminersorlutik Oqartussat ineqarnermut suliaasaqarfimmi sulii annertunerusumik unammilligassaqartussaapput. Inissiat nutaannginnerusut pingaartumillu 1960-ikkunni 1970-ikkunnilu sananeqartut annertuumik aserfallassimapput. Taamatuttaaq inissiat naammanngitsumik aserfallatsaalineqarsimanerat annertuumillu atorqeersimanerat takuneqarsinnaavoq. Tamatuma saniatigut inissiat taamanikkut sanariaaseq malillugu ilusilerneqarlutillu sananeqarsimapput ilaatigut oqitsunik uffarfilerneqarsimallutik – ullumikkut isiginnittaaseq atorlugu qiviassagaanni – siviisuumik atasinnaanngitsunik. Illuutigineqartut amerliartuinnartut oqoqalersimapput, tassanilu kukkusumik ilusilersuinerit sanaartorerillu najugaqartullu kukkusumik ileqqoqarnerat atuinerallu pisooqataapput.

Taamaattumik Naalackersuisut ineqarnermut periusissamik suliaqarnermik aallartitsisimapput ineqarnermut politikkimik patajaatsumik siunissamullu ungasissumut qularnaarilluni qulakkeerisussamik.

Ineqarnermut periusissaq

Piviusuusut isigalugit Namminersorlutik Oqartussat ikinnerpaamik inissianik 2.000-inik isate-rinissamik inissianillu 1.000-it missaanniittunik annertuumik aserfallatsaaliinissamik suliaasaqarput. Taakku saniatigut inissianik nutaanik 2.000-it missaanniittunik pisariaqartitsisoqarpoq. Tassanilu malugissallugu pingaaruteqarpoq taakkua nikittusaanngitsutut naatsorsugaanngimmata, kisiannili inuiaqatigiit katitigaaneranni ineriartorneq inissianillu pisariaqartitsineq malillugu allanngorartuartaassammata.

Ineqarnermut periusissap suliarineqarneranut atatillugu ilaatigut ineqarnermut suliaasaqarfimmi siunissamik aqqisuussaanaasaaq isummerfigineqassaaq. Inissiat Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit A/S Inissiaatileqatigiiffik INI-mut tunniunneqassappat imaluunniit Aqqisuussaanaermik Iluarsartuusseqqinnermi naatsorsuutigineqartutut kommunitut tunniunneqassappat?

Taamatuttaaq ineqarnermut periusissami maannakkut ineqarnermut akiliummut naatsorsuisarneq nalilersorneqassaaq ilusiliussassamillu, ineqarnermut akiliutip sanaartukkani nutaani pilersaarutaasumik aserfallatsaaliisarnissanut naammattunik illuartitsisoqartartussanngorlugu aalajangersarneqar-

tarnissaanik qulakkeerisumik saqqummiussisoqassalluni, taamaaliornikkut inissiat ingerlaavartumik aserfallatsaalineqarsinnaalissallutik isumannaatsumillu ingerlanneqarsinnaalissallutik.

Kiisalu ineqarnermut periusissami pisortat taamatullu namminersortut inissianik sanaartorneranni siunissami aningaasalersueriaasiusussat isummerfigineqassapput.

Ineqarnermut periusissap suliarineqarnerani immikkoortoq siulleg aallartereerpoq, tassanilu sumiiffinni ataasiakkaani ukiut tallimat ingerlaneranni kisitsinik pingaarnernik arlalinnik aaqqissuussamik nalunaarsuinerit suliarineqarput. Tassani pingaarnernik innuttaasut ineriartornerat, inissiamut ataatsimut inuit qassiusarneri innuttaasullu katitigaanerisa ineriartornerat pineqarput. Immikkoortoq taanna paasisaqarfiususaaq, maannakkut inissianik pilersuinerup naliliiffiginissaanut kiisalu sumiiffinni ataasiakkaani siunissami inissianik pisariaqartitsinerup naliliiffiginissaanut tunngavissiisusaaq. Taamaakkaluartoq maaannakkorpiaq pissutsini qanoq pisoqarnerani pingaarnertut takussutissanik paasisaqartoqareerpoq.

Illoqarfinni Nanortalimmi, Narsami, Paamiuni, Maniitsumi, Kangaatsiami, Qasigianguani, Qeqertarsuarmi Uummannamilu inissiat atorneqarsinnaasut sinneqarput. Illoqarfinni Upernarvimmi, Qaanaami Illoqqortoormiinu annikitsumik inissianik pisariaqartitsisoqarpoq. Illoqarfinni Qaqortumi Aasiannilu inissiat anginerit amerlavallaarput kiisalu inissiat mikinerusut pisariaqartinneqarlutik. Illoqarfinni Tasiilami, Nuummi, Sisimiuni Ilulissanilu inissianik pisariaqartitsisoqarneruvoq pingaartumillu Nuummi annertuumik inissaaleqisoqarluni.

Nutaamik sanaartortitsinerit sumiiffinni inissaaleqinerpaaffiusuni salliutinneqassapput, sumiiffinnillu inissianik sinneqartoofiusuni illoqafimmik nutarterisoqassaaq, taakkunani sanaartukkat nutaannginnerit isaterneqassallutik annertunngitsumillu nutaanik sanaartortoqarluni.

Suli erseqqinnerusumik paasiniaanerit isaterinissamat aserfallatsaaliinissamullu pilersaarut A/S Inissiaatileqatigiiffik INI-p suliarisassaanut tunngavissiissapput.

Innuttaasut namminneerlutik inissianik pilersorsinnaanerit siuarsarneqassaaq

Ineqarnermut politikkeqarnermi qitiususaaq tassaassaaq innuttaasut namminneq inissiamik pilersorsinnaalernissaannut siunissamik qulakkeerinnittussamik aalajangersaanissaaq. Attartortumiit piginnittumut aaqqissuussineq tamatumani pingaaruteqarpoq, taamatuttaaq sulisunut ineqartitsisarnernik politikkeqarneq aamma taamaassasoq.

Naalackersuisut takorluugaaraat nammineersinnaasut nammineerlutik inissiamik pilersorsinnaalissasut. Inissianut pisortanit innersuunneqartarneq tapiissuteqartarnerlu innuttaasunut taamatut pisariaqartitsinerpaanut tunngatinneqassaaq.

Qulaani taaneqartut aamma kingunerissaannik sulisitsisup sulisumut innersuussineratigut sulisunut inissaqartitsisarneq piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu unitsittariaqassaaq. Naalakkersuisut sulisorineqartoq atorfimminut atatillugu inissiamut pituttorsimasutut inissisimalertarnerat tulluurtuusutut isiginngilaat.

Ineqarnermut suliaasaqarfik Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliamit sammineqarpoq. Naalakkersuisut ineqarnermut suliaasaqarfimmi suliaqarnerup ingerlaqqinnerani Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap inassuteqaatai isumasiorfigissavaat.

5.0.2 Attaveqarneq

Pisortat aningaasartuutaannit annertoorujussuit assartuussinermik suliaasaqarfimmi atorneqarput. Taamaattumik siunissamut ungasissumut aningaasaqarnerup patajaatsuunissaanik kissaateqarnermi suliaasaqarfimmi tassani nalilersueqqissaarnissaq pisariaqarpoq. Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaa inaarutaasoq 2011-mi upernaap ingerlanerani tamanut saqqummiunneqarpat, Inatsisartut Kalaallit Nunaanni siunissami attaveqarnerup ineriartornissaata oqaluuserinissaannut patajaatsumik tunngavissaqalissapput. Taamaattorli isumalioqatigiissitap 2010-mi aasaanerani nassuiaatit marluk “Qaqortup Ilulissallu akornanni sineriak sinerlugu imaatigut angallassineq” kiisalu “Kujataani angallannermi attaveqaatit” tamanut saqqummiuppai.

Qaqortup Ilulissallu akornanni sinersorluni imaatigut angallassineq

Qaqortup Ilulissallu akornanni sinersorluni imaatigut angallassineq Arctic Umiaq Line-mit isumagineqartoq, ukiuni kingullerni annertusiartuinnartumik amigartooruteqarfiusarpoq. Imaatigut angallassineq Nunap Karsianit tapiissutinik 2011-mi 12 mio. koruuninik annertussuseqartunik napatinneqarpoq. Aningaasanut inatsimmi ukiuni missingersuusiorfiusuni ingerlatsinerup ingerlatiinnarnissaanut aningaasanik immikkoortitsisoqanngilaq.

Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap inerniliivoq, sinersorluni angalasarneq taanna piaarnerpaamik matuneqarpat ingerlatsinermi aningaasaqarnikkut iluanaarutaanerpaassasoq.

Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap umiarsuarmik timmisartumillu angallassisarnerni akit assersuussimavai. Naatsorsuinerit misissueqqissaanerillu 2010-mi upernaakkut aasamilu angallannikkut atugassarititat aallaavigalugit ingerlanneqarput.

Angalasumut AUL-imik matusineq qanorluunniit pisoqaralarpat billetsimik akisunerulaartumik pisisalernissamik kinguneqartussaavoq. Akerlianik angalaneq sivikinnerungaatsiartussaavoq aammalu umiarsuarmik ilaanermi pisartumut ullunut taarsiullugu tiiminut naatsorsorneqalissalluni.

Ilaasut umiarsuarmiit timmisartumut nuunneqarnissaat eqqarsaatigalugu Air Greenland Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallannermullu Naalakkersuisoqarfimmut 2010-mi upernaakkut

nalunaaruteqarpoq AUL angallassisarunnaassagaluarpat ilaasunik amerlanerusunik angallassisalernissaq ingerlatseqatigiiffiup isumagisinnaassagaa. Ilaasut amerlinerat Air Greenlandimut isertitatigut aamma qaffariaataassaaq. Taamatuttaaq Mittarfeqarfiit mianersortumik missiliuinerminni nalilerpaat ilaasut amerlinerat, taamaalillunilu timmisartortoqarnerulerluni, mittarfeqarfinnut ukiumut 6,5 mio. koruunit missaannik isertitaqarnerulernermik kinguneqassasoq.

Taamaattumik sinerissami angalasarnerup matuneqarnera Nunap Karsianut kisimi sipaaruteqarfiunnarnani timmisartukkut angallannermut pitsaasumik aamma sunniuteqassaaq.

Kujataani angallannikkut attaveqarneq

Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitaq Qaqortumi 1199 meterisut takitigisumik mittarfiliornerup inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut sunniutaasinnaasut pillugit arlalinnik naatsorsuusiorsimavoq. Naatsorsuinerni tamani takuneqarsinnaavoq mittarfik taamaattoq Qaqortup eqqaani sumiiffiit sisamaasut arlaannut toqqarneqareersunut inissikkaluaraanniluunniit mittarfik Narsarsuarmiit Qaqortumut nuukkaanni pitsaanerpaajusoq. Inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut sunniutit ilanngaaseereerluni nalinga erniallu ilanngullugit uuttorneqarput.

Tamanna tunngavigalugu Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap siunnersuutigaa Kujataata mittarfia Narsarsuarmiit Qaqortumut nuunneqassasoq. Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap siunnersuutigaa aallaqqaammut mittarfimmik 1199 meterisumik sanasoqassasoq, taamaattorli inissinneqassasoq kingusinnerusukkut 1799 meterinut tallisinnaasunngorlugu. Narsap Qaqortullu eqqaanni Kuannersuarni aamma/imaluunniit Killavaat Alannguanni aatsitassarsiorfimmik pilersitsisoqassagaluarpat mittarfik 1799 meterisut takitigisoq pisariaqartinneqassaaq.

Aammattaaq Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap nalilersimavaa Narsarsuup, Qaqortup Narsallu akornanni nunakkut aquteqalernissaa imminut akilersinnaanngitsoq.

Mittarfeqarfiit

Timmisartocarfiit, heliportit helistopillu ingerlanneqarneri Mittarfeqarfiit isumagisaraat. Tamatuma saniatigut suliassanik tamatumunnga atasunik Mittarfeqarfiit isumagisaqarput, taakkulu suliassanut niuerneramik tunngaveqartunut inuiaqatigiinnillu isumagisassanngortinneqartunut agguarneqarsinnaapput. Suliassani niuerneramik tunngaveqartuni pineqarput Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu mittarfinni akunnittarfinnik, pisiniarfinnik quersuarnillu ingerlatsinerit. Suliassani inuiaqatigiinnit isumagisassanngortinneqartuni pineqarput Kangerlussuarmi, Narsarsuarmi, Kulusummi, Qaarsuni aamma Nerlerit Inaanni pilersuineramik ingerlatsinerit (innaallagialu, imeq kiassarnerlu). Taakku saniatigut Mittarfeqarfiit akiliisitsillutik inuiaqatigiinni suliassanik allanik isumagisaqarput, soorlu nunaqarfinni qatserisarfearnerit, aputaajaanerit, anartarfilerinerit, umiarsualivinnik ingerlatsinerit allallu.

Pigisat pilerseqqinnissaannut aningaasassaaleqineq

Ingerlatseqatigiiffimmut annertuumik ajornartorsiutaasoq tassaavoq Mittarfeqarfiit nalikilliliinerit ilutigalugit pigisanik pilersitseqqinnissamut aningaasassaqaqqimmata. Tamatuma kinguneraa annertooujussuarmik aningaasaliinissamut aamma/imaluunniit iluarsiinissamut kinguaattooruteqalersimanera. Ukiumoortumik aningaasaliisarnert piffissaq ungasinnerusoq isigalugu ingerlaavartumik pigisat qanoq innerisa attatiinnarnissaattut isigineqassaaq. Taamaalilluni pigisat qanoq innerisa ingerlaavartumik pilerseqqinnissaat mittarfiit ingerlannerisa ingerlatiinnarnissaannut pisariaqarpoq.

Takussutissiami 7-imi takuneqarsinnaavoq 1998-imiit 2009 tikillugu ukiut tamakkerlugit nalikilliliinerit aningaasaliinernit annertunerusarsimasut – taamaalilluni Mittarfeqarfiit pigisaat ingerlaavartumik ajortikkiartorsimapput aserfallassimallutillu, taamaalillunilu pigisat nutarternissaat ingerlaavartumik kinguartinneqartarsimalluni. Aningaasaliinerit katillugit 708,8 mio. koruunit qaquguugaluarnersumut kinguartinneqarput agguaqatigiissillugulu ukiumut kinguaattoorutit 59,1 mio. koruuniullutik.

Takussutissiaq 7. Mittarfeqarfiit aningaasaliinerat nalikilliliinerillu 1998 – 2009 (t.kr.)

Ukioq	Nalikilliliinerit	Aningaasanut inatsisikkut sanaartornernut aningaasaliissutit *	Sanaartornernut aningaasaliinerit ingerlatsinikkut aningaasalersorneqartut	Sanaartornermi Aningaasaliinerit katillugit*	Kinguaattoorutit ilanngaaseereernermi
1998	80.945	35.775	2.500**	38.275	(42.670)
1999	91.264	23.850	2.500**	26.350	(64.914)
2000	95.290	25.533	3.016	28.549	(66.741)
2001	99.207	40.895	1.789	42.684	(56.523)
2002	101.386	46.222	3.424	49.646	(51.740)
2003	93.802	47.800	2.235	50.035	(43.767)
2004	91.720	35.585	835	36.420	(55.300)
2005	89.995	11.244	10.400	21.644	(68.351)
2006	84.426	1.300	2.489	3.789	(80.637)
2007	82.721	3.587	3.623	7.210	(75.511)
2008	76.213	4.915	7.565	12.480	(63.733)
2009	71.438	25.510	6.977	32.487	(38.951)
Katillugit	1.058.407	302.216	47.353	349.569	(708.838)
Agg. ukiumut	88.201	25.185	3.946	29.131	(59.070)

*Sanaartornermi aningaasaliissutit ilai aningaasaleeqqinnernut atorneqarnatik aserfallatsaaliinernut atorneqarsimapput. Tunngaviatigut taamaattumik sanaartornermi aningaasaliinertut isigineqarsinnaanngillat, sanaartornermi ingerlatat annertunerusut aserfallatsaaliinerinut annertuutigit ilaasimammata immikkoortinneqarsimanatik. Taamaattoqarsimappat aningaasaliinikkut kinguaattoorutit annertunerusimassagaluarput.

**1998 aamma 1999 eqqarsaatigalugit Mittarfeqarfinni sanaartornernut aningaasaliissutit missiliuineq tunngavigalugu ingerlatsinermit aningaasalersorneqarsimapput.

2010-mi atortunut anginerusunut ingerlatsinermi aningaasaliinernut 15 mio. koruunik akiliisitsinissamut Mittarfeqarfiit aningaasaliiffigineqarput. Aaqqiissutaasoq tamanna siunissami ingerlaannassappat kinguaattoorutit tamarmiusut amerleqqunagit ukiumut 44,1 mio. koruunit tunniunneqartarnissaat pisariaqassaaq.

Sunniuteqarnerusumik ingerlatsinissamut suliniutit

2010-mi ingerlatsinerup sunniuteqarnerulernissaa pisariillisarnissaalu siunertaralugit suliuniutunik arlalinnik aallartitsisoqarpoq. Taamaalilluni 2010-mi ataatsimut isigalugu atorfinitsitsisarneq unitsinneqarpoq, qullersaqarfimmi allaffissorneq annikillisinneqarpoq, immikkoortortat teknikkimik ingerlataqartut ataatsimoortinneqalerput, pigaartuunermut pilersaarutit sukateriffigineqarput isumaqatigiissutillu nalilersoqqinnissaat misissorneqarluni.

Timmisartoqarfinni suliassakinneruffiusuni 2010-p ingerlanerani assigiinngisitaartumik upalungaarsimasoqarnissaanik eqqussisoqarnissaa Mittarfeqarfiit sulissutigaat. Taamaaliornikkut Royal Arctic Line A/S-ip aamma Mittarfeqarfiit akornanni Paamiuni sulisunik pitsaanerusemik atorluannaasaq pillugu 1. januar 2011 aallarnerfigalugu suleqatigiittoqalerpoq. Suleqatigiinnerup kinguneraa ingerlatseqatigiiffiit Paamiuni umiarsualivimmi mittarfimmilu sulisut taakku atortalermitigik, tamannalu Paamiut mittarfiata ingerlanneqarneranut sipaaruteqarnermik kinguneqarpoq. Aaqquissuussineq 1. januar 2013 tikillugu Trafikstyrelsen (siornatigut SLV) akuerineqarallarpoq. Tamanna nanginneqassappat aaqquinerup nalilersorneqarnissaa pisariaqassaaq. Illoqarfinni allani suleqatigiinnermik assingusumik eqqussisoqarnissaanik suliniuteqartoqarpoq.

Ataatsimut isigalugu Mittarfeqarfinni ingerlatsinermit atugarisat Paamiunisuulli sipaaruteqarnerit suleqatigiinnerillu aqquutigalugit Mittarfeqarfiit ingerlanneqarnerisa pitsannorteriarinissaat anguneqarsinnaavoq. Kisiannili taamaakkaluortoq Mittarfeqarfiit aningaasaqarnikkut atugarisaasa pitsannorteriarinissaanut piffissaq ungasinneruseq eqquarsaatigalugu aningaasaqarnikkullu imminut napatissinnaanissap anguniarinnissaa siunertaralugu ingerlatseqatigiiffiup aaqquissuussaanerata tunngaviatigut allannortinneqarnissaanut periarfissat misissussallugit pisariaqarpoq.

Aaqquissuusseqqinneq – periusissaqarluni ineriartortitsinikkut suliniutit

Massakkut aaqquissuussinerup allannortinneqarnissaani aporfiusussat periarfissallu peqqissaartumik qulaajarneqarnissaat pisariaqarpoq. Peqatigisaanik misissuinnissami Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaani ilanngunneqartut misissuusseqqissaarnerit inassuteqaatillu eqquarsaatiginnissaat tunngaviunissaallu pingaaruteqarpoq.

Mittarfeqarfiit aaqquissuuteqqinnissaannut periarfissat piffissami aggersumi misissorneqarnissaanni ilaatigut anguniakkat pingasut pingarnerit atorlugit aquneqassapput. Siullertut aaqquissuusseqqinneq aningaasaqarnikkut annertunerusemik imminut napatissinnaalernissamik kinguneqassaaq. Aappasaanik aaqquissuusseqqinnermit suliassaqarfiit pingarnerit sammineqalisapput. Kiisalu misissuineq Mittarfeqarfinni suliassat annerusemik namminersortunngorsarneqarnissaannik siunniussaqaarneq aqutsisuussaaq.

Mittarfeqarfiit suliassaqaarfiini pingaarnerni, timmisartoqarfinnik ingerlatsinermit, ingerlatsinerup timmisartoqarfinnut niuernermit tunngaveqarluni ingerlanneqartunut aamma timmisartoqarfinnut niuernermit tunngaveqarnani ingerlanneqartunut agguataarnissaa periarfissaqaarneruseq, misissuinnermit paasinarsinneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Tassani anguniagaq tassaasinnaavoq Mittarfeqarfiit timmisartoqarfiit niuernermit tunngaveqarnani ingerlanneqartut ingerlanneqarnissaannut kiffartuussinnissamik isumaqatigiissuteqarfigilernissaat, ingerlatseqatigiiffillu timmisartoqarfiit niuernermit tunngaveqartumik ingerlanneqartut Nunap Karsianut akuersissummut akitsuummik akiliuteqarfiusumik ingerlatilissagai. Tamatumunnga uiggiullugu,

ingerlatseqatigiiffimmik namminersortumik timmisartoqarfinnik niuerneramik tunngaveqartumik ingerlanneqartunik isumaginnittussamik pisariaqartitsisoqassanersoq eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Suliassaqarfii allat ingerlatatut pingaarnertut isigineqanngitsut eqqarsaatigalugit suliassaqarfiup tunineqarsinnaanera imaluunniit suliqaartussamut allamut tunniunneqarsinnaanera periarfissaqarnersoq qulaajarniarlugu suliniuteqartoqassaaq. Assersuutigalugu misissuinermit Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu akunnittarfiit tunineqarnissaannut periarfissaqarnersoq qulaajaaffigineqartussanngorsinnaavoq kiisalu Nukissiorfiit innaallagissamik, imermik kiassarnermillu pilersuineramik tiguisinnaanerannik periarfissaqarnersoq misissorlugu.

6. Aningaasanut Inatsit 2012

2011-mut Aningaasanut Inatsit aqutugalugu aningaasaqarnikkut akisussaassuseqarluni politikeqarnek, aningaasanut inatsimmi ingerlatsinerup sanaartorerullu oqimaaqatigiinnissaasa qulakkeerneratigut Inatsisartut nangippaat. Naalakkersuisut 2012-imut aningaasanut inatsimmut siunnersuummik suliaqarnerminni tamanna ingerlatiinnarniarpaat, tassani Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit inassuteqaataannut naapertuuttumik pisortat aningaasaqarnerisa suli patajaallisaqqinnissaa ingerlanneqassalluni.

2012-imut aningaasanut inatsisissamut siunnersuut Nunap immikkoortuini Ineriartortitsinissamut Periusissap, Ilinniartitaaneq pillugu Pilersaarutip, Meeqqanut Inuusuttunullu Periusissap suliarineqarneri ingerlasut kiisalu Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap aamma Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap inassuteqaatai aallaavigalugit suliarineqassaaq.

Isumalioqatigiissitanit qulaani taaneqartunit periusissanillu suliaqarnermit inassuteqaatit tamakkerlugit 2012-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi ilanngunneqarsinnaanissaat piviusorsiuungilaq. Suliassat amerlanersaat inuiaqatigiinni Inatsisartunilu peqqissaartumik oqallisigeqqaarnissaat iluarnerussaaq. Kisianni siunissaq eqqarsaatigalugu kalaallit inuiaqatigiinni atugarissaartut aningaasalersorneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa siunertaralugu, aqqissuus-saannikkut aqqissuusseqqinnerit siulliit aallartinneqarnissaat pisariaqassaaq.

Naalakkersuisut naatsorsuutigaat Inatsisartut 2011-mi upernaakkut ataatsimiinnerminni Kalaallit Nunaanni attaveqarnek oqallisigissagaat, tassunga ilanngullugit AUL-ip sinersorluni imaatigut angallassisarnera kiisalu Mittarfeqarfiit unammilligassai immikkut ittut. Taamatuttaaq Naalakkersuisut aamma naatsorsuutigaat Inatsisartut 2011-mi upernaakkut ataatsimiinnerminni Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitap inassuteqaatai aallarniutaasumik oqallisigissagaat.

Oqallinnerit taakku inerneru siunnersuutip suliarineranut ilanngunneqassapput. Tassunga ilanngullugu eqqagassalerisarnermi iliuussissatut pilersaarutip sukkanerusumik suliarineqarnissaa Naalakkersuisut qulakkeerniarpaat. Eqqagassalerisarnermi iliuussissatut pilersaarut juni 2010-mi Naalakkersuisunit akuerineqarpoq, taannalu eqqagassalerineq eqqarsaatigalugu ukiuni aggersuni suliniarnissani sinaakktassat eqqarsaatigalugit tunngavissatut atorneqassaaq. Ilutigalugu aalajangiunneqarpoq aallaviusussaq tassassasoq; eqqagassanngortut isumagineqarnissaanut aningaasartuutit eqqagassanik pilersitsisup akilertassagai.

Naalakkersuisut aamma naatsorsuutigaat meeqqat atuarfianut suliassaqarfimmi suliniutit nutaat 2012-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi takuneqarsinnaajumaartut. Suliuniutit taakkua

aqutigalugit meeqqat tamarmik nunaqarfimmiugunik, illoqarfimmi mikisuneersuugunik imaluunniit illoqarfimmi angisuuneersuugunik atuartitsissutini oqaatsitigullu tunngavissaqalerlutik inerikkiartornissaat qulakkeerneqassaaq, taamaalillutik piginnaaneqalersitsisumik ilinnigaqarsinnaalissallutik.

Naalackersuisut meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut suliniuteqarnertik ingerlatinnassavaat. Ulloq unnuarlu paaqqinniffeqarnermut suliassaqarfimmi aningaasaqarnerup aaqqissuusaanikkullu misissueqqissaarneq ingerlasoq tamatumani ilaatigut suliniutinut siunnerfeqarnerusunut tunngavissiusaavoq.

Naalackersuisut aamma peqqinnissaqarfiup missingersuusiormi unammilligassaat ingerlaarfissalissavaat, taamalilluni innuttaasut peqqinnissaqarfimmit sullinneqartuarnissat qulakkeerneqassamat.

Aningaasalersuineq imminut ataqatigiittariaqarpoq. Tassani immikkut unammilligassaq tassaavoq Inatsisartut 2011-mut aningaasanut inatsisip akuersissutiginerani, ukiuni 2012-2014-imi ukiut tamaasa akileraarutit akitsuutillu tungaasigut 65 mio. koruuninik isertitaqarnerunissamut sillimmateqarnissaq aamma akuersissutigimmassuk. Unammilligassat qulaani taaneqartut peqatigalugit tamatuma kingunerisinnaavaa aningaasanut inatsit oqimaaqatigiissinniarlugu katillugit aningaasanik millioninik pingasunik kisitsisitallinnik aningaasalersuinissamut nassaarniarloqartariaqartoq.

Unammilligassaq qaangerneqarsinnaavoq sipaarniuteqarnikkut, atuisut annerusumik akiliuteqartalernerisigut imaluunniit aalajangersimasumik akileraarutit akitsuutillu qaffannerisigut. Naalackersuisut tamatumunnga atatillugu pisortat suliassaqarfiini allaffissornikkut sipaarniuteqarnikkut periarfissat misissuiffiginiaarpaat, inuussutissarsiutinut tapiissuteqartarneq naliliiffigeqqillugu kiisalu Akileraartarnermut Atugarissaanermullu Isumalioqatigiissitap akileraarutinut akitsuutinullu nutaanut inassuteqaatai isumassarsiorfigalugit.

2012-imut aningaasanut inatsissatut siunnersuummi anguniagaq ingerlatsinerup sanaartorerullu oqimaaqatigiinnissaannuinaq sammitinneqassanngilaq. Tamatumani kalaallit inuiaqatigiit atugarissaartut piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aningaasalersornissaat qulakkeerniarlugu allannguutit oqimaaqatigiissarneqartut siulliit ingerlanneqarsinnaanissaat qulakkeerneqassaaq.

Ilanngussaq A: Aningaasaqarnikkut inissisimaneq

Missiliuigallernerit malillugit 2010-mi aningaasarsiornikkut ingerlanerliortoqarsimavoq, niueqatigiinnermi eqqunneqartut amerlanerusimallutik. Suliffissaaleqisut ukiuni kingullerni marlussunni amerliartuinnarsimapput, pingaartumik illoqarfinni aalisakkerivinnik matusiffiusimasuni.

Taamatut ingerlaneq 2008-mi aamma 2009-mi ingerlaannarsimavoq, raajat akii appasissut, ikummatissamat akiusut qaffasissut akitsuutillu qaffanneri aningaasaqarnikkut ingerlatsinermut sunniuteqarlutik.

Takussutissiaq A1-imi piffissami 2004-miit 2009-mut aningaasaqarnikkut kisitsisitigut paasisutissat eqikkarneqarput.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tunisassiat ataatsimut nalingat ¹	1,0	2,6	1,0	1,5*	-2,0*	0,0*
Suliffissaaleqineq (Inuit amerlassusaat) ²	1.682	1.543	1.498	1.133	1.210	1.382 ³
Niuernermi oqimaatigiissuseq (mio. kr.)	-1.166	-1.308	-1.310	-1.941	-1.745	-1.964*
Nioqutissanik eqqussuineq (mio. kr.)	3.591	3.656	3.643	4.421	3.669	3.929*
Avammut niuereq (mio. kr.)	2.426	2.348	2.332	2.480	1.923	1.966*
Atuisunut akigitat ⁴	1,4	2,9	1,7	9,3	0,9	2,3
Ikileraarutinit isertitat akilerneqartut ⁵	11,0	5,1	4,4	3,3	1,8	6,6

Najoqqutarisaaq: Naatsorsueqqissaartarfik kiisalu Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Siuariarneq

Kisitsisaagallartut malillugit tunisassiat ataatsimut nalingisa piviusumik siuariarnerat 2010-mi 0-ssaaq. Tunisassiat ataatsimut nalingat 0-mik siuariarnissaanik missiliuinnermut pissutaaneruvoq

¹ Piviusumik siuariarneq procentinngorlugu

² Illoqarfinni qaammammumut agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut amerlassusaat. Qaammammumut agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut tassaapput qaammatip aallartinnerani naanerani suliffissaaleqisut amerlassusaat. Kisitsit taanna suliffissaaleqisut agguaqatigiissinnerannut takussutissaavoq. Kisitsisini ilaapput inuit 15-63-inik ukiullit (2009-mi 15-63-inik ukiullit) Nunatsinni inunngorsimaasut illoqarfinnilu najugaqartut.

³ Missiliutaagallartoq: 2010-mi qaammatini siullerni quligiluani qaammammumut agguaqatigiissinneri + 4. kvartal 2009.

⁴ Julimiit julimut ukiumi ataatsimi allannguut pct.-inngorlugu

⁵ Allannguut pct.-inngorlugu/Najoqqutaq: Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik

nunani tamalaani aningaasarsiornikkut ingerlanerliornerup Nunatta aningaasarsioreranut siunniuteqarnerata ingerlaannarnera.

Suliffissaaleqineq

Qaammammut agguaqatigiissillugu illoqarfinni suliffissaaleqisut ukiup siulianut naleqqiullugu 2010-mi amerlanerusimapput. Aningaasaqarnikkut ingerlanerliorneq suliffissaaleqisut amerlinerannut sunniuteqarpoq, tamannalu illoqarfinnut mikinernut kiisalu ilinniagaqarsimanngitsut akornanni sakkortunerusumik eqquisimalluni. Aammattaaq sinerissami tunisassiorfiit arlallit 2009-mi matunerisa kingunerisaanik aalisarnermik ingerlataqartuni suliffissaaleqineq annertunerusimavoq.

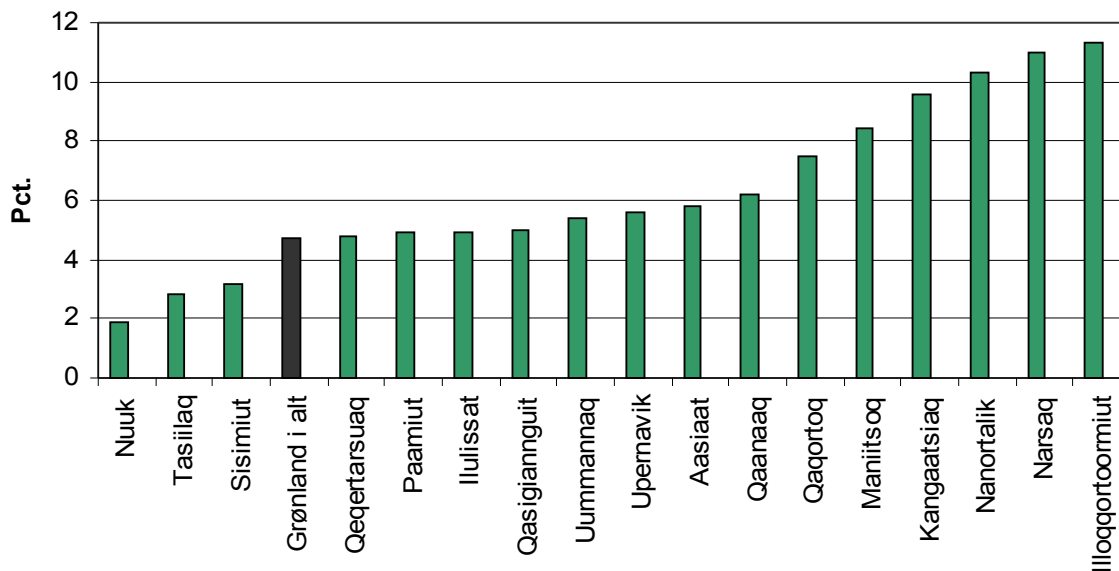
Takussutissiaq A2: Qaammammut agguaqatigiissillugu illoqarfinni suliffissaaleqisut amerlassusaat 2008-2010-mi.

	2008		2009		2010	
	%	Amerlas.	%	Amerlas.	%	Aamerla.
Nanortalik	8,0	72	8,1	72	10,3	94
Qaqortoq	5,7	116	6,4	134	7,5	160
Narsaq	6,8	69	10,7	106	11,0	111
Paamiut	3,4	36	4,5	55	4,9	50
Nuuk	2,4	198	1,7	148	1,9	167
Maniitsoq	6,6	114	7,1	124	8,4	150
Sisimiut	1,7	57	2,4	80	3,2	112
Kangaatsiaq	9,2	38	9,3	37	9,6	36
Aasiaat	6,3	114	5,3	102	5,8	115
Qasigiannugit	3,9	28	4,1	30	5,0	41
Ilulissat	2,5	71	4,4	123	4,9	139
Qeqertarsuaq	2,7	16	3,8	22	4,8	27
Uummannaq	5,4	46	5,2	43	5,4	46
Upernavik	4,9	35	6,3	46	5,6	47
Qaanaaq	-	-	4,1	16	6,2	24
Tasiilaq	9,4	102	4,5	50	2,8	32
Illoqqortoormiit	8,0	23	7,6	22	11,3	31
Kalaallit Nunaat katillugit	4,1	1.133	4,2	1.210	4,7	1.382

Najoqqutarisaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Ilusiliaq A1: Qaammammut agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut amerlassusaat 2010-mi ukioq naallugu illoqarfinnut agguarlugit.*

2010

Najoqqutarisaq: Naatsorsueqqissaartarfik / Kisitsisitigut paasissutissaasivik

*Missiliutaagallartoq: 1-3. kv. 2010 + 4. kv. 2009.

Nunanut allanut niuernerq

Missiliuigallarneq malillugu 2010-mi niuernerup oqimaaqatigiissinnerata takutippaa 2 mia. koruunit missaannik amigartoortoqartoq. Tamatuma takutippaa ukiumi kingullerni niuernikkut oqimaaqatigiissitsinermi amigartoortit qaffakkiortorneri ingerlaannartut.

Taamatuttaaq takuneqarsinnaavoq nioqqutissanik eqqussuineq aamma avammut niuernerq marluullutik 2009-mi aamma 2010-mi appariarsimasut. Nioqqutissanik eqqussuinerup apparneranut nunatsinni aningaasarsiornikkut ingerlanerliorneq pissutaavoq, avammullu niuernerup apparneranut raajarniarnermi TAC-ip appasinnerunera aammalu kuultimik avammut niuernerup ingerlajunnaarsimanera pingaartumik pissutaallutik.

Akit ineriartorneri

Atuisunut akigititanut naleqqersuutip ineriartornerata takutippaa atuisunut akigititat Danmarkimi akinut naleqqiullutik 2008-mi malunnaatilimmik qaffassimasut. Tamatumunnga ilaatigut imigassanut tupanullu akitsuutit qaffanneri pissutaavoq. 2009-mi akit patajaallisimapput,

Danmarkimilu akinut naleqqiullutik annikinnerusumik qaffariarsimallutik. 2010-mi atuisunut akigititat Danmarkimisut annertutigisumik qaffariarsimapput.

Takussutissiaq A3: 2005-2010-mi Nunatsinni Danmarkimilu atuisunut akigititanut naleqqersuut procentinngorlugu allanngorneri

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nunarput	1,4	2,8	1,7	9,3	0,9	2,3
Danmark	1,8	1,9	1,7	3,4	1,3	2,3

Ukiumut pct.-inngorlugu qaffariarnerit naleqqersuutip akunnaallisarneratigut naatsorsorneqarput.
 Najooqut: Naatsorsueqqissaartarfik, Danmarks Statistik

Akiligassat akilinngitsuukkat

Akiliisitsiniartarnermut tunngasoq 1. april 2008-mi qitiusumi ingerlanneqalerpoq, soorlu aamma akileraartarnermut tunngasut assigalugit siumut naatsorsuutiginnigisanik arlalinnik ajornartorsiutitaqarsimavoq, siusinnerusukkulli misilittakkat iluaqutigalugit akileraartarnermut tunngasutut annertutigisimanatik.

Akiliisitsiniartarnerup qitiusumit isumagineqalerneranut atatillugu suliat arlallit aaqquissuunneqartussaapput, akiligassalli akilinngitsuukkat tamarmiusut qaffasissusaasa allanngortinneqannginnissaat iluatsinneqarluni, soorlu aamma qitiusumit isumagineqalernerata kingunerisaanik akiliisitsiniartarnermut atatillugu paasiuminarnerulerlutillu assigiaarnerulerneq anguneqarluni minnerunngitsumillu qitiusumi isumaginnilernermi akiitsoqartunut ataasiakkaanut inatsisitigut isumannaatsuuneq annertunerulerluni.

Akiligassat akilinngitsuukkat annertussusaat 2009-p ingerlanerani appariartorsimavoq, kisiannili naliliisoqarpoq appariarnerup annerpaartaa tassaasoq pisoqalivallaarneri allatigulluunniit akilerneqarsinnaannginneri pissutigalugu pissarsiassanik isumakkeerinninneq. 2010-mi ukiup affaani kingullermiit 2011-p aallartinneranut akiligassat akilinngitsuukkat annertussusaat qaffakkiartorsimavoq.

Takussutissiaq A4: August 2009-mi akiligassat akilinngitsuukkat januar 2010-imeersunut sanilliunneqarneri.

	August 2008		August 2009		Januar 2010		September 2010		Januar 2011	
Akiligassat suuneri	Suliat amerlas-susaat	Akiligas-sat annertus-susaat	Suliat amerlas-susaat	Akiligas-sat annertus-susaat	Suliat amerlas-susaat	Akiligas-sat annertus-susaat	Suliat amerlas-susaat	Akiligas-sat annertus-susaat	Suliat amerlas-susaat	Akiligas-sat annertus-susaat
		1.000 kr.		1.000 kr.		1.000 kr.		1.000 kr.		1.000 kr.
Meeqqanut akilersuutit	54.680	209.760	59.202	218.090	61.315	237.452	63.742	252.112	64.293	262.617
Akileraarutitut tapiutissat	21.128	146.430	18.987	130.560	7.625	82.824	14.505	143.958	13.624	135.035
ESU	130	73.734	121	71.301	124	71.917	127	75.005	111	70.288
A-akileraarutit	1.765	307.292	1.494	208.082	1.448	30.580	1.346	193.775	1.156	176.672
Ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaat			50	2.433	48	2.294	46	2.275	40	1.962
Ineqarnermut akiliut	12.314	46.655	15.270	69.856	15.808	70.193	11.942	59.783	11.223	62.357
Akileraarutitut erniat	36.636	38.867	31.896	34.285	28.658	40.805	26.361	32.015	24.571	30.604
Kommuninut akiligassat assigiingitsut	8.245	31.106	10.861	33.556	22.540	39.606	17.991	51.098	18.568	51.644
Ikorsiissutit utertillugit akilernerqartussat	5.740	21.372	6.754	21.874	7.013	25.557	7.033	25.100	6.664	26.586
Ilinniagaqarnermi taarsigassarsiat	1.665	13.444	922	12.482	857	12.618	853	12.146	794	11.815
Ulluunerani paaqqinnittarfiit	12.858	11.343	18.461	15.282	19.647	18.373	21.622	16.845	20.763	16.907
Eqqagassat	36.586	10.819	54.932	12.590	60.328	16.183	72.426	15.662	69.404	16.902
Kommunini inuussutissarsiutitut taarsigassarsiat	563	7.147	520	6.544	513	6.574	521	6.971	447	6.327
Nammi. Oqartussanut akiligassat	1.645	6.675	1.233	10.053	1.100	3.271	1.301	10.351	1.181	9.310
Boligstøttimi taarsigassarsiat			112	4.275	146	4.286	153	4.706	144	4.656
Nammineq illuliortut taarsigassarsiat			639	7.887	657	7.203	608	7.212	601	7.062
Innaallagiq/imeq			5.998	3.743	8.274	5.599	9.470	5.010	9.545	5.594
Meeqqat inissinneqartillugit angajoqqaat akiliutaat	3.517	5.153	4.736	7.037	4.935	9.079	7.967	13.235	9.135	14.389
Nunat avannarliit piumasaqaataat			1.692	30.810	1.558	28.023	1.428	24.709	1.331	22.639
Akiligassat akilinngisat allat	10.421	23.280	10.323	8.206	4.223	1.674	7.618	2.190	8.227	3.145
Katillugit	207.893	953.077	244.203	908.946	246.817	714.111	267.060	954.158	261.822	936.511

Najoqqutarisat: Akileraarutitut Aqutsisoqarfik-

sept. 2010: akileraarutit a-ni immikkoortit 165.422.000

jan. 2011: akileraarutit a-ni immikkoortitat 160.000.000

Ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut

Takussutissiaq A5: Ingerlatseqatigiiffinnut Namminersorlutik oqartussanit pigineqartunut anginernut tallimanut kisitsisitigut paasissutissat.

	Ukioq	NO piginneqa-taassutaat %	Akilgassat akilereerlugit kaaviaartitat	Ukiumi angusat	Nammineq aningaasaatit (naanerani)	Nammineq aningaasaatit akilersinnaassusiat	Sinneqartoorsinnaassuseq	Akiilisinnaassuseq (Nammineq aningaasaatit)	Iluanaaruteqarsinnaassuseq
Ingerlatseqatigiiffik			Kisitsisit, 1.000 kr.			Kisitsisitigut paasissutissat			
Air Greenland A/S (Piffissaq: 1/1 - 31/12)	2007	37,5	1.074.678	49.280	458.211	11,4%	6,6%	47,1%	
	2008	37,5	1.152.059	56.683	514.894	11,6%	6,5%	50,9%	7,5%
	2009	37,5	1.112.913	36.762	551.656	6,9%	4,5%	52,9%	4,9%
KNI A/S (2009*: Piffissaq allannguinermi atorneqartoq 1/1 - 31/3 2010) (2009: 1/4.09 - 31/3.10)	2007	100,0	2.068.000	29.069	953.755	3,4%	1,0%	46,4%	
	2008	100,0	2.281.629	25.451	646.852	3,2%	2,4%	36,5%	2,8%
	2009*	100,0	482.210	(10.495)	677.127	-1,6%	-1,4%	41,5%	-0,4%
	2009	100,0	2.105.295	36.392	984.810	4,4%	2,7%	54,9%	3,3%
Royal Arctic Line A/S (Piffissaq: 1/1 - 31/12)	2007	100,0	792.757	23.296	391.663	5,9%	5,0%	52,5%	
	2008	100,0	846.760	6.157	391.161	1,6%	1,9%	55,6%	2,2%
	2009	100,0	789.335	18.511	410.329	4,6%	3,1%	59,5%	3,6%
Royal Greenland A/S (Piffissaq: 1/10 - 30/9)	2007	100,0	5.092.725	51.768	893.624	5,9%	1,9%	22,6%	
	2008	100,0	5.173.138	(77.509)	815.871	-9,1%	1,0%	21,1%	1,3%
	2009	100,0	4.740.777	(196.007)	831.082	-23,8%	-1,8%	22,4%	-2,3%
TELE Greenland A/S (Piffissaq: 1/1 - 31/12)	2007	100,0	667.627	80.012	785.728	10,6%	17,0%	74,0%	
	2008	100,0	698.886	70.084	830.352	8,7%	16,4%	48,0%	8,2%
	2009	100,0	742.822	46.770	853.482	5,6%	13,8%	46,0%	5,8%

